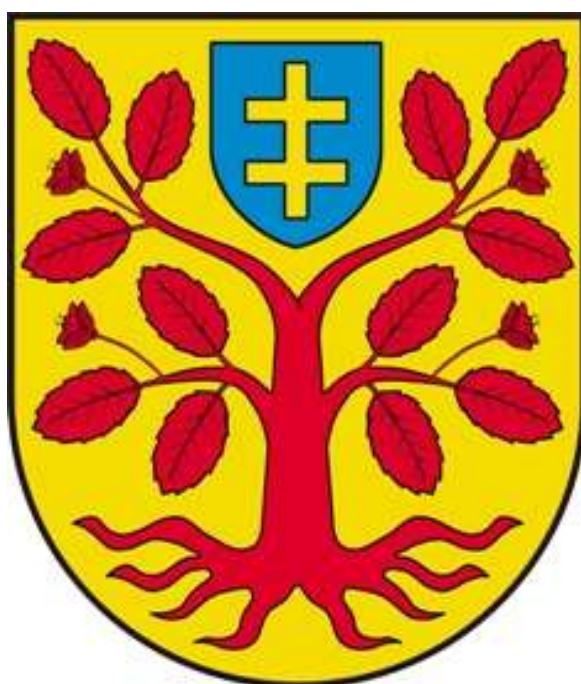

Załącznik
do Uchwały Nr XV/125/2015
Rady Gminy Zbuczyn
z dnia 18 grudnia 2015 r.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY ZBUCZYN

do roku 2020

URZĄD GMINY ZBUCZYN

ul. Jana Pawła II 1

08-106 Zbuczyn

tel. (025) 641 63 90

<http://zbuczyn.com> e-mail: ug@zbuczyn.pl

GRUDZIEŃ 2015

OSOBY BIORĄCE UDZIAŁ W PRACACH NAD OPRACOWANIEM STRATEGII
ROZWOJU GMINY ZBUCZYN DO ROKU 2020:

PRZEWODNICZĄCY KOMITETU STRATEGICZNEGO

WÓJT GMINY Tomasz Hapunowicz

PRZEWODNICZĄCY RADY GMINY

CZŁONKOWIE RADY GMINY – RADNI

ZASTĘPCA WÓJTA GMINY

SEKRETARZ GMINY

SKARBNIK GMINY

PRACOWNICY URZĘDU GMINY

PRACOWNICY OPIEKI SPOŁECZNEJ

CZŁONKOWIE ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

SPIS TREŚCI

1. PROCES I METODA OPRACOWANIA STRATEGII.....	5
1.1. Proces tworzenia strategii Gminy	5
1.2. Struktura strategii	8
2. RAPORT O STANIE GMINY	11
2.1. Podstawowe dane o gminie	11
2.2. Środowisko przyrodnicze	15
2.3. Turystyka.....	17
2.4. Zagospodarowanie przestrzenne	17
2.5. Gospodarka.....	31
2.6. Sfera społeczna.....	35
2.7. Jakość powietrza atmosferycznego.....	45
3. UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY	47
4. MISJA I CELE STRATEGICZNE	56
4.1. Deklaracja misji Gminy	56
4.2. Cele strategiczne	57
Cel strategiczny nr 1.....	57
Cel strategiczny nr 2.....	58
Cel strategiczny nr 3.....	59
5. PROGRAMY I PROJEKTY STRATEGICZNE	62
5.1. Założenia i kryteria przyjęte w czasie prac nad identyfikacją projektów do strategii	62
5.2. Określenie zbieżności Strategii Rozwoju Gminy Zbuczyn do 2020 r. ze Strategią Województwa Mazowieckiego	63
5.3. Zakres czasowy planowanych przedsięwzięć	65
5.4. Prezentacja i uzasadnienie programów i projektów strategicznych.....	66
Cel strategiczny nr 1.....	66
Program 1.1. System wodno-kanalizacyjny	66
Program 1.2. Infrastruktura drogowa	67
Program 1.3. Ochrona środowiska	73
Cel strategiczny nr 2.....	80
Program 2.1. Wspieranie rozwoju rolnictwa i jego otoczenia	80
Program 2.2. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości	83
Cel strategiczny nr 3.....	86
Program 3.1. Oświata, kultura, sport.....	86
Program 3.2. Zdrowie, pomoc społeczna, bezpieczeństwo.....	89
6. WDRAŻANIE STRATEGII ROZWOJU GMINY.....	93
7. MONITOROWANIE, OCENA I KOMUNIKACJA SPOŁECZNA	95
7.1. System monitorowania Strategii	95
7.2. Sposoby oceny Strategii	95
7.3. Public Relations Strategii	95

WSTĘP

Strategia jest dokumentem nakreślającym główne cele i kierunki przyszłego rozwoju społeczno - gospodarczego Gminy, w dłuższym okresie czasu. Strategia winna być realizowana poprzez przygotowanie nowych i modyfikowanie już prowadzonych działań na terenie Gminy. Dokument taki zakreśla najogólniejszą wizję rozwoju Gminy w przyszłości - jej pożądaną obraz, do którego zmierzamy. Dla urzeczywistnienia tej wizji wytyczone zostały trzy zasadnicze cele strategiczne rozwoju Gminy. Uszczegółowieniem każdego z tych celów są programy i działania operacyjne, wraz z harmonogram ich realizacji.

Konieczność aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Zbuczyn wynikała z kilku przesłanek:

1. Okres planowania objęty poprzednią Strategią Rozwoju zakończył się w grudniu 2015 roku.
2. Konieczności dostosowania reguł i uwarunkowań rozwoju Gminy do założeń programów strategicznych jednostek nadrzędnych wobec Gminy - Powiatu, Województwa i Kraju.
3. Uwzględnienie w strategii rozwoju gminy ustaleń zawartych w Planie gospodarki niskoemisyjnej, przyjętej do realizacji uchwałą Rady Gminy Zbuczyn z dnia 25.11.2015 r.
4. Konieczność aktualizacji Strategii wynikała również ze zmian społeczno - gospodarczych oraz uwidoczniionych w ostatnich latach potrzebach gminy i jej mieszkańców.

W dniu 12.11.2008 roku Rada Gminy Zbuczyn uchwaliła i przyjęła do realizacji Strategię Rozwoju Gminy Zbuczyn do roku 2015, która określiła metody przygotowania i realizację działań administracyjno - gospodarczych, służących wszechstronnemu rozwojowi Gminy. Władze samorządowe nakreśliły misję rozwoju Gminy Zbuczyn, deklarując:

„Gmina Zbuczyn obszarem rozwoju nowoczesnego rolnictwa i powstającej w jego otoczeniu konkurencyjnej przedsiębiorczości. Rozwijając infrastrukturę zapewniamy atrakcyjne warunki życia mieszkańców i funkcjonowania podmiotów gospodarczych oraz stwarzamy możliwość wzrostu dochodów mieszkańców”.

Misja ta, sformułowana bardzo szeroko, nadal zachowuje aktualność. Wymaga jednak modyfikacji, przede wszystkim z powodu dostosowania do zmieniającej się rzeczywistości. W związku z powyższym podstawą rozwoju Gminy Zbuczyn jest Strategia, która określa misję oraz cele i kierunki działania do roku 2020. Jest to długookresowy plan działania, określający strategiczne cele rozwoju gminy i przyjmujący takie cele i kierunki działania, które są niezbędne dla realizacji przyjętych zamierzeń rozwojowych.

Strategia stanowi podstawę do właściwego zarządzania Gminą, do ubiegania się o środki zewnętrzne. Ustalenia zawarte w Strategii stanowią podstawę do prowadzenia przez władze gminy długookresowej polityki rozwoju społeczno i gospodarczego. Ponadto Strategia wskazuje, jakie są najważniejsze do rozwiązania problemy społeczne, gospodarcze, infrastrukturalne i ekologiczne, na których powinna być skoncentrowana uwaga Rady Gminy Zbuczyn w przyjętym horyzoncie czasowym.

Aktualizacja Strategii Rozwoju Gminy Zbuczyn do roku 2020 pozwala na realizację kluczowych dla rozwoju Gminy projektów, będących wynikiem strategicznej koncepcji rozwoju. Dokonując prac aktualizacyjnych, których efektem jest przedkładany dokument Strategii Rozwoju Gminy Zbuczyn do roku 2020, uwzględniono również zasadnicze elementy, wpływające na

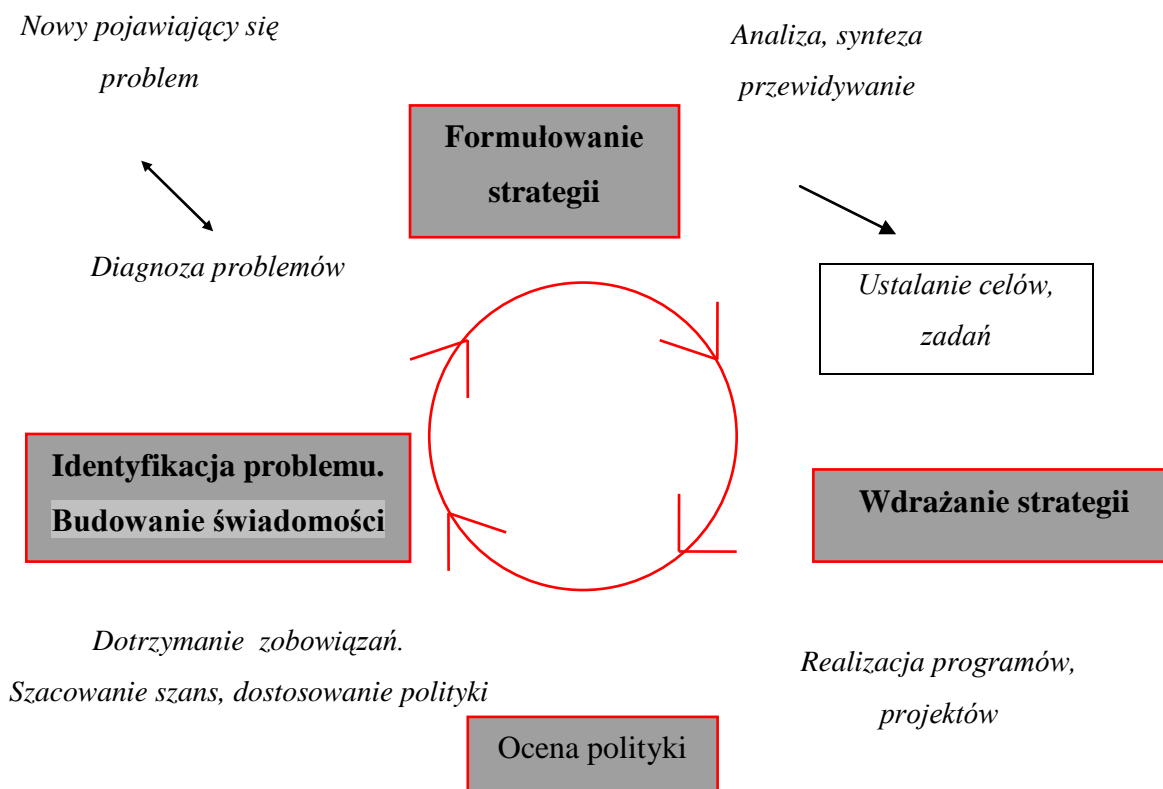
realizacji polityki rozwojowej, jak ocena i weryfikacja szans i słabości rozwojowych Gminy oraz czynników rozwoju ekonomiczno - społecznego.

Proces aktualizacji Strategii będzie przyjmowany jako systemowy element zarządzania strategicznego Gminą Zbuczyn. Strategia winna być aktualizowana i korygowana w takt zachodzących istotnych zmian w otoczeniu wewnętrznym, jak i zewnętrznym Gminy.

1. PROCES I METODA OPRACOWANIA STRATEGII

1.1. Proces tworzenia strategii Gminy

Po kilku miesiącach intensywnych prac dobiegł końca proces aktualizacji celów i założeń Strategii Rozwoju Gminy Zbuczyn, której uaktualnienie rozpoczęto w październiku 2015 roku. Przebieg tego procesu był zgodny z podstawowymi zasadami planowania strategicznego. Model zarządzania strategicznego w literaturze przedstawiany jest przeważnie w postaci cyklu: analiza → planowanie → wdrażanie → ocena, która w kolejnej fazie przyjmuje postać korekty planów. Przedstawia to rysunek poniżej.

Rys. 1. Źródło: Winseniusem (1986), model używany w programach rozwoju ekonomicznego ONZ (UNEP 1994)

Zgodnie z powyższym modelem, formułowanie strategii w Gminie zostało poprzedzone sporządzeniem kompleksowego Raportu o Stanie Gminy Zbuczyn. Jak przedstawiono we wstępie Raportu, celem jego przygotowania było uzyskanie dokładnego wglądu w sytuację gospodarczą i społeczną Gminy.

W trakcie formułowania samej Strategii, już w lutym 2005 roku zostały przeprowadzone warsztaty dla mieszkańców Gminy, w trakcie których szczegółowo omówiono proces sporządzania diagnozy stanu Gminy, przedstawiono zakres niezbędnych informacji do opracowania Raportu oraz zaprezentowano oprogramowanie do zbierania i analizy danych. Oprogramowanie to zostało opracowane przez pracowników Urzędu Gminy. Zbieraniu danych poświęcono kilka następných tygodni. Praca ta była realizowana przez pracowników Urzędu Gminy oraz wielu innych jednostek i instytucji pod kierunkiem Przewodniczącego Komitetu Strategicznego z ramienia Urzędu Gminy.

Zgromadzone zostały szczegółowe dane o wszystkich aspektach funkcjonowania Gminy według stanu na dzień opracowywania Raportu, jak również za kilka lat wstecz. Dzięki temu powstała możliwość dokonywania analizy historycznej, czyli wszechstronnego porównywania poziomu rozwoju Gminy na przestrzeni ostatnich kilku lat. Raport pokazał także pewne trendy rozwojowe i stał się podstawą do obiektywnej, opartej na faktach, oceny możliwości dalszego rozwoju Gminy. Jest on opisem stanu, do którego będzie się można odwoływać w trakcie realizacji strategii, śledząc postępy wdrażania zaplanowanych działań.

Sporządzony Raport stał się punktem wyjścia do przygotowania Strategii Rozwoju Gminy Zbuczyn. Dla całego procesu budowania strategii podstawową kwestią było przyjęcie określonego modelu metodologicznego. Przyjęto model, który jest powszechnie stosowany dla potrzeb strategii rozwoju gmin wiejskich i miejsko-wiejskich. W założeniach uwzględnia on podstawy zarządzania strategicznego, przeniesione z doświadczeń amerykańskich jednostek samorządu terytorialnego, jednak z szerokim uwzględnieniem specyfiki polskiego prawodawstwa oraz potrzeb i możliwości rozwojowych polskich samorządów.

Pierwsze warsztaty strategiczne odbyły się w lutym 2005 roku z udziałem licznego grona przedstawicieli społeczności gminnej – Wójta, pracowników Urzędu Gminy, radnych, sołtysów oraz szefów większości jednostek i instytucji, działających na terenie Gminy, w tym organizacji pozarządowych. W pierwszej części były one poświęcone podsumowaniu diagnozy stanu Gminy, zaprezentowanej przez konsultantów w podziale na poszczególne aspekty życia Gminy. Analiza dotychczas zgromadzonych danych pozwoliła na zidentyfikowanie zarówno atutów (silnych stron) Gminy, jak i pewnych braków i problemów, które zostały omówione i uzupełnione w trakcie plenarnej dyskusji. Stały się one podstawą procesu planistycznego,

bowiem atuty są tymi elementami, na których należy bazować, planując dalszy rozwój Gminy. Z kolei usunięcie bądź zniwelowanie braków i problemów to zadania, których realizacja powinna przyczynić się do lepszego zaspokajania potrzeb mieszkańców Gminy. Dzięki temu, w drugiej części spotkania, na podstawie wyników dotychczasowych prezentacji i dyskusji, zdołano sporządzić wstępną listę „spraw do załatwienia” w Gminie, czyli przedsięwzięć do realizacji w perspektywie następnych kilku lat. W końcowej części warsztatów wspólnie sformułowano hasła do misji Gminy.

Drugie warsztaty strategiczne odbyły się 1 kwietnia 2005 roku. W ich pierwszej części jeszcze raz wspólnie omówiono i ostatecznie zatwierdzono zestawienie atutów oraz braków i problemów w Gminie, będące syntetyczną formą podsumowania analizy obecnego stanu Gminy. W kluczowej części spotkania zaproponowano pierwszą wersję struktury strategii, to znaczy „spraw do załatwienia”, uporządkowanych w zestaw celów, programów i projektów strategicznych do realizacji w Gminie do 2015 roku. Propozycja ta została omówiona i wzbogacona o elementy, zgłaszane przez uczestników spotkania. Na spotkaniu konsultanci przedstawili również propozycje misji Gminy, z których została wybrana (i zmodyfikowana) ta, która, zdaniem uczestników, najbardziej odpowiada charakterowi i aspiracjom Gminy. W końcowej części warsztatów zapoznano uczestników z dalszym przebiegiem prac nad dokumentem Strategii, to znaczy sposobem doprecyzowania projektów strategicznych w formie tak zwanych tabel realizacyjnych, aby te ostatnie mogły się stać praktycznymi narzędziami wdrażania strategii, wskazującymi: co?, kto?, kiedy?, jak? i za ile? powinien zrobić, aby zaplanowane przedsięwzięcia zostały faktycznie wprowadzone w życie.

Tabele realizacyjne poszczególnych projektów zostały przekazane najbardziej kompetentnym w danej dziedzinie osobom w Gminie, które najpierw indywidualnie, a następnie przy udziale konsultantów, dokonały uszczegółowienia projektów, o których była mowa wyżej.

W kolejnym etapie prac konsultanci, w kontakcie z odpowiednimi osobami ze strony Gminy, uzasadnili wybór i opisali wszystkie cele, programy i projekty strategiczne oraz do każdego projektu dopracowali zestaw sporządzonych wcześniej mierników jego wykonania po to, aby w każdej chwili istniała możliwość sprawdzenia, czy przyjęte zadania są realizowane terminowo i w sposób określony w dokumencie strategii.

1.2. Struktura strategii

Strategia jest dokumentem o określonej, logicznej strukturze. Najważniejszym, wyjściowym elementem jest **misja** rozwoju gminy, która określa, jaki powinien być kierunek rozwoju gminy w perspektywie następnych kilkunastu lat i jakie są priorytety samorządu w działaniach na rzecz zaspokojenia potrzeb mieszkańców. Misja jest sentencją, która najlepiej ujmuje główne kierunki działania samorządu, jednocześnie wskazuje priorytety działalności w najbliższych latach, ale przede wszystkim jest najlepszym podsumowaniem całego opracowywanego planu strategicznego.

Strategia jest zorganizowana na kilku poziomach. Swoją strukturą przypomina piramidę, której wierzchołek stanowi **misja**. Następnie wyróżniono niższe poziomy planowania:

1. **Cele strategiczne.**
2. **Programy strategiczne.**
3. **Projekty realizacyjne.**
4. **Zadania do wykonania.**

Każdy cel, program i projekt zostają w dokumencie strategii dokładnie uzasadnione i scharakteryzowane.

Następnym po misji poziomem planowania są **cele strategiczne**. Wynikają one bezpośrednio z misji – konkretnie definiują kierunki rozwoju gminy tam określone, jednocześnie pozwalają na zachowanie jasnego podziału strategii, grupując poszczególne programy i projekty. Ich realizacja w przyjętej perspektywie czasowej powinna doprowadzić do osiągnięcia pożądanego stanu rozwoju gminy, określonego w jej misji. Z kolei **programy strategiczne** są „tematami” działań, których wykonanie prowadzi do osiągnięcia określonych celów. Programy strategiczne grupują projekty, związane tematycznie z poszczególnymi dziedzinami życia, czy działaniami samorządu. Projekty realizacyjne to już konkretne przedsięwzięcia najłatwiej mierzalne przy wdrażaniu strategii. Projekty te zostały w niniejszym dokumencie szczegółowo rozpisane. Każdy projekt opatrzone opisem, w którym przedstawiono uzasadnienie jego wyboru i zaliczenia do dokumentu strategii oraz inne, ważne dla jego realizacji, informacje. Dodatkowo dla projektów opracowano specjalne tabele, w których zawarto informacje o zadaniach, czyli czynnościach do wykonania w ramach każdego projektu. Tabele projektów zawierają również inne informacje – opis celu, dla jakiego projekt jest realizowany, koszt realizacji poszczególnych zadań,

informacje o jednostkach odpowiedzialnych za ich wykonanie oraz jednostce koordynującej projekt, a także daty realizacji poszczególnych zadań.

Tworząc karty projektów, wykorzystano elementy amerykańskiego modelu LogFrame, zmodyfikowanego i zaadoptowanego do potrzeb projektowania strategii rozwoju Gminy. Wzięto również pod uwagę karty wzorów projektów inwestycyjnych, zaczerpnięte z formularzy aplikacyjnych funduszy pomocowych, przedakcesyjnych i strukturalnych Unii Europejskiej i dostosowane do potrzeb planowania strategicznego. Poniżej przedstawiono opis poszczególnych elementów, określanych w tabelach:

- a) cel realizacji projektu – zwięzłe określenie (szersze będzie zamieszczane w części opisowej) spodziewanych efektów realizacji danego projektu;
- b) łączny koszt realizacji projektu – suma kosztów poszczególnych zadań, dla których koszty udało się w przybliżeniu podać; należy pamiętać, że strategia jest dokumentem kierunkowym i kwoty tu podane są orientacyjne i nie powodują konsekwencji budżetowych - chodzi tu o porównanie nakładów na poszczególne projekty w celu ich późniejszego zestawienia i możliwości przyszłej priorytetyzacji; kwoty podano w złotych;
- c) jednostka koordynująca – pozycja ta opisuje, kto ma przeprowadzić realizacji zadania, na kim będzie spoczywała inicjatywa lub kto jest organem decydującym;
- d) źródła finansowania - tu podano nazwy funduszy czy jednostek, z których możliwe jest otrzymanie środków na realizację projektu lub których pomoc jest możliwa (jako nakład rozumiano również pomoc techniczną albo też merytoryczną);
- e) wykonawca – to jednostka bezpośrednio wykonująca poszczególne zadania;
- f) czas realizacji - określenie lat, w których przewiduje się realizację projektu;
- g) miary wykonania projektów - określają one wartości, które pozwolą na okresowe sprawdzanie, jakie są postępy w realizacji poszczególnych zadań oraz czy przyjęte zadania są realizowane terminowo i w sposób określony w dokumencie strategii. Jeżeli postępy nie będą zadowalające, miary będą podstawą analizy przyczyn i ewentualnych korekt lub też działań zaradczych. Miary bywają bardzo różne w zależności od charakteru projektu i zadań w nim proponowanych:
  - ✓ wskaźniki liczbowe, np. liczba kilometrów sieci wodociągowej, liczba wytyczonych szlaków turystycznych i ich długość, liczba przeprowadzonych szkoleń,
  - ✓ sam fakt zaistnienia jakiegoś zjawiska (np. powstanie biura obsługi, wydanie folderu, powstanie strony www),

- ✓ typowe wskaźniki statystyczne, np. liczba wypożyczeń per capita, gęstość transportu na 1 km², itp.,
- ✓ ewentualnie inne wartości.

W pracy nad wszystkimi powyższymi elementami strategii uwzględniono wymagania pryncypiów zarządzania strategicznego, które składają się z czterech zasadniczych faz działania:

- 1) diagnozy,
- 2) planowania,
- 3) wdrożenia,
- 4) oceny.

Kluczowym elementem w przygotowaniu strategii rozwoju jest planowanie, ale o sukcesie realizacji planu decyduje sposób jego wdrożenia. Ponieważ większość problemów związanych z realizacją strategii wynika najczęściej z niezbyt precyzyjnego zdefiniowania celów i zadań, jakie mają zostać wykonane w przedstawionym dokumencie, starano się stworzyć jak najbardziej przejrzysty schemat programów i projektów realizacyjnych, ułatwiający zrozumienie ich zasadności. Duży nacisk położono na opisanie celów, programów i poszczególnych projektów, które jako finalne „produkty” przeprowadzonych zajęć warsztatowych wynikają bezpośrednio z opisanych w pierwszej części strategii (Diagnozie Stanu Gminy) uwarunkowań rozwojowych oraz z przyjętych strategicznych kierunków rozwoju Gminy.

Najważniejszym elementem, rozpoczynającym planowanie każdego projektu, jest określenie celu, który identyfikuje efekty, jakie przewidywane są do osiągnięcia w czasie trwania projektu. Cały projekt zamyka natomiast podsumowanie w postaci zaproponowanych miar jego wykonania, które pomogą określić, w jaki sposób osiągamy zamierzony sukces, czyli dają odpowiedź na pytanie, czy i na ile zakładane cele zostały osiągnięte. W kartach projektów zawarte są jednocześnie informacje dotyczące czasu, przewidywanego budżetu i odpowiedzialności za ich realizację - są to również informacje ważne, które mogą być traktowane jako wskaźniki same w sobie.

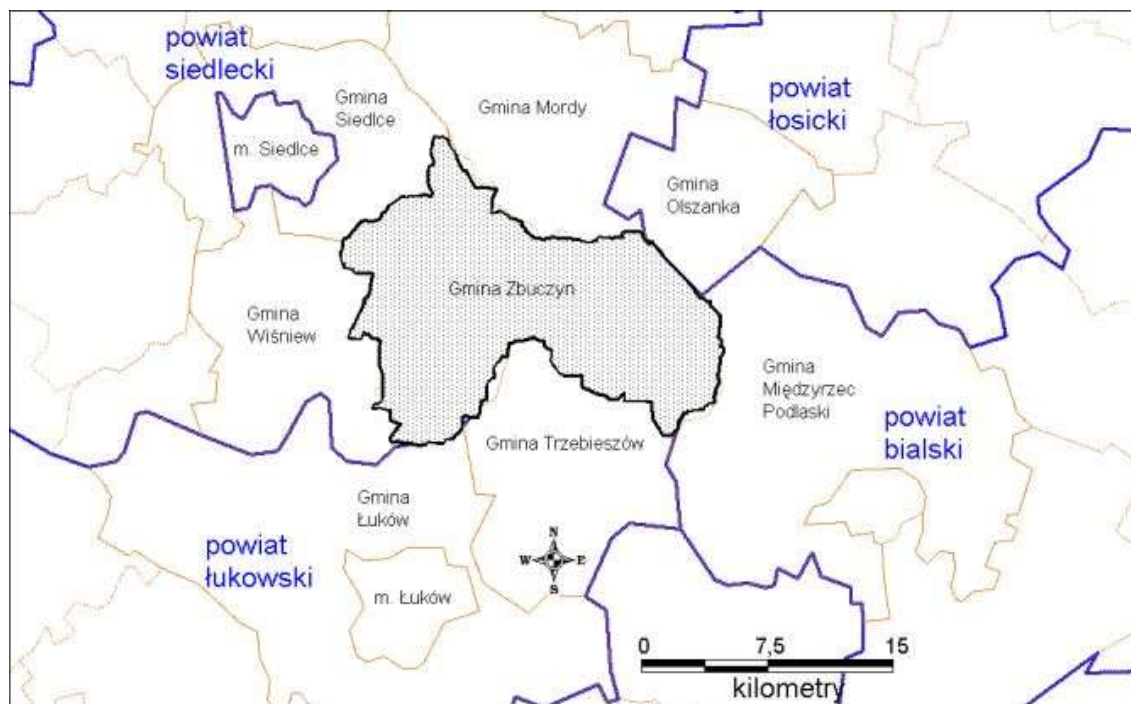
2. RAPORT O STANIE GMINY

2.1. Podstawowe dane o gminie

2.1.1. Położenie

Gmina Zbuczyn położona jest we wschodniej części województwa mazowieckiego, w powiecie siedleckim. Graniczy z następującymi 7 gminami:

- ✓ od północnego – wschodu z Gminą Olszanka (powiat łosicki),
- ✓ od wschodu z Gminą Międzyrzec Podlaski (powiat bialski),
- ✓ od południa z Gminą Trzebieszów (powiat łukowski),
- ✓ od południowego – zachodu z Gminą Łuków (powiat łukowski),
- ✓ od zachodu z Gminą Wiśniew (powiat siedlecki),
- ✓ od północnego – zachodu z Gminą Siedlce (powiat siedlecki),
- ✓ od północy z Miastem Gminą Mordy (powiat siedlecki).

Rys.2. Położenie Gminy Zbuczyn – sąsiedztwo.

Oś Gminy wyznacza przebiegająca z zachodu na wschód droga krajowa nr 2 Warszawa – Terespol, będąca głównym szlakiem komunikacyjnym kraju wschód – zachód.

W odległości ok. 5 km na północ od istniejącej drogi krajowej nr 2 ma przebiegać przyszła autostrada A-2 Berlin – Świecko – Poznań - Warszawa – Terespol – Moskwa. Zgodnie z najbardziej prawdopodobnym wariantem przebiegu autostrady przedstawionym do konsultacji społecznych na terenie Gminy Zbuczyn będzie się znajdował jeden węzeł drogowy „CHOJA” oraz dwa MOP (miejsce obsługi podróżnych) w pobliżu wsi Lipiny i Wesółka.

W sąsiedztwie zachodniej granicy Gminy przebiega linia kolejowa Warszawa – Terespol z przystankami w Borkach–Kosach i Dziewulach. Linia kolejowa przeszła pierwszy etap modernizacji w 2007 roku. Po zakończeniu przebudowy standard tej linii kolejowej pozwoli na osiągnięcie przez składy prędkości 160 km/h.

Odległości siedziby Gminy od miast powiatowych:

- ✓ Siedlce – 14 km,
- ✓ Łuków – 20 km,
- ✓ Łosice – 35 km.

Ośrodki akademickie w najbliższym sąsiedztwie Gminy to Siedlce i Biała Podlaska. Ważnym ośrodkiem w zakresie kształcenia akademickiego i wyspecjalizowanej opieki klinicznej jest Warszawa – w odległości 110 km oraz Lublin – w odległości 130 km.

Bardzo ważnym elementem usytuowania Gminy jest bliskie sąsiedztwo ze wschodnią granicą Polski, z przejściami granicznymi w Terespolu i Koroszczynie, w odległości 90 km.

2.1.2. Powierzchnia

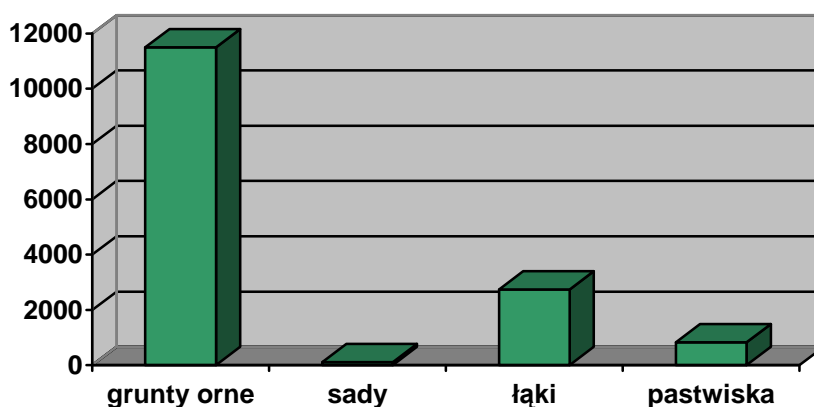
Gmina Zbuczyn jest gminą o statusie wiejskim z siedzibą w Zbuczynie. Zajmuje powierzchnię 211 km² (co stanowi 0,59 % powierzchni województwa mazowieckiego) i jest największą gminą wiejską w powiecie siedleckim.

Powierzchnia Gminy w podziale na poszczególne kategorie przedstawia się następująco:

Tab. 1. Grunty i użytki.¹

	J. m.	2005
UŻYTKI ROLNE		
Powierzchnia użytków rolnych		
Ogółem	ha	16 661
w tym:		
grunty orne	ha	13 232
Sady	ha	160
Łąki	ha	2 454
Pastwiska	ha	815
LASY		
Lasy i grunty leśne	ha	3 073
POZOSTAŁE GRUNTY I NIEUŻYTKI		
Pozostałe grunty i nieużytki	ha	1 341

Podstawową funkcją Gminy jest rolnictwo. Użytki rolne stanowią ok. 80% powierzchni ogólnej Gminy. Ich szczegółowy podział przedstawia poniższy wykres.

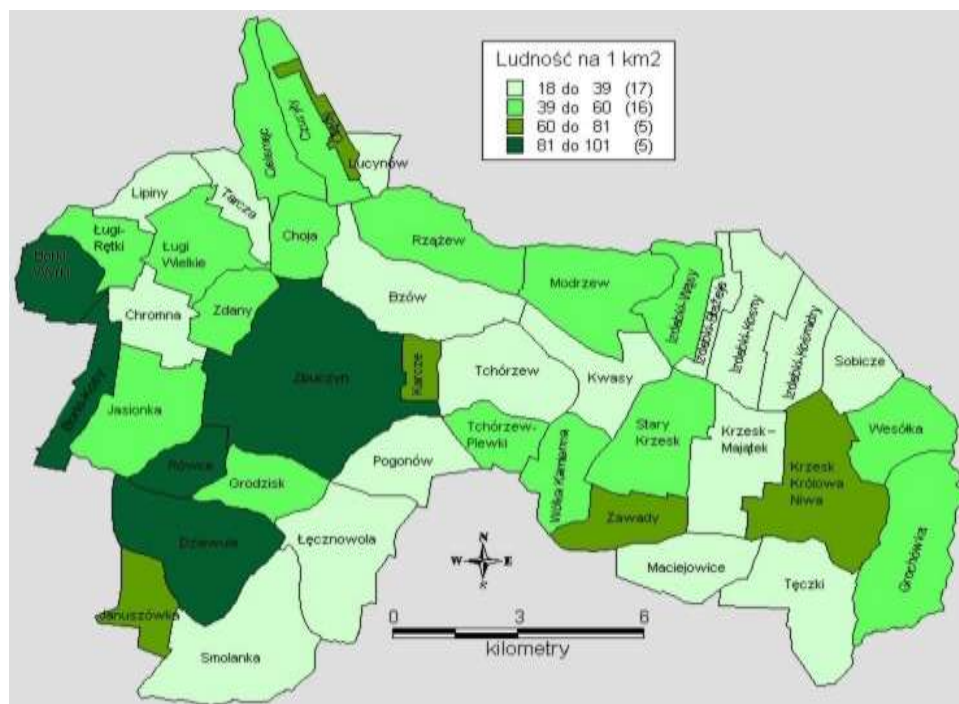
Rys. 3. Podział użytków rolnych na terenie gminy (w ha)

2.1.3. Ludność

Liczba ludność Gminy, według danych Urzędu Gminy Zbuczyn z dnia 30 XI 2015 r., wynosiła 10 164 osób (zameldowanych na pobyt stały), co stanowi 0,19 % ludności województwa mazowieckiego. Średnia gęstość zaludnienia dla całej Gminy wynosiła 48 osób na km² i jest trzykrotnie niższa niż gęstość zaludnienia w województwie mazowieckim.

¹ Na podstawie danych GUS.

Poniższy rysunek przedstawia podział administracyjny i gęstość zaludnienia w Gminie Zbuczyn.

Rys. 4. Podział administracyjny i gęstość zaludnienia Gminy Zbuczyn.

Na terenie gminy można wyróżnić kilka miejscowości charakteryzujących się wysoką gęstością zaludnienia, są to jednocześnie wsie o największej liczbie mieszkańców: Zbuczyn – 1908 mieszkańców, Dziewule - 782 mieszkańców, Krzesk-Królowa Niwa – 599 mieszkańców. Atrakcyjność osadnicza ww. miejscowości wynika przede wszystkim z korzystnego położenia na szlakach komunikacyjnych oraz dostępności do usług publicznych – oświata, urzędy, parafie, ośrodki zdrowia.

Na dzień 30 listopada 2015 r. Gminę Zbuczyn zamieszkiwało 10 164 osób zameldowanych na pobyt stały.

Na terenie Gminy znajdują się 43 miejscowości. Z reguły jednej miejscowości odpowiada jedno sołectwo z wyjątkiem wsi Zbuczyn podzielonej na trzy sołectwa i wsi Borki–Wyrki podzielonej na dwa sołectwa.

Tak więc w skład Gminy wchodzi 46 sołectw:

Borki-Kosy, Borki-Wyrki, Bzów, Choja, Chromna, Cielemeń, Czuryły, Dziewule, Grochówka, Grodzisk, Izdebki-Błazeje, Izdebki-Kosny, Izdebki-Kośmidry, Izdebki-Wąsy, Januszówka, Jasionka, Karcze, Krzesk-Królowa Niwa, Krzesk-Majątek, Kwasy, Lipiny, Lucynów, Łęcznowola, Ługi Wielkie, Ługi-Rętki, Maciejowice, Modrzew, Olędy, Pogonów,

Rówce, Rządów, Sobicze, Smolanka, Krzesk Stary, Świercze, Tarcze, Tęczki, Tchórzew, Tchórzew–Plewki, Wesółka, Wólka Kamienna, Zawady, Zdany, Zbuczyn Południowy, Zbuczyn Północny, Zbuczyn Zachodni.

2.2. Środowisko przyrodnicze

Gmina Zbuczyn położona jest w obrębie wysoczyzny polodowcowej, na terenie mezoregionu Równina Łukowska, należącego do makroregionu Wysoczyzna Siedlecka. Rzeźba terenu jest słabo zróżnicowana. Wysokości bezwzględne wahają się od około 150 m n.p.m. w dolinie Krzymoszy do 178 m n.p.m. na wzgórzach morenowych w rejonie wsi Czuryły, w północno – zachodniej części Gminy. Krajobraz Gminy Zbuczyn urozmaicają wzgórza moreny czołowej oraz kemy i ozy, a także liczne obniżenia terenu i niewielkie doliny rzeczne.

Dominującym typem krajobrazu w gminie Zbuczyn jest krajobraz rolniczy, w którym podstawowym środowiskiem są pola uprawne. Pomimo prostej struktury i niewielkiej bioróżnorodności tego środowiska, krajobraz rolniczy jest obszarem wyłącznego występowania wielu gatunków roślin i zwierząt. Podstawową funkcją tego krajobrazu jest produkcja rolna, ale jest to także środowisko ważne z przyrodniczego punktu widzenia. Tylko w tym środowisku występują gatunki typowo polne lub charakterystyczne dla półotwartego krajobrazu rolniczego. Cechą charakterystyczną tego środowiska – nie tylko w gminie Zbuczyn, ale na dużych obszarach wschodniej Polski – jest silne rozdrobnienie pól oraz bardzo duża liczba zadrzewień, pojedynczych drzew lub kęp siedzących na miedzach, dróg dojazdowych do pól i łąk, często ze szpalierami drzew, rozproszona zabudowa wiejska. Cechy te powodują, że krajobraz rolniczy południowego Podlasia jest bardzo zróżnicowany, pozbawiony monotonii wielkoobszarowych pól. Sprzyja to występowaniu wielu gatunków roślin i zwierząt, szczególnie typowych dla środowisk półotwartych.

Szczególne znaczenie w utrzymaniu wysokich walorów przyrodniczych krajobrazu Gminy mają doliny rzeczne. Na terenie Gminy Zbuczyn jest to przede wszystkim fragment szerokiej doliny górnego Liwca. Rzeka na tym odcinku zachowała znaczne walory przyrodnicze, choć jej dolina została zmeliorowana i w dużym stopniu przekształcona. Naturalne torfowiska niskie występujące w dolinach rzecznych zostały przesuszane i zamienione w łąki, a fragmentami w pastwiska. Miejscami, zwłaszcza w korycie rzeki i torfiankach, występują zbiorowiska wodne i szuwarowe.

Rowy melioracyjne są zaniedbane, nie są regularnie oczyszczane. Według danych Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń wodnych w Warszawie Oddział w Sokołowie Podla-

skim w Gminie Zbuczyn zmeliorowano łącznie 6243 ha, co stanowi 63,3% zaspokojenia potrzeb.

Według raportu „Informacja o stanie środowiska” z 2003 roku Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Warszawie (Delegatura w Mińsku Mazowieckim), rzeka Zbuczynka (lewy dopływ Liwca) nie odpowiada normom pod względem kryterium bakteriologicznego jak i fizyko-chemicznego, a w kryterium hydro – biologicznym utrzymuje się w II klasie czystości wód. Stan czystości wód rzeki kontrolowano w dwóch punktach pomiarowo-kontrolnych zlokalizowanych w miejscowościach: Zbuczyn i Borki-Paduchy (gmina Wiśniew). Badania wykazały wysokie zanieczyszczenie wód w obrębie miejscowości Zbuczyn. Stwierdzono przekroczenia w mianie coli (83% prób – non), i stężeniach: fosforu ogólnego (58% prób – non), fosforanów (49% prób – non), azotu azotanowego (25% prób – non). O wysokim zanieczyszczeniu wód świadczą także wysokie średnie stężenia roczne (miano coli, fosfor ogólny i fosforany – non, azot azotynowy – III klasa czystości).

Wody stojące występują tylko w formie niewielkich „oczek” śródpolnych lub śródleśnych, powstałych w naturalnych zagłębieniach terenu, będących najczęściej pozostałościami dawnych jezior bezodpływowych.

Udział lasów w powierzchni poszczególnych wsi jest stosunkowo niewielki. W 21 wsiach nie przekracza on 12%, w 15 wsiach mieści się w przedziale od 12 do 24%, a tylko w 7 wsiach przekracza 24% (w tym w jednej jest większy od 36%).

Na terenie Gminy występuje kilkanaście niewielkich powierzchniowo kompleksów leśnych (największe w okolicy Zbuczyna liczą po 400 – 440 ha) oraz duża liczba zadrzewień i kęp drzew. Wszystkie kompleksy leśne są w większym lub mniejszym stopniu połączone korytarzami ekologicznymi (zadrzewienia, aleje, szpalery drzew, dolinki rzeczne), co ułatwia migracje zwierząt i roślin leśnych. Lasy nie wyróżniają się wysokimi walorami przyrodniczymi. Starodrzew zajmuje niewielkie powierzchnie. Wyznaczono tylko niewielkie enklawy (zazwyczaj bagna) proponowane jako użytki ekologiczne.

Oprócz naturalnych połączeń (korytarzy) między poszczególnymi fragmentami Gminy, istnieją także bariery utrudniające migracje zwierząt. Najpoważniejszą z nich jest droga krajowa nr 2, na której odbywa się bardzo intensywny ruch kołowy. Droga ta przecina na całej długości obszar Gminy i stanowi poważną barierę dla migracji w kierunku północ – południe. W mniejszym stopniu taką barierą jest linia kolejowa Warszawa – Terespol, przecinająca południowo – zachodni fragment Gminy na długości ok. 9km.

2.3. Turystyka

Gmina Zbuczyn ze względu na walory rolno-środowiskowe jest dosyć atrakcyjna pod względem turystycznym. Krajobraz jej jest zróżnicowany (liczne oczka wodne, zadrzewienia śródpolne, łąki, miedze, niewielkie ale, licznie występujące tereny leśne).

Rozwojowi turystyki sprzyjają niewątpliwie walory krajobrazowe, dość zróżnicowana szata roślinna, warunki klimatyczne, zwłaszcza niski stopień zanieczyszczenia środowiska, jak również atrakcje o charakterze historycznym. Bogata oferta umożliwiłaby również zintensyfikowanie rozwoju agroturystyki, co niewątpliwie sprzyjałoby poprawie sytuacji części rodzin rolniczych. Dotychczas w niedostatecznej mierze rozwinęła się bowiem na terenie Gminy działalność agroturystyczna. Rozwój agroturystyki sprzyjałby lepszemu wykorzystaniu zasobów i zwiększał możliwości zatrudnienia.

2.4. Zagospodarowanie przestrzenne

Istniejące opracowania planistyczne.

W Gminie Zbuczyn istnieją następujące opracowania dotyczące planowania przestrzennego, które na mocy ustawy z dnia 23.07 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dniem 01.01 2005 r. straciły ważność:

1. Plan ogólny zagospodarowania przestrzennego Gminy Zbuczyn Poduchowny, w tym: tekst planu (grudzień 1991), część graficzna planu wykonana w skali 1 : 10 000.
2. Miejscowy Plan Ogólny Zagospodarowania Przestrzennego miejscowości Zbuczyn z dnia 06.10.1992 roku, w tym część graficzna sporządzona w skali 1 : 2 000.
3. Uproszczony plan terenu budownictwa mieszkaniowego jednorodzinnego w miejscowości Zbuczyn z dnia 16.12.1993 roku.
4. Zmiany w Miejscowym Planie Ogólnym Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Zbuczyn Poduchowny – część wsi Dziewule.
5. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Zbuczyn Poduchowy zmienione uchwałą nr XXXVII/327/2014 z dnia 13.03.2014 r.

Rada Gminy uchwałami z dnia 13.03.2014 r. oraz z dnia 22.05.2015 r., przyjęła Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego dla miejscowości Borki–Wyrki i części wsi Ługi-Rętki,

Cele i kierunki rozwoju Gminy Zbuczyn

Długofalowa polityka społeczna i gospodarcza na obszarze Gminy opiera się na kilku podstawowych założeniach:

- ✓ zachowanie rolniczego charakteru Gminy na znacznych jej obszarach,
- ✓ rozwój infrastruktury obsługi ruchu tranzytowego, w szczególności drogowego,
- ✓ stwarzanie warunków do wzrostu zamożności ludności Gminy, umiejętnie włączyć się w politykę regionalną Unii Europejskiej,
- ✓ zachowanie zasobów i walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- ✓ rozwój infrastruktury na obszarach kwalifikujących się do rozwoju drobnego przemysłu, usług, rekreacji i turystyki,
- ✓ rozwój przedsiębiorczości.

Podstawowe kierunki dalszego rozwoju Gminy obejmują:

- ✓ restrukturyzację rolnictwa poprzez rozwój dużej i średniej wielkości gospodarstw,
- ✓ rozwój jednostek zajmujących się obsługą rolnictwa,
- ✓ powiększenie obszarów dla inwestycji usługowych, głównie przy drodze krajowej nr A2 Warszawa – Terespol, a w niedalekiej przyszłości przy planowanej autostradzie,
- ✓ rozwój infrastruktury komunikacyjnej, telekomunikacyjnej i elektroenergetycznej,
- ✓ uporządkowanie gospodarki wodno – ściekowej i gospodarki odpadami,
- ✓ doprowadzenie na obszar Gminy i budowa lokalnej sieci przesyłowej gazu ziemnego,
- ✓ rozwój bazy turystyczno – wypoczynkowej na wybranych obszarach,
- ✓ poprawa warunków mieszkaniowych poprzez opracowywanie lokalnych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów przeznaczonych na ten cel wraz z usługami towarzyszącymi,
- ✓ promocja walorów kulturowych i przyrodniczych Gminy,
- ✓ promocja i rozwój turystyki i agroturystyki,
- ✓ kształtowanie ładu przestrzennego na obszarze Gminy,
- ✓ stworzenie warunków generujących powstawanie nowych miejsc pracy dla osób odchodzących z rolnictwa.

Przemiany zachodzące w rolnictwie zmierzają w kierunku powolnego zmniejszania się liczby siedlisk typowo rolniczych oraz ich przekształcenia połączonego ze zmianą funkcji – z rolniczych na zabudowę o mieszkalną jednorodziną. Dotyczy to szczególnie wsi położonych na terenach atrakcyjnych pod względem krajobrazowym. Część gospodarstw mających odpowiednie środki finansowe, modernizuje lub rozbudowuje budynki mieszkalne lub gospodarcze, związane z produkcją rolniczą. Jednocześnie rozwija się budownictwo jednorodzinne nie związane bezpośrednio z rolnictwem.

Zabudowa usługowa skoncentrowana jest głównie w miejscowości gminnej, wzdłuż drogi Warszawa – Terespol oraz w większych miejscowościach. W Zbuczynie skoncentrowana jest głównie zabudowa usługowa o charakterze administracyjnym (Urząd Gminy, bank, poczta posterunek policji, ośrodek zdrowia, szkoła, posterunek ratownictwa medycznego, itp.) oraz handlowym i produkcyjno-usługowym. Proponuje się rozszerzenie zabudowy usługowej wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych i przeznaczenie na ten cel nowych obszarów.

Tereny Gminy są dotychczas wykorzystane do celów rekreacyjnych w bardzo niewielkim stopniu. Kompleksy zwartej zabudowy rekreacyjnej nie występują. Brak jest obiektu lub zespołu obiektów pełniących funkcję ośrodka rekreacyjnego. Na terenie Gminy można rozwijać zabudowę rekreacyjną w obszarach zabudowy jednorodzinnej lub wprowadzać działania sprzyjające rozwojowi agroturystyki w zabudowie siedliskowej dużych gospodarstw.

Władze Gminy powinny propagować walory przyrodnicze, krajobrazowe i historyczne Gminy Zbuczyn, aby zachęcać potencjalnych inwestorów do wykorzystywania naturalnych możliwości. Wskazane jest:

- ✓ wyznaczenie szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych,
- ✓ opracowanie i wydanie folderów informacyjnych,
- ✓ modernizacja strony internetowej Gminy oraz rozszerzenie serwisu, m.in. o informacje o możliwych kierunkach rozwoju Gminy,
- ✓ opublikowanie cyklu artykułów w prasie i inne działania informacyjno – promocyjne.

2.4.1. Infrastruktura techniczna

1) Zaopatrzenie w wodę

Mieszkańcy wszystkich 43 miejscowości korzystają w całości lub częściowo z dostawy wody z systemów wodociągowych. Średnie zużycie wody na jednego mieszkańca w gminie, według danych z 31 grudnia 2012 r., wyniosło 39,2 m³. Dla porównania średnie zużycie wody na jednego mieszkańca w województwie mazowieckim wyniosło, według danych Urzędu Statystycznego za rok 2012, 36,1 m³.

Obecnie realizowane są inwestycje związane z wykonaniem niewielkich odcinków uzupełniających sieci wodociągowych na obszarach nowej zabudowy jednorodzinnej.

Gmina Zbuczyn posiada dwie stacje uzdatniania wody: Stacja Uzdatniania Wody „Krzesk” i Stacja Uzdatniania Wody „Jasionka”.

Stacja Uzdatniania Wody „KRZESK” została oddana do użytku w 1996 roku.

Do SUW Krzesk podłączone są według stanu na 31 grudnia 2014 roku następujące miejscowości:

1. Krzesk-Królowa Niwa - sieć wodociągowa o długości 3 719 mb, przyłącza wodociągowe z rur PE w ilości 143 szt., oddana do użytku w 1997 roku.
2. Krzesk-Majątek - sieć wodociągowa z rur PCV o długości 6 241 mb, przyłącza wodociągowe z rur PE w ilości 71 szt., oddana do użytku w 1998 roku, a następnie rozbudowana w 2004 roku.
3. Stary Krzesk - sieć wodociągowa o długości 4 606 mb, liczba przyłączy 75 szt., oddana do użytku w 1998 roku.
4. Zawady - sieć wodociągowa o długości 2 610 mb, liczba przyłączy 57 szt., oddana do użytku w 1999 roku.
5. Tęczki - sieć wodociągowa o długości 7 302 mb, liczba przyłączy 47 szt., oddana do użytku w 2000 roku.
6. Izdebki Wąsy, Izdebki Błażeje, Izdebki Kośmidry, Izdebki Kosny, Modrzew, Kolonia Kwasy - sieć wodociągowa o długości 16 204 mb, liczba przyłączy 164 szt., oddana do użytku w 2004 roku.
7. Sobicze - sieć wodociągowa o długości 1 919 mb, liczba przyłączy 23 szt., oddana do użytku w 2005 roku.

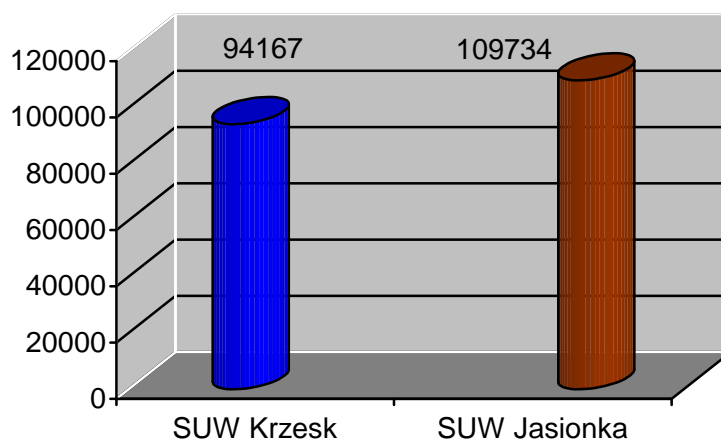
8. Wesółka i Grochówka - sieć wodociągowa o długości 9 316 mb, liczba przyłączy 120 szt., oddana do użytku w 2005 roku.
9. Tchórzew i Kwasy - sieć wodociągowa o długości 4 208 mb, liczba przyłączy 67 szt., oddana do użytku w 2005 roku.
10. Bzów, Rzażew i Choja - sieć wodociągowa o długości 15 466 mb, liczba przyłączy 138 szt., oddana do użytku w 2006 roku.
11. Karcze - sieć wodociągowa o długości 4 807 mb, liczba przyłączy 38 szt., oddana do użytku w 2006 roku.
12. Wólka Kamienna, Tchórzew-Plewki – sieć wodociągowa o długości 10 463 mb, liczba przyłączy 92 szt., inwestycja wykonywana w 2008 roku.

Stacja Uzdatniania Wody „JASIONKA” została oddana do użytku w 1999 roku.

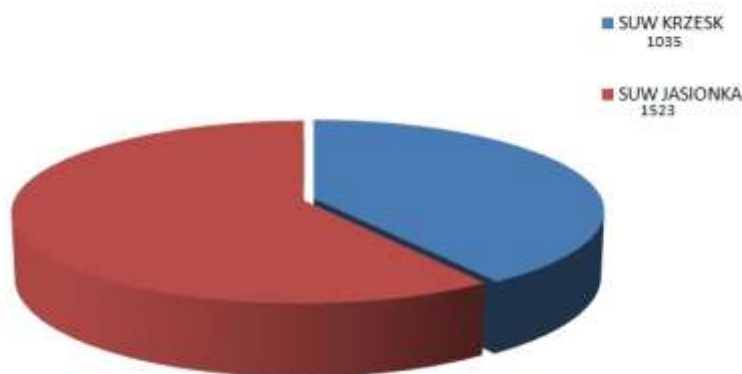
Do SUW „Jasionka” podłączone są następujące miejscowości, według stanu na 31 grudnia 2014 roku:

1. Jasionka - sieć wodociągowa z rur PCV o długości 1 460 mb, przyłącza wodociągowe z rur PE w ilości 57 szt., oddana do użytku w 1999 roku.
2. Borki Kosy - sieć wodociągowa z rur PCV o długości 2 271mb, przyłącza wodociągowe z rur PE w ilości 73 szt., oddana do użytku w 2000 roku.
3. Chromna - sieć wodociągowa z rur PCV o długości 5 375 mb, przyłącza wodociągowe z rur PE w ilości 41 szt., oddana do użytku w 2005 roku.
4. Zbuczyn:
  - ✓ ul. Słoneczna - sieć wodociągowa z rur PCV o długości 1 231mb, przyłącza wodociągowe z rur PE w ilości 55 szt., oddana do użytku w 1998 roku,
  - ✓ ul. Polna i ul. Starowiejska - sieć wodociągowa z rur PCV o długości 4 313mb, przyłącza wodociągowe z rur PE w ilości 89 szt., oddana do użytku w 2002 roku,
  - ✓ ul. Siedlecka - sieć wodociągowa z rur PCV o długości 1 736 mb, przyłącza wodociągowe z rur PE w ilości 57 szt., oddana do użytku w 2003 roku,
  - ✓ ul. Siedlecka, ul. Terespolska, ul. Jasna, ul. Dębowa, ul. Szkolna, ul. Rynek - sieć wodociągowa z rur PCV o długości 4 932 mb, przyłącza wodociągowe z rur PE w ilości 161 szt., oddana do użytku w 2004 roku,
  - ✓ ul. Klonowa, ul. Północna, ul. Ogrodowa - sieć wodociągowa z rur PCV o długości 4 730 mb, przyłącza wodociągowe z rur PE w ilości 137 szt., oddana do użytku w 2005 roku.

5. Zdany – sieć wodociągowa o długości 4 760 mb, liczba przyłączy 38 szt., oddana do użytku w 2007 roku.
6. Łęcznowola, Pogonów oraz w Zbuczynie ulice Jana Pawła II i Cmentarna - sieć wodociągowa z rur PCV o długości 8 986 mb, przyłącza wodociągowe z rur PE w ilości 119 szt., oddana do użytku w 2007 roku.
7. Rówce i Grodzisk – sieć wodociągowa o długości 6 082 mb, liczba przyłączy 97 szt., oddana do użytku w 2005 roku.
8. Ługi Wielkie, Tarcze, Cielemęc, Czuryły, Lucynów, Olędy - sieć wodociągowa o długości 17 585 mb, liczba przyłączy 203 szt., oddana do użytku w 2008 roku
9. Ługi Rętki oraz ul. Poręby w Zbuczynie - sieć wodociągowa o długości 14 220 mb, liczba przyłączy 176 szt., oddana do użytku w 2008 roku.
10. Lipiny - sieć wodociągowa o długości 2 061 mb, liczba przyłączy 28 szt., oddana do użytku w 2008 roku.
11. Dziewule - sieć wodociągowa o długości 8 993 mb, liczba przyłączy 192 szt., oddana do użytku w 2008 roku.
12. Januszówka, Smolanka - sieć wodociągowa o długości 6026 mb, liczba przyłączy 98 szt., oddana do użytku w 2009 roku.
13. –Borki Wyrki, Ługi Rętki, Zdany, Zbuczyn, Pogonów, Jasionka - sieć wodociągowa uzupełniająca o długości 12303 mb, liczba przyłączy 55 szt., oddana do użytku w 2010 roku.

Rys. 5. Długość sieci wodociągowej [mb].

Rys. 6. Ilość przyłączy wodociągowych [mb]

2) Gospodarka ściekowa

Na terenie Gminy Zbuczyn eksploatowane są trzy oczyszczalnie ścieków: gminna w miejscowości Zbuczyn gminna w miejscowości Tęczki i zakładowa przy Podlaskiej Wytwórni Wódek w miejscowości Krzesk-Majątek. Odbiornikiem ścieków z oczyszczalni w Zbuczynie jest rzeka Zbuczynka, w Tęczkach – Kanał Maciejowicki, zaś ścieki z oczyszczalni zakładowej w Krzesku odprowadzane są do systemu rowów melioracyjnych.

Oczyszczalnia ścieków w Zbuczynie jest oczyszczalnią biologiczno-mechaniczną o średniej wydajności dobowej 250 m³. Obiekt ten oddano do użytku w 1998 roku i w założeniu miał on służyć zabezpieczeniu potrzeb sanitacyjnych miejscowości Zbuczyn oraz okolicznych wiosek.

Obecna, według stanu na 30 listopada 2015 roku, sieć kanalizacyjna Zbuczyna wraz z przykanalikami ma długość 11 282 mb. Z uwagi na znaczne koszty i utrudnienia w ruchu drogowym budowa kanalizacji realizowana jest etapami:

1. W roku 2002 zostały skanalizowane ulice Południowa, Siedlecka, Młynarska, Słoneczna, Mała oraz Boczna, długość wykonanej sieci wyniosła 2 989 mb z 59 przykanalikami.
2. W roku 2003 zostały skanalizowane ulice Słoneczna i Lipowa, długość wykonanej sieci wyniosła 929 mb z 46 przykanalikami.
3. W roku 2005 zostały skanalizowane ulice Terespolska, Szkolna, Południowa, Jasna, Rynek, Krótka oraz Piwna, długość wykonanej sieci wyniosła 5 369 mb z 184 przykanalikami.

4. W roku 2007 zostały skanalizowane ulice Starowiejska oraz Cmentarna, długość wykonanej sieci wyniosła 1 995 mb z 68 przykanalikami.
5. W roku 2009 zostały skanalizowane ulice Polna, Poręby, Spacerowa, Świerkowa, Północna, Klonowa, Łąkowa, Ogrodowa, Cicha, długość wykonanej sieci wyniosła 7 171 mb z 160 przykanalikami.
6. W roku 2010 zostały skanalizowane ulice Graniczna, Leśna, Gliniana, Jana Pawła II, Spokojna, Błękitna, długość wykonanej sieci wyniosła 12 001 mb z 80 przykanalikami.

Brak sieci kanalizacyjnej na terenie pozostałych miejscowości Gminy Zbuczyn ma bardzo duży wpływ na degradację środowiska naturalnego, szczególnie widoczne jest to w zlewni rzeki Zbuczynka. Z uwagi na bogactwo przyrodnicze tych terenów, dużą ilość cieków wodnych oraz wysoką jakość wód podziemnych, wskazane jest pilne zastosowanie właściwych rozwiązań technologicznych związanych z zagadnieniami odprowadzania i oczyszczania ścieków na terenie Gminy Zbuczyn.

W związku z powyższym plany inwestycyjne Gminy na najbliższe lata ukierunkowane będą głównie na działania związane z budową sieci kanalizacyjnej na terenie poszczególnych miejscowości w Gminie Zbuczyn.

3) Ciepłownictwo

Zakłady pracy, budynki użyteczności publicznej i budynki mieszkalne zaopatrywane są w ciepło z lokalnych kotłowni opalanych przeważnie węglem kamiennym, rzadziej olejem opałowym lub gazem płynnym. Wyjątkiem w tym punkcie są budynki szkół – niemal wszystkie opalane olejowo, jednak największe obiekty zespołów oświatowych oprócz systemów olejowych posiadają także kotłownie opalane miałem węglowym.

4) Gospodarka odpadami

Gmina Zbuczyn do 2003 roku nie posiadała uregulowanej prawnie gospodarki odpadami. Odpady stałe z terenu miejscowości Zbuczyn i Zawady zbierane były do pojemników o poj. 110 litrów ustawionych na terenie posesji. Wywóz odpadów prowadził PUK w Siedlcach na wysypi-

sko miejskie Siedlec zlokalizowane w Woli Suchożebrskiej na podstawie indywidualnych umów z mieszkańcami. Mieszkańcy pozostałych miejscowości Gminy usuwali odpady we własnym zakresie.

Od 30.12.2003 roku Gmina Zbuczyn należy do Międzygminnego Związku Komunalnego z siedzibą w Międzyrzecu Podlaskim, w ramach którego prowadzona jest selektywna zbiórka odpadów na terenie miasta Międzyrzec Podlaski oraz gmin: Międzyrzec Podlaski, Drelów, Trzebieszów oraz Zbuczyn. We wszystkich miejscowościach Gminy Zbuczyn ustawione są, w miejscach ogólnodostępnych, kontenery na posegregowane odpady (szkło, tworzywa sztuczne i makulaturę). Mieszkańcy mogą pozbywać się odpadów nadających się do ponownego przetworzenia bezpłatnie. Na terenie Gminy ogółem udostępnione są 372 pojemniki o poj. 1100 litrów do selektywnej zbiórki odpadów.

W dniu 8 grudnia 2005 roku Rada Gminy Zbuczyn podjęła uchwałę w sprawie wniesienia udziałów do Zakładu Utylizacji Odpadów sp. z o.o. w Siedlcach, dzięki tej decyzji możliwe było uzyskanie dla wszystkich mieszkańców Gminy korzystnych cen za odbiór odpadów stałych przez Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych w Siedlcach. Od 2006 roku zarówno odpady segregowane, jak i śmieci komunalne z gospodarstw indywidualnych, są regularnie odbierane przez PUK w Siedlcach.

5) Komunikacja

A) Drogi gminne

Sieć dróg gminnych tworzy 27 dróg o łącznej długości 95,0 km. Drogi gminne stanowią sieć uzupełniającą, która zaspakaja elementarne potrzeby i dostęp do dróg powiatowych i krajowej. Do tej kategorii dróg zalicza się również nieutwardzone drogi, stanowiące dojazd do pól i innych użytków uprawnych.

B) Drogi powiatowe

Drogi powiatowe to 17 ciągów dróg o łącznej długości 82,10 km. Drogi powiatowe utrzymywane są przez Powiat Siedlecki. Jedynie w okresie zimowym na podstawie porozumienia odśnieżanie dróg powiatowych na swoim terenie realizuje Gmina Zbuczyn.

Tab. 2. Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy.

Numer drogi	Nazwa drogi	Długość odcinka w km
36387	Krzesk – Próchenki	4,9
36385	Krzesk – Tęczki	3,0
36378	Zbuczyn – Czuryły - Krzymosze	7,7
36378	Czuryły – Wyczółki	5,1
36377	Zbuczyn – Łęcznowola – Wólka Konopna	5,5
36383	Krzesk – Kośmidry	5,3
36382	Zbuczyn – Kosny	11,7
36376	Zbuczyn – Borki-Kosy	5,5
36417	Dziewule – Zbuczyn	5,3
36418	Smolanka – Dziewule	4,2
36379	Krzymosze – Radzików – Modrzew	4,7
36383	Izdebki-Kośmidry – Ostoje	3,7
36417	Januszówka – Dziewule	2,5
36381	Wielgorz – Rzążew – Zbuczyn	5,8
36386	Od drogi Nr 2 – Maciejowice	3,0
36379	Radzików – Modrzew	2,8
36373	Błogoszcz - Ługi Wielkie – Borki Kosiorki	1,5

C) Drogi wojewódzkie

Przez teren Gminy Zbuczyn nie przebiegają żadne drogi zaliczone do kategorii dróg wojewódzkich.

D) Drogi krajowe

W granicach Gminy Zbuczyn na odcinku 23,56 km przebiega droga krajowa nr 2 Warszawa – Terespol. Droga krajowa w okresie zimowym jest w utrzymywana przez służby Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad.

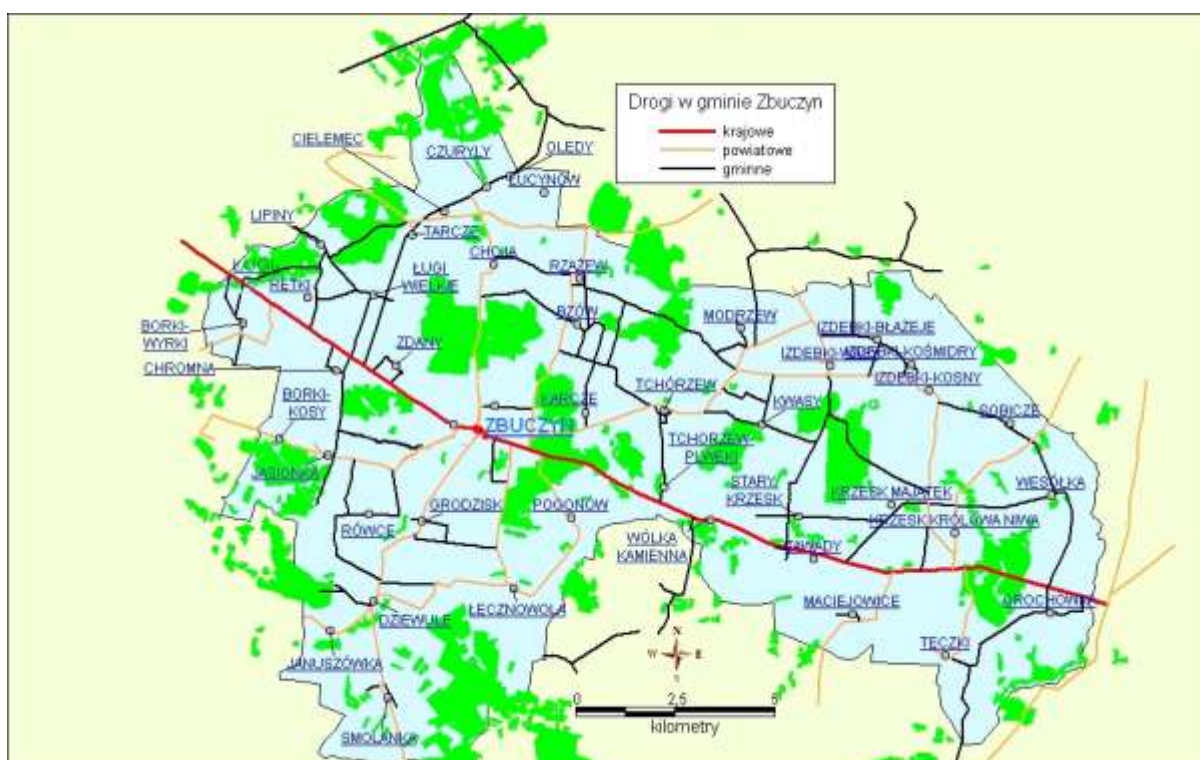
E) Sieć dróg – ogółem

Ogółem długość sieci dróg na terenie Gminy wynosi 433 km. Poniższa tabela przedstawia ilościowe zestawienie odcinków dróg z podziałem na ich kategorie, rodzaj nawierzchni oraz zarządcę:

Tab. 3. Drogi na terenie Gminy Zbuczyn wg zarządcy i standardu.

Drogi				
Wyszczególnienie	Krajowe	Powiatowe	Gminne	Rolnicze
Drogi asfaltowe	23 km	88,3 km	32 km	12,2 km
Drogi klincowi	-	-	17 km	20 km
Drogi gruntowe	-	1,7 km	41 km	197,8 km

Zarys sieci dróg wg właściwości zarządcy ilustruje poniższy rysunek:

Rys.7. Sieć drogowa w Gminie Zbuczyn.

F) Stan techniczny dróg

Drogi gminne i powiatowe w większości posiadają niezadowalające parametry techniczne i geometryczne. Władze Gminy Zbuczyn co roku w budżecie Gminy przeznaczają znaczące środki na poprawę infrastruktury transportowej na terenie wszystkich miejscowości. W latach 2004 – 2007 dokonano inwestycji drogowych polegających na przebudowie lub remoncie dróg gminnych w następujących miejscowościach:

- ✓ Tarcze – Cielemęc nr 361318W,
- ✓ Stary Krzesk nr 361328W,
- ✓ Ługi-Rętki – Lipiny,
- ✓ Karcze nr 361322W,
- ✓ Maciejowice do granicy z Gminą Trzebieszów nr 361306W,
- ✓ Izdebki-Błazeje nr 361314W,
- ✓ Jasionka – Chromna nr 361323W,
- ✓ Zawady nr 361323W,
- ✓ Grochówka – Wesółka nr 361310W,

W roku 2008 wykonano modernizację następujących dróg gminnych:

- ✓ Rżązew – Choja nr 361319W (nakładka mineralno-bitumiczna),
- ✓ Cielemęc (nakładka mineralno-bitumiczna),
- ✓ Rówce (nakładka mineralno-bitumiczna),
- ✓ Ulica Jana Pawła II w Zbuczynie (budowa drogi, ciągów chodnikowych i parkingów),
- ✓ odcinki dróg w miejscowościach Borki-Wyrki i Ługi-Rętki zostały utwardzone za pomocą kruszyw mineralnych,
- ✓ drogę Łęcznowola – Dzięwule nr 361324W (poprawienie profilu drogi żwirem na 3.700 m).

Drogi powiatowe (75,1 km o nawierzchni twardej i 6,5 km o nawierzchni gruntowej) posiadają niedostateczną geometrię (zbyt małą szerokość, nienormatywne łuki), natomiast na większości z nich stan nawierzchni bitumicznej ze względu na bardzo liczne spękania i uszkodzenia wymaga pilnego remontu. W 2008 roku na mocy porozumienia ze Starostwem Powiatowym Gmina wykonała remont drogi powiatowej od miejscowości Wólka Kamienna do

granicy powiatu w miejscowości Zaolszynie. Remont polegał na poszerzeniu jezdni oraz ułożeniu nowej nawierzchni asfaltowej.

Droga krajowa posiada dobre parametry geometryczne. Nawierzchnia po przebudowie zakończonej w 2007 roku nie budzi zastrzeżeń.

6) Elektroenergetyka

Gmina Zbuczyn ma dobre uwarunkowania rozwoju wynikające z parametrów energii elektrycznej średniego napięcia 15 kV, zasilana jest bowiem systemem czterech (plus trzy rezerwowe) magistralnych linii SN 15 kV z trzech (plus jedna rezerwowa) stacji 110/SN, co powoduje, że większość wsi ma łatwy dostęp do dwóch linii magistralnych umożliwiających zasilanie drobnych obiektów przemysłowych i większych obiektów usługowych i komunalnych, wymagających mocy szczytowych rzędu kilkuset kilowatów i pierścieniowego zasilania napięciem 15 kV.

Znacznie gorsza sytuacja występuje w grupie lokalnych urządzeń elektroenergetycznych, bowiem aż 45% wsi (Wólka Kam., Wesółka, Tęczki, Sobicze, Rówce, Pogonów, Ługi-Wielkie, Ługi-Rętki, Łęcznowola, Lipiny, Kwasy, Januszówka, Grochówka, Chromna, Choja, Czuryły, Izdebki-Błażeje, Izdebki-Kosny, Izdebki-Kośmidry, Modrzew) odczuwa bardzo poważne kłopoty w zaopatrzeniu w energię elektryczną niskiego napięcia wynikające ze złego stanu technicznego sieci lokalnych, co stanowi istotne ograniczenie w prawidłowym rozwoju tych wsi. W dalszych 30% wsi (Bzów, Grodzisk, Izdebki-Wąsy, Jasionka, Krzesk-Królowa Niwa, Krzesk-Majątek, Maciejowice, Olędy, Rzażew, Zbuczyn) problemy z energią n.n. występują na części obszarów, w sumie jednak aż **75% wsi gminy Zbuczyn wymaga pełnej lub częściowej reelektryfikacji**, co stawia tą gminę w rzędzie gmin powiatu siedleckiego wymagających największych nakładów na reelektryfikację wsi.

2.4.2. Własność nieruchomości

Gmina Zbuczyn zajmuje powierzchnię ewidencyjną 21 100 ha i w skład jej wchodzi:

- ✓ grunty Skarbu Państwa z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste – 1199 ha,
- ✓ grunty Skarbu Państwa przekazane w użytkowanie wieczyste – 284 ha,

- ✓ grunty gmin i związków międzygminnych z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie – 520 ha,
- ✓ grunty gmin i związków międzygminnych przekazane w użytkowanie wieczyste – 9 ha,
- ✓ grunty osób fizycznych – 18918 ha,
- ✓ grunty wspólnot gruntowych – 60 ha,
- ✓ grunty spółdzielni – 7 ha,
- ✓ grunty kościołów i związków wyznaniowych – 36 ha,
- ✓ grunty powiatów z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie – 19 ha,
- ✓ grunty partii politycznych – 2 ha,
- ✓ grunty spółek prawa handlowego – 1 ha.

2.4.3. Stan obiektów dziedzictwa kulturowego

Obiekty zabytkowe na terenie Gminy reprezentowane są przez budownictwo sakralne, zespoły dworsko – parkowe oraz w największym stopniu przez wiejskie budownictwo drewniane, którego przykłady znajdują się w miejscowościach na terenie całej Gminy.

Do najciekawszych obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie Gminy można zaliczyć:

- ✓ Krzesk-Majątek – zespół dworsko – parkowy. Dwór murowany z I poł. XIX wieku, oficyna, stodoła, spichlerz z II poł. XIX wieku oraz park krajobrazowy,
- ✓ Krzesk-Majątek – zespół sakralny parafii rzymsko – katolickiej p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej. Kościół murowany wzniesiony w latach 1909 -1915, plebania murowana z lat 20 – tych XX wieku,
- ✓ Zbuczyn – zespół sakralny parafii rzymsko – katolickiej p.w. Św. Stanisława Biskupa. Kościół murowany wybudowany w latach 1880-1899 przez Karola Rabczyńskiego, dom parafialny, wikariat, dzwonnica, spichlerz,

Stanowiska archeologiczne:

- ✓ Grodzisk – znalezisko luźne – toporek kamienny czworościenny dł. 8 cm, z młodszej epoki kamiennej (neolit), grodzisko kultury nieokreślonej z okresu wczesnośredniowiecznego,
- ✓ Izdebki-Kosny – znalezisko – skarb (4 złote dukaty holenderskie) z XVIII wieku, okres nowożytny,

- ✓ Krzesk–Królowa Niwa – grodzisko pierścieniowate o podwójnej linii wałów, średnica zewnętrzna ok. 200 m, wał zewnętrzny o wysokości 1,5 m, wał wewnętrzny 2,5 m, kultura prapolska VII – VIII wiek, okres wczesnośredniowieczny.

Cmentarze:

- ✓ Krzesk-Majątek – cmentarz parafialny rzymsko – katol. o powierzchni 2,0 ha, założony na początku XX wieku, najstarszy zachowany nagrobek pochodzi z 1912 roku,
- ✓ Zbuczyn – cmentarz parafialny rzymsko – katol. o powierzchni 1,45 ha założony ok. 1800 roku, najstarszy zachowany nagrobek pochodzi z 1832 roku.

Na terenie Gminy znajdują się także liczne zabytki architektury obiektów mieszkalnych i użyteczności publicznej: domy i zagrody drewniane, spichlerze, szkoły, karczmy, urzędy.

2.4.4. Identyfikacja problemów

1. Degradacja środowiska naturalnego w wyniku ingerencji człowieka.
2. Postępujące zanieczyszczenie środowiska naturalnego – nielegalne wysypiska śmieci.
3. Zły stan techniczny dróg gminnych i powiatowych.
4. Brak rozbudowanych systemów kanalizacji sanitarnej na terenie Gminy.
5. Zanik tradycyjnych form budownictwa i zastępowanie ich zabudową pozbawioną cech tożsamości regionalnej.
6. Postępująca degradacja techniczna substancji historycznej.

2.5. Gospodarka

2.5.1. Główni pracodawcy

Na terenie Gminy nie występują większe zakłady przemysłowe, wśród podmiotów gospodarczych przeważają osoby prowadzące działalność gospodarczą na własny rachunek i jest to głównie działalność usługowa. Obecnie na terenie Gminy Zbuczyn funkcjonuje około 370 podmiotów gospodarczych. Są to przedsiębiorstwa opierające się zarówno na samozatrudnieniu, jak również na zatrudnianiu pracowników. Na terenie Gminy Zbuczyn najczęstszymi gałęziami

gospodarki, jakimi zajmują się przedsiębiorcy, są: usługi, gastronomia, transport, budownictwo i remonty, branża spożywcza.

Tab. 4. Podmioty gospodarki narodowej z terenu gminy zarejestrowane w rejestrze REGON wg danych GUS za 2007 r.

PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ ZAREJESTROWANE W REJESTRZE REGON WG SEKTORÓW WŁASNOŚCIOWYCH	
Ogółem	
Ogółem	506
Sektor publiczny	
podmioty gospodarki narodowej ogółem	19
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego ogółem	16
Sektor prywatny	
podmioty gospodarki narodowej ogółem	487
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	419
spółki handlowe	7
Spółdzielnie	3
stowarzyszenia i organizacje społeczne	25

2.5.2. Rolnictwo

Gmina Zbuczyn jest obszarem o charakterze typowo rolniczym. Większość ludności czynnej zawodowo utrzymuje się z rolnictwa (52%).

W Gminie przeważają gleby klasy IV. Wśród upraw najczęstsze to: żyto, pszenżyto, owies, ziemniaki i warzywa. Ze względu na brak bazy przetwórczej, rolnictwo posiada niewykorzystane moce produkcyjne, zarówno w uprawie, jak i w hodowli.

Tab. 5. Użytki rolne według klas gruntów (wg GUS, 2003r.)

Klasa	Powierzchnia (ha)
klasa II	2
klasa III	2562
klasa IV	7597
klasa V	3066
klasa VI	677

Tereny Gminy to w znacznej części obszary czyste ekologicznie i posiadające korzystne warunki do uprawy zdrowej żywności. Większość użytków rolnych stanowi własność prywatną. Na obszarze Gminy istnieją korzystne warunki do zwiększenia areалу uprawy warzyw i rozwinięcia hodowli bydła mlecznego i opasowego (zwłaszcza w północnej części Gminy).

Tab. 5. Szacunkowe struktury upraw (Wg GUS, 2003r.)

Uprawy	Powierzchnia (ha)
pszenica	710

żyto	1873
jęczmień	391
owies	1353
pszenżyto	1687
pastewne	259
burak cukrowy	9
ziemniak	952
drzewa owocowe	36
krzewy owocowe i plantacje jagodowe	71

Tab. 6. Zwierzęta gospodarskie (Wg GUS, 2003 r.)

Wyszczególnienie	Liczba zwierząt ogółem [szt.]
Bydło	7697
- w tym krowy mleczne	4044
Trzoda chlewna	31265
Owce	608
Kozy	92
Konie	196
Drób	36816

Największa liczba prowadzących gospodarstwa rolne określa swój podstawowy profil produkcji jako produkcja zwierzęca (47%), produkcja mieszana prowadzona jest w 24% gospodarstw, pozostałe 29% gospodarstw zajmuje się produkcją roślinną.

Z uwagi na niski wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (64,3), cały teren Gminy Zbuczyn został zaliczony do obszaru o niekorzystnych warunkach prowadzenia działalności rolniczej, sklasyfikowany w I strefie nizinnej ONW.

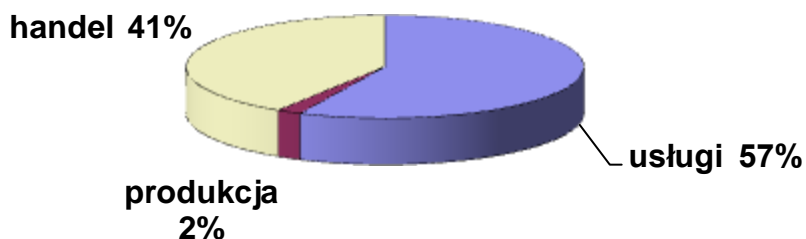
Według danych Urzędu Statystycznego w Warszawie z 2003 r., na terenie Gminy funkcjonują 2152 gospodarstwa rolne. Średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi 8,1 ha i jest nieco wyższa od średniej w województwie mazowieckim (7,01 ha). Jak wynika z zamieszczonej poniżej tabeli, największa liczba gospodarstw występuje w przedziale 5-10 ha. Jednakże na uwagę zasługuje stosunkowo duża liczba gospodarstw o powierzchni powyżej 10 ha (541).

Tab. 7. Liczba gospodarstw według powierzchni w 2002 roku (wg GUS)

Powierzchnia	Liczba gospodarstw
do 1 ha	318
1-5 ha	731
5-10 ha	562
10-15 ha	303
powyżej 15 ha	238

2.5.3. Struktura podstawowych branż na terenie Gminy

Rolniczy charakter Gminy wyznacza najważniejsze kierunki działalności pozarolniczych. Głównym źródłem zatrudnienia w sektorze pozarolniczym są usługi (57 %) i handel (41 %). Znikomy udział produkcji (2 %). Działalność pozarolnicza rozwija się przede wszystkim w obrębie największych miejscowości Gminy: Zbuczyn, Krzesk-Królowa Niwa, Dziewule.

Rys. 8. Struktura branż pozarolniczych na terenie Gminy Zbuczyn.

2.5.4. Ilość osób zatrudnionych w danych sektorach

Według danych Urzędu Statystycznego w Warszawie z 2003 r. struktura zatrudnienia przedstawia się następująco:

Tab. 8. Zatrudnienie według sektorów

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym kobiety	Zatrudnieni				Na 1000 ludności
			sektor rolniczy	Przemysł i budownictwo	Usługi rynkowe	Usługi nierynkowe	
Gmina Zbuczyn	989	613	70	186	25	708	186,1

2.5.5. Identyfikacja problemów

Najważniejszymi problemami w sferze gospodarki są w gminie Zbuczyn:

- ✓ brak zróżnicowania działalności gospodarczej,
- ✓ zbyt mały rozwój usług turystycznych i oferty kulturalno – rozrywkowej,
- ✓ największe podmioty gospodarcze w Gminie są zarejestrowane poza jej granicami (Gmina nie posiada udziału w podatku dochodowym od tych firm),

- ✓ brak wyznaczonych i uzbrojonych terenów pod inwestycje,
- ✓ ograniczone możliwości rozwoju rolnictwa z uwagi na niedostateczną infrastrukturę techniczną (niezadowalający stan dróg dojazdowych, brak kanalizacji),

2.6. Sfera społeczna

Rozwój mieszkańców Gminy Zbuczyn w sferze społecznej polega na stałym wzroście ich poziomu wykształcenia, świadomości obywatelskiej oraz osobistej kulturze. Wyrazem rozwoju dokonującego się w tej sferze powinien być wzrastający poziom poczucia odpowiedzialności za sprawy o charakterze publicznym oraz dalszy rozwój życia kulturalnego na terenie Gminy.

2.6.1. Sytuacja demograficzna i społeczna terenu

1) Demografia

W ostatnich latach niepokojącym zjawiskiem był bardzo niski przyrost naturalny, jednak od 2006 roku można odnotować pozytywną zmianę tej tendencji. Stan, według danych Urzędu Gminy Zbuczyn, przedstawia poniższa tabela.

Tab. 9. Przyrost naturalny w gminie (wg UG, 2007)

Rok	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny (+/-)
2000	136	130	+ 6 osób
2001	132	138	- 6 osób
2002	116	130	- 14 osób
2003	102	98	+ 4 osoby
2004	115	101	+ 4 osoby
2005	113	128	- 15 osób
2006	139	122	+17 osób
2007	122	112	+10 osób

Wg danych za 2007 r., ludność w wieku produkcyjnym stanowiła w gminie 56 % populacji. Ponadto nie obserwuje się znaczących różnic w liczbie kobiet i mężczyzn w poszczególnych grupach wiekowych, poza grupą osób w wieku emerytalnym, która odpowiada ogólnej tendencji krótszego życia mężczyzn.

Podział mieszkańców według płci przedstawia się następująco:

Tab. 10. Podział mieszkańców według płci i wieku – pobyt stały (wg UG, 2007)

Wiek	Płeć		Ogółem
	Mężczyźni	Kobiety	
0 – 2	193	183	376
3	48	61	109
4 – 5	103	102	205
6	71	58	129
7	65	73	138
8 – 12	378	354	732
13 – 15	256	247	503
16 -17	193	189	382
18	99	87	186
19 – 65	3085	0	3085
19 – 60	0	2668	2668
powyżej 65	551	0	551
powyżej 60	0	1081	1081
RAZEM	5042	5103	10145

Wg danych na dzień 31 grudnia 2007 r., Gminę Zbuczyn zamieszkiwało 10 145 osób zameldowanych na pobyt stały. Liczba ludności w wieku produkcyjnym wynosiła 5 753 osoby. Udział dzieci w wieku przedszkolnym od 0 do 6 lat w stosunku do ogółu mieszkańców to zaledwie 8%, dzieci objętych obowiązkiem szkolnym w wieku 7-18 lat – 19,13%, osób od 19 roku życia do osiągnięcia wieku emerytalnego – 56,70%, natomiast osób w wieku emerytalnym – 16%.

2) Wykształcenie

Poziom wykształcenia mieszkańców Gminy jest na dość niskim poziomie, największy odsetek osób ma wykształcenie podstawowe, zasadnicze zawodowe i zawodowe. Pozytywnym aspektem jest wzrost ilości osób z wykształceniem wyższym wśród ludzi młodych.

Poziom wykształcenia ludności z terenu Gminy, według danych Urzędu Statystycznego w Warszawie 2003 r., przedstawia poniższa tabela.

Tab. 11. Struktura ludności według wykształcenia (wg GUS, 2003).

Wyszczególnienie	Ogółem	Poziom wykształcenia								
		Wyższe	Policealne	Średnie			Zasadnicze zawodowe	Podstawowe ukończone	Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	nieustalone
				Razem	Ogólnokształcące	Zawodowe				
Mężczyźni	4054	78	20	588	99	489	1440	1696	232	-

Kobiety	4059	156	97	927	244	683	866	1721	292	-
Ogółem	8113*	234	117	1515	343	1172	2306	3417	524	-
19 lat i mniej	1197	-	-	109	63	46	101	881	106	-
20-29	1387	89	51	567	152	415	523	156	1	-
30-39	1283	85	19	357	40	317	642	176	4	-
40-49	1213	20	28	288	41	247	642	229	6	-
50-59	981	28	13	133	32	101	284	506	17	-
60-64	412	9	3	16	3	13	49	310	25	-
65 lat i więcej	1640	3	3	45	12	33	65	1159	365	-

* osoby w wieku 13 lat i więcej.

3) Bezrobocie

Wg stanu na 31 grudnia 2007 r., w Powiatowym Urzędzie Pracy w Siedlcach zarejestrowanych było 267 bezrobotnych zamieszkałych na terenie Gminy Zbuczyn, w tym 171 kobiet i 96 mężczyzn. Stopa bezrobocia w końcu grudnia 2007 r. w stosunku do czynnych zawodowo dla powiatu siedleckiego wynosiła 9,8% (w województwie mazowieckim 9,2%, w kraju 11,4%). Aktualna stopa bezrobocia dla powiatu siedleckiego (wg stanu na październik 2008 r.) wynosi 7,9 %. Jest to dobry wskaźnik zważywszy, że stopa bezrobocia w województwie mazowieckim wynosi 7,5 %, natomiast w Polsce 9,3%.²

Oficjalne statystyki nie rejestrują jednak powszechnego (zwłaszcza na terenach wiejskich) zjawiska ukrytego bezrobocia. Do takiej grupy należałoby zaliczyć nie pozostających w zatrudnieniu posiadaczy gospodarstw rolnych o powierzchni do 2 ha, jest to powierzchnia niewystarczająca do uzyskania wystarczających dochodów, ale eliminuje takich rolników z systemu wsparcia dla bezrobotnych oferowanego przez urząd pracy.

2.6.2. Oświata

1) Szkoły

W Gminie Zbuczyn funkcjonują następujące placówki oświatowe kształcące na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjum:

- ✓ Niepubliczne Gimnazjum w Dziewulach,

² Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Siedlcach (www.praca.siedlce.pl).

- ✓ Niepubliczne Gimnazjum w Izdebkach-Kosnach,
- ✓ Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Izdebkach-Kosnach,
- ✓ Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Ługach Wielkich,
- ✓ Szkoła Podstawowa w Czuryłach,
- ✓ Szkoła Podstawowa w Dziewulach,
- ✓ Szkoła Podstawowa w Izdebkach-Kosnach,
- ✓ Szkoła Podstawowa w Ługach Wielkich,
- ✓ Zespół Szkół Niepublicznych w Borkach-Wyrkach,
- ✓ Zespół Szkół w Borkach-Kosach (Szkoła Podstawowa i Gimnazjum),
- ✓ Zespół Szkół w Krzesku-Królowa Niwa (Szkoła Podstawowa i Gimnazjum),
- ✓ Zespół Szkół w Zbuczynie (Szkoła Podstawowa i Gimnazjum).

Przy wszystkich szkołach publicznych funkcjonują oddziały przedszkolne, w których do edukacji szkolnej przygotowują się dzieci sześciolatnie.

Analiza danych demograficznych wskazuje na ciągle zmniejszanie się liczebności kolejnych roczników osiągających wiek szkolny, co w szerszej perspektywie czasowej uniemożliwi optymalne wykorzystanie istniejącej sieci placówek oświatowych. W celu racjonalnego dociążenia wszystkich obiektów szkolnych docelowo gmina będzie zmuszona do dostosowania sieci szkół do potrzeb.

Tab. 12. Liczba dzieci uczęszczających do poszczególnych szkół w roku szkolnym 2008/2009 (wraz z oddziałami przedszkolnymi).³

Lp.	Nazwa szkoły	Liczba uczniów 2008/2009
1.	Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Izdebkach-Kosnach	60
2.	Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Ługach Wielkich	34
3.	Szkoła Podstawowa w Czuryłach	90
4.	Szkoła Podstawowa w Dziewulach	95
5.	Szkoła Podstawowa w Izdebkach-Kosnach	0
6.	Szkoła Podstawowa w Ługach Wielkich	0
7.	Zespół Szkół Niepublicznych w Borkach-Wyrkach	135
8.	Zespół Szkół w Borkach-Kosach	161
9.	Zespół Szkół w Krzesku-Królowa Niwa	350
10.	Zespół Szkół w Zbuczynie	551
11.	Gimnazjum Niepubliczne w Dziewulach	51
12.	Gimnazjum Niepubliczne w Izdebkach-Kosnach	21

Stan techniczny szkół i ich wyposażenie wymaga ciągłych remontów. Wszystkie szkoły posiadają biblioteki. Natomiast nie wszystkie są wyposażone w sale gimnastyczne i świetlice.

³ Dane Urzędu Gminy wg SIO na 30 września 2008 r.

Szkoły w Zbuczynie, Borkach-Wyrkach i Krzesku-Królowa Niwa posiadają zaplecze kuchenne. W pozostałych szkołach funkcjonują punkty wydawania posiłków.

Tab. 13. Zaplecze szkół.

Lp.	Obiekt oświatowy	Świetlica szkolna	Biblioteka	Sala gimnastyczna	Stan techniczny budynku szkoły
1.	Zespół Szkół Niepublicznych w Borkach-Wyrkach	+	+	+	Średni
2.	Szkoła Podstawowa w Czuryłach	-	+	-	Średni
3.	Szkoła Podstawowa w Dzewulach	+	+	-	bardzo dobry
4.	Szkoła Podstawowa w Izdebkach-Kosnach	-	+	+	bardzo dobry
5.	Szkoła Podstawowa w Ługach Wielkich	-	+	-	Średni
6.	Zespół Szkół w Borkach-Kosach	+	+	+	Dobry
7.	Zespół Szkół w Krzesku-Królowa Niwa	+	+	+	Dobry
8.	Zespół Szkół w Zbuczynie	+	+	+	bardzo dobry

2) Przedszkola

W gminie Zbuczyn działa jedno Publiczne Przedszkole w Zbuczynie oraz trzy przedszkola niepubliczne prowadzone przez lokalne stowarzyszenia kulturalno-oświatowe: w Borkach Kosach, Izdebkach-Kosnach i Ługach Wielkich. Ponadto bardzo istotną rolę w przygotowaniu przedszkolnym na terenie Gminy odgrywają oddziały przedszkolne funkcjonujące we wszystkich szkołach. Przygotowanie przedszkolne odbywają w nich głównie dzieci sześciolatki, ale w wielu wypadkach uczęszczają do „zerówek” również pięciolatki.

Na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się zwiększone zapotrzebowanie na miejsca w przedszkolach. Obecnie z miejsc w przedszkolu publicznym korzysta 27% ogółu dzieci w wieku od 3 do 5 lat. Zważywszy na zachodzące w lokalnych społecznościach zmiany w strukturze zatrudnienia i chęć podjęcia pracy poza rolnictwem, którą deklarują zwłaszcza ludzie młodzi, konieczne będzie w przyszłości zwiększenie ilości miejsc w przedszkolach lub zapewnienie możliwości przygotowania przedszkolnego większej grupie dzieci poprzez alternatywne formy kształcenia przedszkolnego.

Tab. 14. Dzieci wg roku urodzenia, płci i czasu pobytu w Gminnym Przedszkolu w Zbuczynie⁴

Rok urodzenia	Ogółem	Z kol.1 - dziewczęta	Z kol.1 - przebywający w przedszkolu do 5 godzin	Z kol.1 - przebywający w przedszkolu powyżej 5 godzin
<i>0</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
2006 i później	0	0	0	0
2005	24	14	0	24
2004	30	12	0	30
2003	31	20	0	31
2002	9	3	3	6
2001 i wcześniej	0	0	0	0
Ogółem	94	49	3	91

2.6.3. Kultura

Tab. 15. Ośrodki kultury w Gminie

Miejscowość	Świetlica wiejska	Ośrodek Kultury	Biblioteka
Borki-Kosy	250 m ² stan techniczny: bardzo dobry	-	-
Borki-Wyrki	150 m ² stan techniczny: średni	-	-
Choja	100 m ² stan techniczny: dobry	-	-
Czuryły	300 m ² stan techniczny dobry (brak ogrzewania)	-	9,5 tys. woluminów stan techniczny: bardzo dobry
Dziewule	400 m ² stan techniczny: bardzo dobry	-	6,5 tys. woluminów stan techniczny: bardzo dobry
Grodzisk	100 m ² stan techniczny: średni	-	-
Jasionka	200 m ² stan techniczny: bardzo dobry	-	-
Karcze	100 m ² stan techniczny: średni	-	-
Krzesk-Królowa Niwa	-	60 m ² stan techniczny: dobry	15,3 tys. woluminów stan techniczny: bardzo dobry
Stary Krzesk	150 m ² stan techniczny: bardzo dobry	-	-
Łęcznowola	stan techniczny:	-	-

⁴ Dane Urzędu Gminy wg SIO na 30 września 2008 r.

	bardzo zły		
Maciejowice	stan techniczny: bardzo zły	-	-
Tchórzew- Plewki	200 m ² stan techniczny: zły	-	-
Smolanka	stan techniczny: bardzo zły	-	-
Izdebki-Wąsy	stan techniczny: bardzo zły	-	-
Wólka Kamien- na	140 m ² stan techniczny: dobry	-	-
Zbuczyn	-	stan techniczny: bardzo dobry (część budynku zespołu szkół w Zbuczynie)	15,2 tys. woluminów stan techniczny: bardzo dobry

Z danych zawartych w tabeli wynika, że Gmina posiada dobre zaplecze dla działań kulturalnych. Są to świetlice, sale wiejskie oraz biblioteki. Wiele do życzenia pozostawia stan techniczny niektórych budynków oraz często ich sytuacja własnościowa – wiele z budynków świetlic jest wzniesiona na gruntach wspólnych wsi (m.in. w Chromnej, Tchórzewie-Plewkach) lub nawet na gruntach prywatnych (Borki-Kosy). Problem stanowi ponadto brak obsady kadrowej ośrodków kultury, brak jest lokalnych animatorów kultury. W dużej mierze przyczyna tych trudności jest znikomość środków finansowych, które Gmina może przeznaczyć na utrzymanie instytucji kultury. Nie prowadzi się więc stałej działalności kulturalnej poza Gminnym Ośrodkiem Kultury w Zbuczynie.

2.6.4. Opieka społeczna

Realizatorem zadań pomocy społecznej w gminie jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, którego biura są zlokalizowane w budynku Urzędu Gminy.

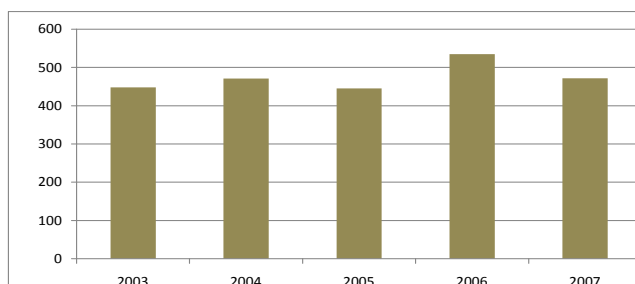
Wg stanu na dzień 31 stycznia 2008 roku, GOPS zatrudniał łącznie 8 pracowników w tym:

- ✓ kierownik – 1 etat,
- ✓ główna księgowa – 1 etat,
- ✓ pracownicy socjalni – 4,5 etatu,
- ✓ administrator ds. świadczeń rodzinnych – 1,5 etatu,
- ✓ ponadto 4 osoby świadczące pracę w ramach umów – zlecenie na rzecz osób tarszych, samotnych, niepełnosprawnych, długotrwale chorych.

Wszyscy zatrudnieni pracownicy posiadają wymagane kwalifikacje zawodowe, uczestniczą także w szkoleniach. Spośród zatrudnionych pracowników:

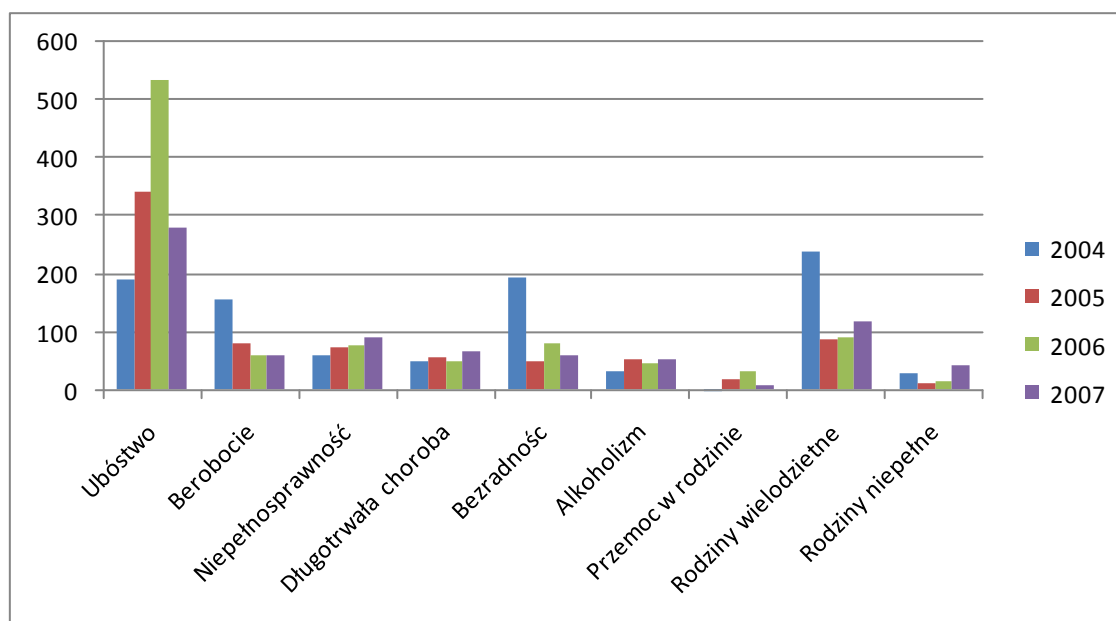
- ✓ 4 osoby mają ukończone studia wyższe,
- ✓ 1 osoba kontynuuje studia wyższe,
- ✓ 1 pracownik posiada dyplom pracownika socjalnego i 2 specjalizację zawodową I stopnia.

Na terenie Gminy Zbuczyn liczba rodzin objętych pomocą na przestrzeni lat 2003 - 2007 utrzymuje się na poziomie 400-500 rodzin w skali roku przy wzroście w 2006 roku do 535 rodzin. W 2007 r. zmalała do 472 rodzin. Malejąca liczba beneficjentów jest związana ze zmianami prawnymi, w szczególności z obowiązującą od 2004 roku ustawą o świadczeniach rodzinnych oraz większymi możliwościami zatrudnienia w kraju i zagranicą.

Rys. 9. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną w latach 2003-2007 (wg GOPS).

Najczęściej występujące problemy społeczne leżące u podstaw ubiegania się o pomoc GOPS ilustruje poniższy diagram.

Powody przyznawania pomocy społecznej w 2004 - 2007 r.

Analizując powyższe, należy zauważyć, że najczęstszą przyczyną przyznawania pomocy jest na terenie naszej gminy ubóstwo oraz wielodzietność, niepełnosprawność, przewlekłe zachorowania i bezradność.

Ogółem wielkość wydatków na udzielane wsparcie w kolejnych latach wyniosła:

- ✓ w roku 2005 – 217 500 zł,
- ✓ w roku 2006 – 236 334 zł,
- ✓ w roku 2007 – 265 556 zł.

2.6.5. Instytucje bezpieczeństwa publicznego

1) Posterunek Policji w Zbuczynie

Posterunek Policji w Zbuczynie funkcjonuje od 1 lipca 2003 roku. W jego strukturę wchodzi Kierownik i 7 funkcjonariuszy:

- ✓ 1 dzielnicowy,
- ✓ 2 policjantów pionu kryminalnego,
- ✓ 4 policjantów prewencji.

Policja w Zbuczynie ma w posiadaniu 1 radiowóz oznakowany oraz 1 radiowóz nieoznakowany.

2) Ochotnicze Straże Pożarne

Na terenie Gminy Zbuczyn funkcjonuje 7 jednostek OSP, 5 typu S, 2 typu M. Cztery z nich, tj.: Zbuczyn, Czuryły, Dziewule, Krzesk-Królowa Niwa leżą w strategicznych dla gminy miejscach i odpowiednio zabezpieczają jej wschodni-centralny, północny, południowy i zachodni kraniec.

OSP Zbuczyn

OSP w Zbuczynie powstała w 1916 roku jako jedna z pierwszych na ziemi siedleckiej. Od 1992 funkcjonuje jako stowarzyszenie, włączona jest do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego od 18.04.1997 roku. Liczy 55 członków. Posiadany przez nią sprzęt – jest sprawny i właściwie wykorzystywany. Na wyposażenie jednostki składają się m.in.: ciężki samochód

ratowniczo-gaśniczy Jelcz GCBA, średni samochód ratowniczo-gaśniczy „MAN” oraz lekki samochód ratownictwa technicznego marki Opel Vivaro. Ponadto OSP posiada niezbędne sprzęt i urządzenia do ratownictwa drogowego. Dzięki strategicznej lokalizacji, a także zaangażowaniu i ofiarności strażaków, jednostka ta bardzo często dociera jako pierwsza na miejsce nieszczęśliwych wypadków, szczególnie na trasie krajowej nr 2 Warszawa – Terespol.

OSP w Zbuczynie jest jedną z najbardziej aktywnych jednostek OSP w powiecie siedleckim – (średnio 70 – 100 akcji rocznie). Znaczna część wyjazdów, z uwagi na położenie przy szlaku komunikacyjnym, dotyczy zdarzeń drogowych.

OSP Czuryły

OSP w Czuryłach została założona w 1917 r. Zabezpiecza północno – zachodnią część Gminy. Liczy 38 członków. Na jej wyposażeniu znajduje się 2 samochody pożarnicze: JELCZ 004 GBA, Mercedes Atego 1530AF.

OSP Krzesk-Królowa Niwa

OSP Krzesk-Królowa Niwa została założona w 1925 r. Zabezpiecza północno-wschodnią część Gminy. Liczy 45 członków. Na jej wyposażeniu znajduje się średni samochód ratowniczo-gaśniczy „Mercedes Atego”. Strażacy posiadają również podstawowy sprzęt do ratownictwa drogowego. Lokalizacja przy trasie krajowej nr 2 sprawia, iż z roku na rok wzrasta liczba wyjazdów jednostki do miejscowych zagrożeń.

OSP Dziewule

OSP Dziewule powstała w 1962 r. Zabezpiecza południowo – zachodnią część Gminy. Liczy 30 członków. Na jej wyposażeniu znajduje się samochód pożarniczy JELCZ 005 GBA.

OSP Rzązew

OSP Rzązew powstała w 1937 roku. Zabezpiecza północno – zachodnią część Gminy. Liczy 15 członków. Na jej wyposażeniu znajduje się samochód pożarniczy STAR 244 GBA.

OSP Grochówka

OSP Grochówka powstała w 1963 roku. Liczy 15 członków. Na jej wyposażeniu znajduje się samochód pożarniczy „Magirus-Deutz-IVECO”.

OSP Modrzew

OSP Modrzew liczy 21 członków. Jednostka typu M.

OSP Tęczki

OSP Tęczki powstała w 1963 roku. Liczy 20 członków. Na jej wyposażeniu znajduje się samochód pożarniczy „Magirus-Deutz-IVECO”.

Sprawne działanie jednostek OSP wymaga zapewnienia właściwych warunków lokalowych oraz systematycznego doposażania w niezbędny sprzęt, zapewniający możliwość jak najlepszego wykonywania obowiązków.

2.6.6. Grupy społeczne wymagające wsparcia

W Gminie Zbuczyn głównymi grupami społecznymi wymagającymi wsparcia są:

1. Dzieci z rodzin najuboższych i dysfunkcyjnych.
2. Osoby nie radzące sobie z opieką i wychowaniem dzieci, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych.
3. Bezrobotni - pomoc w przekwalifikowaniu się i znalezieniu pracy.
4. Osoby w podeszłym wieku, samotne i niepełnosprawne.
5. Uzależnieni i ich rodziny.
6. Dzieci i młodzież zagrożeni wykluczeniem społecznym.
7. Osoby zagrożone bezrobociem o charakterze strukturalnym (rolnicy).

2.6.7. Identyfikacja problemów

1. Niski przyrost naturalny - „starzenie się” społeczeństwa.
2. Rozbudowana niewspółmiernie do obecnych potrzeb sieć szkolna.
3. Uboga oferta kulturalna.
4. Brak placów do organizacji imprez masowych.
5. Pomoc społeczna stanowi duże obciążenie dla Gminy i w obecnym systemie nie jest w stanie rozwiązać wszystkich istotnych problemów.
6. Duże dysproporcje w stanie zamożności społeczeństwa.
7. Niska aktywność mieszkańców wsi.
8. Brak rozwiązań komunikacyjnych dla osób niepełnosprawnych.

2.7. Jakość powietrza atmosferycznego

Gmina Zbuczyn zawiera się w obszarze strefy mazowieckiej, dla której sporządzono trzy Programy ochrony powietrza: dla benzo(α)pirenu, ozonu oraz pyłów PM10 i PM2,5. Przyczyny problemu zbyt wysokich stężeń zanieczyszczeń w powietrzu atmosferycznym na terenie strefy są następujące:

- emisja powierzchniowa - wykorzystanie starych, nieefektywnych kotłów na paliwa stałe (zwłaszcza węgla) do produkcji energii;
- emisja liniowa - ruch pojazdów;
- emisja wtórna – unos pyłów z dróg, chodników i boisk;
- emisja punktowa – ze źródeł przemysłowych, dużych instalacji spalania paliw, źródeł technologicznych, składów węgla;
- niski stan świadomości ekologicznej mieszkańców lub niski poziom życia, zmuszający ludzi do spalania paliw o gorszej jakości lub odpadów;
- niekorzystne warunki przewietrzania obszaru (zabudowa, niewielki ruch mas powietrza) i rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń – problem ten nie dotyczy jednak Gminy Zbuczyn, ponieważ rozproszona na jej terenie zabudowa umożliwia przewietrzanie.

3. UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY

Klasycznym narzędziem, stosowanym od wielu lat w analizie strategicznej, jest zestawienie silnych stron (atutów) i słabych stron (braków, problemów) analizowanego podmiotu (w tym przypadku Gminy) oraz określenie jego szans i zagrożeń rozwojowych. Nazwa SWOT pochodzi z języka angielskiego i oznacza: S – Strengths (silne strony), W – Weaknesses (słabości), O - Opportunities (możliwości), T – Threats (zagrożenia). Przyjęta metoda pozwala na zebranie i uszeregowanie informacji o potencjale rozwojowym gminy oraz o dostrzeganych barierach. Zwraca jednocześnie uwagę na pojawiające się zewnętrzne szanse i zagrożenia.

W Gminie Zbuczyn skoncentrowano się na ocenie wewnętrznych zasobów Gminy, jej atutów i problemów, przyjmując z definicji zewnętrzne ograniczenia, związane z położeniem geograficznym, obowiązującym w Polsce systemem legislacyjnym, poziomem rozwoju gospodarczego, czy też stanem finansów publicznych.

Analizie poddano pięć najważniejszych obszarów działalności Gminy:

- ✓ finanse Gminy,
- ✓ infrastrukturę,
- ✓ rozwój gospodarczy (w tym rolnictwo i turystykę),
- ✓ oświatę, kulturę i sport,
- ✓ zdrowie, pomoc społeczną i bezpieczeństwo publiczne.

Przeprowadzona podczas warsztatów analiza sytuacji w poszczególnych dziedzinach przedstawia się w sposób następujący:

FINANSE GMINY

Atuty	Braki, problemy
Realny wzrost dochodów i wydatków budżetowych.	Niski udział dochodów własnych w strukturze dochodów Gminy (25%).
Rosnący udział podatku od nieruchomości w podatkach lokalnych (41,9%-65,7%).	Wysoki udział subwencji w dochodach (ponad 63%).
Silny wzrost nakładów inwestycyjnych (w ciągu ostatnich 6 lat).	Spadek udziału Gminy w podatkach budżetu Państwa (6%).

Poprawa struktury wydatków (relatywny spadek wydatków na administrację, oświatę, wzrost wydatków w działach infrastruktura, gospodarka komunalna, ochrona środowiska i transport).	Wysoki udział wydatków na oświatę przekraczający poziom subwencji oświatowej, dominujący udział wydatków osobowych.
Istotna poprawa ściągalności zobowiązań podatkowych.	Zaległości podatkowe.
Brak kredytów komercyjnych. Gmina korzysta wyłącznie z nowoczesnych, sprawdzonych i pewnych mechanizmów finansowych – pożyczki zaciągnięte wyłącznie w WFOŚiGW w Warszawie.	Rosnący dług publiczny od roku 2003. Dynamika wydatków większa niż dochodów.

W typowych polskich gminach wiejskich poziom dochodów jest w 50-60% determinowany wysokością subwencji (w tym głównie części oświatowej), podatki i opłaty lokalne dostarczają ok. 20-25% ogólnych wpływów budżetowych. Niestety realny poziom dochodów Gminy, uwzględniając inflację oraz zwiększające się wydatki wynikające z obowiązku realizacji nowych zadań, pozostaje praktycznie na podobnym poziomie w ciągu ostatnich 5 lat.

W Gminie Zbuczyn również obserwujemy stosunkowo wysoki udział subwencji ogólnej z budżetu Państwa w dochodach ogółem. W ciągu ostatnich siedmiu lat dochody te stanowiły od 70 do 50% dochodów budżetu ogółem. Ilustruje to poniższa tabelka:

Tab. 16. Udział subwencji ogólnej z budżetu państwa w dochodach Gminy Zbuczyn w latach 2000-2007 (wg GUS, 2007)

Rok	Dochody gminy ogółem (w zł)	Subwencja ogólna (w zł)	%
2000	10 878 371,00	6 559 144,00	60,30
2001	11 877 165,00	7 753 782,00	65,28
2002	13 743 946,00	8 543 424,00	62,16
2003	14 001 289,00	9 762 155,00	69,72
2004	16 420 547,00	10 491 202,00	63,89
2005	19 473 225,00	11 096 277,00	56,98
2006	22 920 213,54	11 689 316,00	51,00
2007	24 214 373,31	11 999 496,00	49,56

Od 2000 roku można zaobserwować sukcesywny wzrost dochodów Gminy i stopniowe zmniejszanie się udziału subwencji ogólnej w dochodach od 60,30% w 2000 r. poprzez blisko 70% w 2003 r. do niespełna 50% w roku 2007.

Kolejnym ważnym źródłem dochodów własnych Gminy są podatki i opłaty lokalne. W latach 2000-2007 stosunek dochodów Gminy ogółem do dochodów tytułu podatków i opłat lokalnych przedstawiał się następująco:

Tab. 17. Udział dochodów z podatków i opłat lokalnych w dochodach Gminy Zbuczyn w latach 2000-2007 (wg GUS, 2007)

Rok	Dochody gminy ogółem (w zł)	Dochody z podatków i opłat lokalnych (w zł)	%
2000	10 878 371,00	2 665 566,00	24,50
2001	11 877 165,00	3 003 134,00	25,28
2002	13 743 946,00	3 651 247,00	26,57
2003	14 001 289,00	3 010 298,00	21,50
2004	16 420 547,00	3 764 407,00	22,92
2005	19 473 225,00	4 732 841,00	24,30
2006	22 920 213,54	4 770 971,33	20,82
2007	24 214 373,31	6 055 232,94	25,01

W 2007 roku dochody z tytułu podatków i opłat lokalnych w stosunku do 2000 roku wzrosły o przeszło 100% (z 2,66 mln. zł do 6 mln zł) jednak ten wzrost w stosunku do rosnących ogólnych dochodów Gminy nie jest już tak wyraźny.

Znaczny udział w dochodach Gminy mają również dotacje. Szczególną uwagę należy zwrócić na znaczny wzrost od roku 2004 dochodów Gminy w postaci środków na dofinansowanie własnych zadań pozyskane z różnych źródeł (są to m.in. środki pochodzące z UE) oraz dotacji celowych na podstawie porozumień z innymi jednostkami samorządu terytorialnego (samorząd województwa i samorząd powiatu). Udział tych środków w dochodach ogółem Gminy wzrasta sukcesywnie od 0,92% w roku 2000 do przeszło 6% w 2007 roku.

Tab. 18. Środki pozyskane do budżetu Gminy Zbuczyn w ramach dotacji w latach 2000-2007 (wg GUS, 2007)

Rok	Dotacje	Dotacje celowe na podstawie porozumień z innymi jst	Środki na dofinansowanie własnych zadań pozyskane z innych źródeł
2000	1 426 925,00	100 000,00	-
2001	1 094 236,00	18 000,00	-
2002	1 363 659,00	-	185 616,00
2003	898 564,00	-	274 984,00
2004	1 343 881,00	-	649 757,00
2005	2 463 216,00	323 989,00	826 668,00
2006	5 246 534,34	200 000,00	958 391,87
2007	4 673 232,67	269 409,14	1 217 002,56

Stosunek dochodów do wydatków budżetu ilustruje poniższa tabela.

Tab. 19. Stosunek dochodów budżetu Gminy Zbuczyn do wydatków w latach 2000-2007 (wg GUS, 2007)

Rok	Wydatki ogółem (w zł)	Dochody gminy ogółem (w zł)	Nadwyżka/Deficyt budżetowy (w zł)	Stosunek dochodów do wydatków
2000	10 801 019,00	10 878 371,00	77 352,00	1,01
2001	11 676 849,00	11 877 165,00	200 316,00	1,02
2002	13 573 084,00	13 743 946,00	170 862,00	1,01
2003	14 955 875,00	14 001 289,00	-954 586,00	0,94
2004	18 885 833,00	16 420 547,00	-2 465 286,00	0,87
2005	20 336 483,00	19 473 225,00	-863 258,00	0,96
2006	21 913 271,81	22 920 213,54	1 006 941,73	1,05
2007	23 175 726,77	24 214 373,31	1 038 646,54	1,04

W latach 2003-2005 gmina osiągała deficyt budżetowy, którego najwyższa wartość wyniosła w 2004 roku 2 465 286 zł, jednak już od roku 2006 budżet Gminy wykazuje nadwyżkę przekraczającą 1 mln zł.

Wśród różnych wskaźników budżetu Gminy jednym z ważniejszych jest dług publiczny, który od kilku lat wykazuje tendencję zwyżkową. Jedną z jego przyczyn jest znaczny wzrost wydatków inwestycyjnych, zauważalny szczególnie w ostatnich czterech latach.

Kształtowanie się wydatków inwestycyjnych na tle ogólnych wydatków Gminy w latach 2000 – 2007 ilustruje poniższa tabela:

Tab. 20. Stosunek wydatków inwestycyjnych do wydatków budżetu Gminy Zbuczyn w latach 2000-2007 (wg GUS, 2007)

Rok	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki na inwestycje	Stosunek wydatków na inwestycje do wydatków ogółem
2000	10 801 019,00	1 107 214,00	10,25
2001	11 676 849,00	1 020 292,00	8,74
2002	13 573 084,00	2 209 846,00	16,28
2003	14 955 875,00	2 362 805,00	15,80
2004	18 885 833,00	4 357 660,00	23,07
2005	20 336 483,00	5 164 991,00	25,40
2006	21 913 271,81	3 976 233,48	18,15
2007	23 175 726,77	4 215 848,32	18,19

Począwszy od roku 2002 można zauważyć sukcesywny wzrost wydatków inwestycyjnych potwierdzony obiektywnym wskaźnikiem stosunku wydatków na cele inwestycyjne do wydatków Gminy ogółem, który w 2005 roku osiągnął rekordowy wynik 25,40%. W latach 2006-2007 wydatki inwestycyjne ustabilizowały się na poziomie nieco powyżej 18% ogólnych wydatków budżetu.

Najważniejsze wydatki budżetu Gminy Zbuczyn w postaci wskaźnika stosunku wydatków działu w stosunku do wydatków ogółem ilustruje poniższa tabela:

Tab. 21. Stosunek wydatków w wybranych działach budżetu Gminy Zbuczyn do wydatków ogółem w latach 2000-2007 (wg GUS, 2007)

Rok	Rolnictwo i łowiectwo	Transport	Gospodarka komunalna	Oświata i wychowanie	Opieka społeczna	Administracja	w tym: Urzędy Gmin	Kultura
2000	1,96	7,44	3,09	66,31	7,42	9,31	7,53	1,67
2001	1,05	4,94	5,52	64,38	7,13	9,48	7,60	1,50
2002	3,37	3,57	6,32	62,70	6,97	9,13	7,18	1,29
2003	4,62	1,79	6,39	63,42	5,73	10,37	8,49	1,08
2004	14,01	2,10	8,30	52,10	6,42	11,27	9,91	0,81
2005	10,19	4,37	9,15	45,52	12,10	10,68	9,61	1,07
2006	5,99	2,29	5,60	44,94	22,42	9,71	8,54	2,70
2007	8,85	8,79	4,82	40,82	18,73	8,42	7,06	2,30

Analizując powyższe dane, można zauważyć relatywne zmniejszenie udziału wydatków na oświatę w stosunku do ogólnych wydatków budżetu (z blisko 70% w 2000r. do ok. 40% w 2007r.). Po stronie wydatków, wzrost zanotowano w działach rolnictwo i łowiectwo, gospodarka komunalna, ochrona środowiska oraz kultura. Wiąże się to z wzrostem nakładów inwestycyjnych w zakresie budowy wodociągów, sanitacji i gospodarki odpadami. Najwyższe wskaźnik nakładów na wodociągowanie i gospodarkę komunalną odnotowano w latach 2004-2005.

INFRASTRUKTURA WARUNKI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

Atuty	Braki, problemy
Bliskość ośrodka miejskiego (Siedlce).	Niezadawalający stan techniczny dróg powiatowych i gminnych.
Droga krajowa nr 2 Warszawa – Terespol przebiegająca przez Gminę.	Drogi gminne w dużej części nieutwardzone (nieutwardzonych 134 km z 215 km).

Koncepcja techniczno-ekonomiczna gospodarki ściekowej dla Gminy.	Nierozwiązany problem odprowadzania i oczyszczania ścieków na terenie Gminy.
Brak uciążliwych zakładów przemysłowych.	Znaczne obszary Gminy zagrożone „wykluczeniem cyfrowym”. Trudności w skorzystaniu z szerokopasmowego dostępu do Internetu lub wysokie ceny usług.
System selekcyjnej zbiórki odpadów stałych oraz rozwiązany problem gospodarki odpadami komunalnymi.	Problemy gospodarki odpadami, m.in. „dzikie” wysypiska śmieci, duże ilości azbestu do usunięcia.

Przeprowadzona analiza i wyniki dyskusji w trakcie warsztatów strategicznych pozwoliły na dokładne zidentyfikowanie najistotniejszych braków w sferze infrastruktury technicznej, którymi są:

- ✓ brak odpowiedniej ilości oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnej,
- ✓ zły stan dróg gminnych i powiatowych (większość dróg gminnych musi zostać utwardzona lub naprawiona),
- ✓ brak chodników i ścieżek rowerowych,
- ✓ duża liczba wypadków komunikacyjnych na drodze krajowej,
- ✓ niezadowalający stan sieci telefonii przewodowej,
- ✓ niezadowalający stan sieci elektroenergetycznej – potrzeba reelektryfikacji większości wsi.

Z drugiej strony wiele w omawianej sferze już zrobiono – tylko w ciągu ostatnich lat (2004–2005) wybudowano ponad 52 km sieci wodociągowej obejmującej 13 miejscowości. Sieć wodociągowa pokrywa połowę powierzchni Gminy. Rozpoczęto kanalizację Gminy, większość mieszkańców wsi Zbuczyn nie ma problemów z odprowadzaniem ścieków. Gmina posiada system odbioru odpadów.

Działania, zmierzające do pełnego wyposażenia Gminy w infrastrukturę techniczną, będą jednymi z najistotniejszych i z pewnością najbardziej kosztochłonnymi elementami strategicznego planu rozwoju Gminy.

ROZWÓJ GOSPODARCZY, TURYSTYKA

Atuty	Braki, problemy
Sąsiedztwo znacznych ośrodków miejskich.	Rolniczy charakter Gminy przy przeciętnych warunkach do produkcji rolniczej .
Umiejętności rolników w korzystaniu z funduszy pomocowych.	Niska przeciętna wielkość gospodarstwa (prawie połowa to gospodarstwa do 5 ha).
Duży udział gruntów ornych w strukturze użytków rolnych.	Zbyt mała skala przetwórstwa rolnego.
Własność prywatna gospodarująca na 86% powierzchni użytków rolnych.	Brak terenów o funkcji rekreacyjnej.
Wzrost ilości podmiotów gospodarczych.	Brak wyznaczonych większych terenów inwestycyjnych, zbyt długi czas przekształcania gruntów
Relatywnie niski udział ludności w wieku poprodukcyjnym	Niska lesistość Gminy (15 %), brak zasobów przyrodniczych
Występowanie zabytków i stanowisk archeologicznych	Ukryte bezrobocie.
	Spadający udział ludności w wieku przedprodukcyjnym
	Potrzeba wykorzystania dodatkowych form promocji gospodarki Gminy

Gmina Zbuczyn jest gminą typowo rolniczą – około 82 % jej powierzchni zajmują użytki rolne, z czego większość stanowią grunty orne. Zwraca uwagę niski stopień lesistości (zaledwie 15 %). Gmina ma przeciętne warunki do produkcji rolniczej, nie ma gleb najlepszych klas I i II, ale gleby klas III i IV stanowią ok. 2/3 powierzchni Gminy. Poważnym problemem jest duże rozwarstwienie gospodarstw – prawie połowa z ogólnej liczby to gospodarstwa o powierzchni do 5 ha. Oprócz niskich cen skupu, główną bolączką rolnictwa jest niezbyt rozwinięta sieć punktów skupu produkcji roślinnej oraz zakładów przetwórstwa spożywczego. Rolnicy w większości nie są zrzeszeni w grupach producenckich, co może im tym bardziej utrudnić zbyt w rozszerzonej Unii Europejskiej. Niepokoi niski udział własności komunalnej, co skutkować może koniecznością wykupywania gruntów od osób fizycznych w celu przekształcenia ich na tereny inwestycyjne. Wzrasta liczba podmiotów gospodarczych. W ciągu ostatnich 3 lat zmalała również ilość bezrobotnych, jednakże występuje problem ukrytego bezrobocia, które dotyczy przede wszystkim osób posiadających niewielkie gospodarstwa rolne. Zjawisko to może generować w przyszłości występowanie innych poważnych problemów społecznych.

OŚWIATA, KULTURA I SPORT

Atuty	Braki, problemy
Szeroka baza oświatowa i dobry stan techniczny budynków szkolnych.	Szkolnictwo: <ul style="list-style-type: none"> ✓ klasy łączone w części placówek, ✓ brak sal gimnastycznych, ✓ potrzeby remontowe szkół, ✓ potrzeba doposażenia w nowoczesne środki i pomoce dydaktyczne.
Szeroka oferta edukacyjna w tym również pozaszkolna.	Większość szkół ma relatywnie niską liczbę uczniów (która ciągle spada).
Pracownie komputerowe w szkołach.	Zbyt mało środków na sport szkolny.
Dobra jakość kształcenia w większości szkół.	Potrzeba organizacji Gminnej Izby Pamięci.
Liczne osiągnięcia uczniów.	Potrzeba oznakowania cennych zabytków.
Relatywnie szeroka oferta kulturalna.	Brak ścieżek rowerowych.
Wzrost liczby czytelników.	Brak odpowiednio oznaczonych wiat przystankowych dla uczniów dowożonych do szkół.
Kluby sportowe i duża aktywność sportowa.	
Konkurencyjność w oświacie – powstanie szkół niepublicznych.	

Uwagę zwraca przede wszystkim duża sieć szkół i oddziałów przedszkolnych, dostarczająca szerokiej oferty edukacyjnej i pozaszkolnej uczniom, co przekłada się na ich liczne osiągnięcia. Nie oznacza to jednak, że placówki oświatowe nie borykają się z problemami finansowymi. Funkcjonują szkoły liczące poniżej 100 uczniów, co podnosi znacznie koszty kształcenia i zdecydowanie utrudnia uzyskanie podobnych standardów w różnych placówkach oświatowych. Brakuje przede wszystkim sal gimnastycznych, wyposażenia, konieczne są remonty budynków i ich pomieszczeń, jak również budowa przyszkolnych boisk. Problemem jest również zbyt niska skala środków, przeznaczanych na sport szkolny. Ponadto, pomimo znacznych tradycji i aktywnej działalności Gminnego Ośrodka Kultury, oferta kulturalna postrzegana jest jako zbyt wąska lub z racji odległości od Ośrodka niewielu mieszkańców Gminy może z niej skorzystać. Zabytki na terenie Gminy wymagają oznakowania i przeprowadzenia renowacji.

ZDROWIE, POMOC SPOŁECZNA I BEZPIECZEŃSTWO

Atuty	Braki, problemy
Świadczony zakres podstawowych usług zdrowotnych w Gminie.	Ograniczony dostęp do medycznych usług specjalistycznych na terenie Gminy.
Aktywna działalność GOPS.	Brak dostępu do opieki zdrowotnej w dni wolne na terenie Gminy.
Spadek liczby środowisk objętych problemami potrzeby ochrony macierzyństwa i problemami alkoholizmu.	Niewystarczająca opieka stomatologiczna.
Aktywne jednostki OSP.	Ubożenie społeczeństwa.
	Ograniczone środki na pomoc społeczną.
	Wzrost liczby świadczeniobiorców, korzystających z pomocy społecznej, w tym osób niepełnosprawnych.
	Braki sprzętowe OSP i Policji.
	Bariery architektoniczne.
	Potrzeby – oświetlenie, chodniki, przejścia dla pieszych, wiaty przystankowe.
	Niedostateczne oznakowanie dróg.

Na terenie Gminy nie ma problemów z dostępem do podstawowych usług zdrowotnych. Aby skorzystać z usług specjalistów, trzeba jednak udać się poza obszar Gminy. Brakuje także opieki stomatologicznej. Obserwuje się ubożenie społeczeństwa, o czym świadczy wzrost liczby świadczeniobiorców. Skalę problemu stara się minimalizować aktywnie działający GOPS.

Bolączką są także bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych, które uniemożliwiają im dostęp do obiektów publicznych. Osobnym problemem, wymagającym rozwiązania, są kwestie bezpieczeństwa oraz stan wyposażenia OSP i Policji.

Zaprezentowane wyżej wyniki analizy sytuacji Gminy, przeprowadzonej z udziałem jej mieszkańców, stały się podstawą procesu planistycznego, bowiem atuty są tymi elementami, na których należy bazować planując dalszy rozwój Gminy. Z kolei usunięcie bądź zniwelowanie braków i problemów to zadania, których realizacja powinna przyczynić się do lepszego zaspokajania potrzeb mieszkańców Gminy i przybywających gości.

4. MISJA I CELE STRATEGICZNE

4.1. Deklaracja misji Gminy

Misja określa, jaki powinien być wizerunek gminy w perspektywie następnych kilkunastu lat i jakie są priorytety samorządu w działaniach na rzecz zaspokojenia potrzeb mieszkańców. Jest ona sentencją, która najlepiej ujmuje główne, planowane kierunki działania samorządu, jest także najlepszym podsumowaniem całego opracowywanego planu strategicznego.

Na podstawie analizy atutów oraz braków i problemów, biorąc pod uwagę wszystkie zidentyfikowane uwarunkowania rozwoju Gminy, sformułowano następującą deklarację:

Gmina Zbuczyn obszarem rozwoju nowoczesnego rolnictwa i powstającej w jego otoczeniu konkurencyjnej przedsiębiorczości. Rozwijając infrastrukturę zapewniamy atrakcyjne warunki życia mieszkańców i funkcjonowania podmiotów gospodarczych oraz stwarzamy możliwość wzrostu dochodów mieszkańców.

W pierwszym zdaniu podkreślono rolniczy charakter Gminy. Struktura użytkowania gruntów bezsprzecznie wskazuje na jej rolniczy charakter. Z drugiej jednak strony, w obecnych uwarunkowaniach wiadomo, że nie można oprzeć rozwoju wyłącznie na rozwoju rolnictwa, ale należy rozwijać jego otoczenie i przyciągać inwestorów, bo tylko rozwój przedsiębiorczości oraz małych i średnich przedsiębiorstw może dać miejsca pracy mieszkańcom i podnieść potencjał ekonomiczny Gminy.

4.2. Cele strategiczne

W rezultacie przeprowadzonych warsztatów strategicznych z szerokim udziałem pracowników Urzędu Gminy i jednostek podległych, radnych, szefów wielu innych instytucji i przedsiębiorstw, sformułowano trzy strategiczne cele rozwoju Gminy Zbuczyn. Bazując na zidentyfikowanych uwarunkowaniach rozwojowych Gminy (a więc posiadanych atutach oraz najistotniejszych brakach i problemach), wytyczają one główne kierunki przemian na terenie Gminy. Ich realizacja do roku 2015 powinna w dużym stopniu przyczynić się do osiągnięcia pożądanego stanu rozwoju Gminy, określonego w jej misji.

Cele te są następujące:

1. Rozwój infrastruktury technicznej

2. Wspieranie rozwoju gospodarczego Gminy

3. Rozwój usług społecznych

Główne cele strategiczne w sposób bezpośredni nawiązują do misji. Realizacja programów strategicznych, prowadząca do osiągnięcia celów, szczególnie tych związanych z podniesieniem technicznych i społecznych warunków życia, będzie prowadziła Gminę do osiągnięcia pożądanego statusu określonego w misji. Plan strategiczny w rozumieniu jego twórców - przedstawicieli społeczności lokalnej - nie jest, bowiem tylko listą życzeń i dokumentem opisującym marzenia o przyszłości, ale od momentu zatwierdzenia stanie się podstawą pracy wszystkich pracowników samorządu Gminy, dokumentem zawierającym listę zadań do wykonania i określającym czas ich realizacji.

Uzasadnienie wyboru powyższych celów jest następujące:

Cel strategiczny nr 1

Rozwój infrastruktury technicznej

Podstawowym oczekiwaniem mieszkańców w stosunku chyba do każdego samorządu są jego aktywne działania, zmierzające do poprawy obecnego standardu życia w Gminie. Zmiany polityczno-społeczne, zainicjowane w naszym kraju w 1989 roku, stworzyły możliwość

swobodnego podróżowania, a co za tym idzie, zaobserwowania poziomu życia w rozwiniętych krajach. Konfrontacja ta nie wypadła korzystnie – braki w zwodociągowaniu i skanalizowaniu (zwłaszcza obszarów wiejskich), niewielka liczba telefonów, zły jakości drogi, niedostatek mieszkań, czy zdegradowane środowisko naturalne świadczyły o różnicach poziomu rozwoju cywilizacyjnego.

Okres ostatnich kilkunastu lat to czas niezaprzeczalnych, pozytywnych przemian. W wielu gminach problem wyposażenia gospodarstw domowych w podstawowe elementy infrastruktury technicznej, takie jak telefony lub dostęp do sieci wodociągowej przestał już właściwie istnieć. Mimo tych postępów, do zrobienia pozostało jeszcze wiele, zwłaszcza na terenach wiejskich. Pełna infrastruktura techniczna oznacza, bowiem także podłączenie każdego gospodarstwa domowego do sieci kanalizacyjnej, zaopatrzenie w źródło energii cieplnej, czy też gęstą i o dobrej jakości sieć dróg. Pod tym pojęciem kryje się także całkowite rozwiązanie kwestii odpadów stałych (odbiór, segregacja, utylizacja), jak również dostęp do światowej sieci internetowej. Tylko pełne podłączenie mediów jest w stanie zapewnić mieszkańcom gminy życie i rozwój na odpowiednim poziomie.

Pełne wyposażenie Gminy w infrastrukturę techniczną to obecnie nie tylko jeden z podstawowych wymogów cywilizacyjnych, ale także kluczowy warunek rozwoju gospodarczego. Warunkiem inwestowania na terenie Gminy przez zewnętrzne podmioty gospodarcze jest stworzenie dla nich odpowiednich warunków, przede wszystkim w sferze infrastruktury, dalej prawodawstwa i sprawnej obsługi administracyjnej.

Należy także podkreślić, że inwestycje w dziedzinie infrastruktury technicznej oznaczają poprawę stanu środowiska naturalnego, a więc życie w bardziej przyjaznym i zdrowym otoczeniu, co w oczywisty sposób wpływa na zwiększenie atrakcyjności danego terenu dla turystów i potencjalnych nowych mieszkańców.

Mimo że w ostatnich latach Gmina zainwestowała dużo środków w infrastrukturę, to nadal istnieją poważne braki w tym zakresie.

Cel strategiczny nr 2

Wspieranie rozwoju gospodarczego Gminy

Jednym z priorytetów w działalności samorządu gminnego powinno być wspieranie rozwoju działalności gospodarczej jako bardzo istotnego elementu walki z bezrobociem. Bez pracy pozostaje 257 mieszkańców Gminy, czyli około 5 % ludności zawodowo czynnej. Należy przy

tym pamiętać, że w Gminie Zbuczyn z racji jej rolniczego charakteru i znacznego udziału niewielkich gospodarstw występuje zjawisko ukrytego bezrobocia. Fakt ten ma wpływ nie tylko na ogólny poziom dochodów mieszkańców Gminy, ale jest potencjalnym źródłem wielu napięć społecznych, zarówno dla mieszkańców, jak i dla samorządu (alkoholizm, wzrost przestępczości, konflikty rodzinne, niższe wpływy podatkowe, itp.).

Należy zdawać sobie sprawę z tego, że samorząd gminny nie ma możliwości bezpośredniej walki z bezrobociem (jest to między innymi rola zarówno ustawodawcy, jak i Powiatowych Urzędów Pracy), ale powinien podejmować działania wspierające działalność gospodarczą. Mogą one polegać na udostępnianiu i uzbrajaniu odpowiednich terenów, stosowaniu ulg podatkowych, doradztwie lub integracji kręgów gospodarczych. Lokalizacja nowych inwestycji w danym regionie uzależniona jest, bowiem od wielu czynników. Podstawowymi elementami są między innymi: poziom rozwoju infrastruktury oraz jakość kapitału ludzkiego, ale duże znaczenie ma także dobra promocja i sprawna obsługa administracyjna inwestorów oraz lokalne preferencje i udogodnienia, tworzone dla pozyskania inwestycji.

W przypadku Gminy Zbuczyn dużą uwagę, należy zwrócić na rozwój przedsiębiorczości i dywersyfikację funkcji. Gmina, będąc usytuowaną w pobliżu większych ośrodków miejskich, ma szansę rozwinąć sferę usług, dostarczyć miejsc noclegowych i wypoczynkowych mieszkańcom tych ośrodków. Samo rolnictwo, zgodnie z tendencjami światowymi, będzie podlegać procesom marginalizacji, co przekładać się będzie nie tylko na obniżanie relatywnych dochodów mieszkańców, ale również na uszczuplanie dochodów Gminy. Trzeba, zatem stworzyć warunki do rozwoju funkcji pozarolniczych, które dostarczą nowych źródeł utrzymania mieszkańcom oraz powiększą bazę podatkową Gminy.

Cel strategiczny nr 3

Rozwój usług społecznych

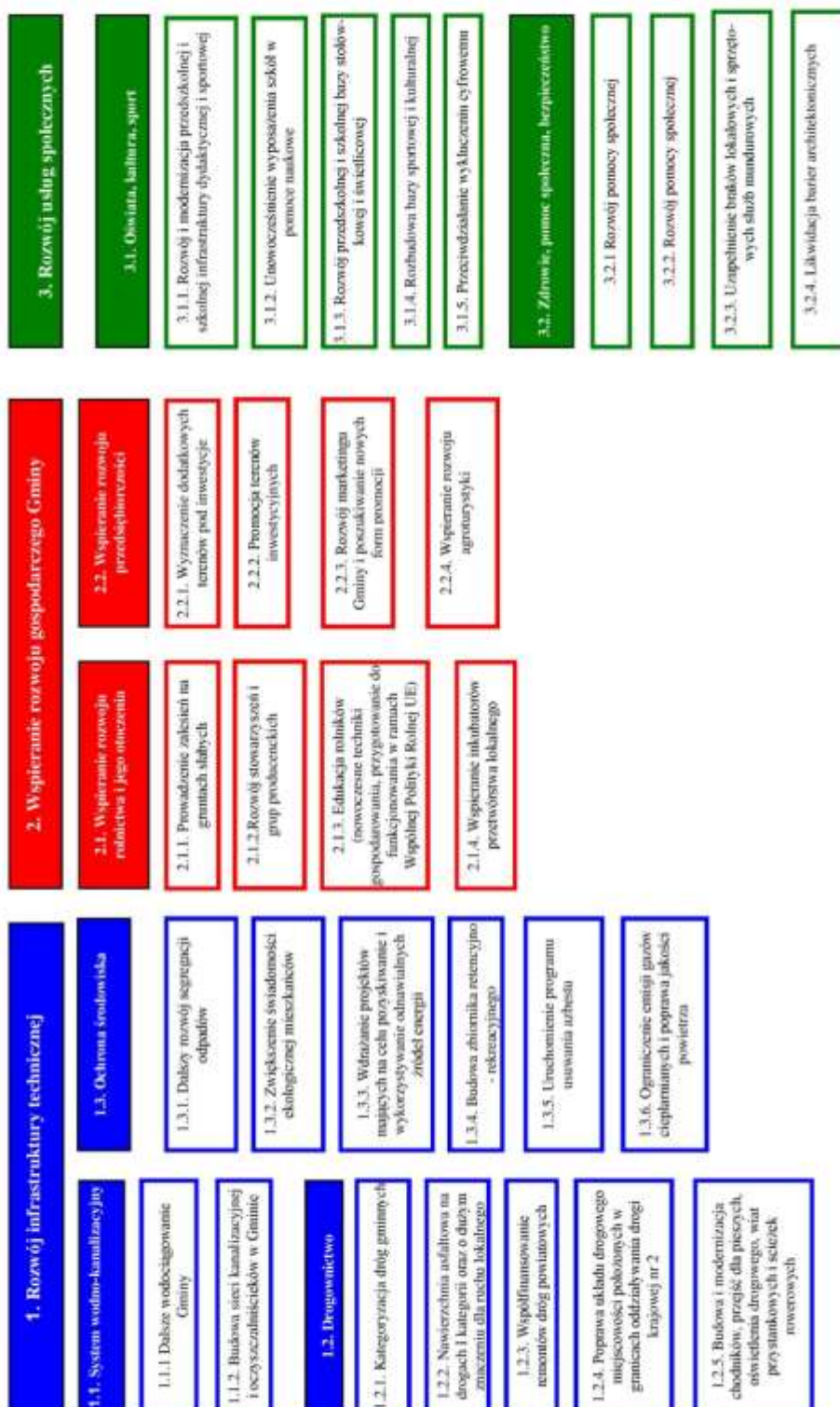
Zaspokojenie podstawowych potrzeb z zakresu infrastruktury technicznej (wodociągi, kanalizacja, drogi, itp.) jest z pewnością najważniejszym oczekiwaniem mieszkańców pod adresem władz Gminy. Na obecnym poziomie rozwoju społeczeństwa posiadanie pełnej infrastruktury nie jest jednak wystarczające dla zapewnienia życia i rozwoju na oczekiwanym poziomie. Równie istotna jest dostępność do tzw. usług społecznych, takich jak usługi zdrowotne, opieka społeczna, oświata, czy też kultura, sport i rekreacja. Dla społeczności lokalnej bardzo ważny

jest również dialog z miejscowymi władzami samorządowymi, które zostały powołane po to, by reprezentować jej interesy.

Mimo wielu pozytywnych zmian w ostatnich kilku latach i przeznaczania znacznych kwot z budżetu Gminy na rozwój usług społecznych, wyniki przeprowadzonych analiz oraz dyskusji w trakcie warsztatów strategicznych wskazują na to, że społeczność lokalna oczekuje dalszego poszerzenia zakresu i poprawy poziomu świadczenia tej grupy usług. Dotyczą one w pierwszej kolejności uzupełnienia bazy dydaktycznej szkół, dalszego rozwoju oferty kulturalnej, zwiększenia nakładów na sport i infrastrukturę sportową, na pomoc społeczną, czy też wzmoczonych działań w kierunku zapewnienia bezpieczeństwa publicznego.

Wyeliminowanie zidentyfikowanych braków i problemów przewidziano w projektach strategicznych, zaproponowanych w niniejszym dokumencie.

3.3. Schemat – struktura budowy strategii rozwoju Gminy Zbuczyn

5. PROGRAMY I PROJEKTY STRATEGICZNE

Jak zaznaczono we wstępnej części niniejszego dokumentu, przedstawiając strukturę strategii (podrozdział 1.2.), cele strategiczne grupują poszczególne programy i projekty. Ich realizacja w przyjętej perspektywie czasowej powinna doprowadzić do osiągnięcia pożądanego stanu rozwoju gminy, określonego w jej misji. Z kolei programy strategiczne są „tematami” działań, których wykonanie powoduje osiągnięcie określonych celów. Programy strategiczne grupują projekty, związane tematycznie z poszczególnymi dziedzinami życia, czy działania samorządu. Projekty realizacyjne to już konkretne przedsięwzięcia, najłatwiej mierzalne przy wdrażaniu strategii.

5.1. Założenia i kryteria przyjęte w czasie prac nad identyfikacją projektów do strategii

W czasie prac warsztatowych i późniejszych opracowań projektów bazowano na poniższych założeniach:

1) Wybrane, proponowane projekty spełniają najpilniejsze potrzeby społeczności lokalnej, takie jak:

- ✓ inicjowanie i wspieranie rozwoju gospodarczego (walka z bezrobociem, likwidacja braków w zakresie infrastruktury),
- ✓ ochrona zasobów środowiska naturalnego,
- ✓ przeciwdziałanie najdotkliwiej odczuwalnym problemom społecznym, w tym przeciwdziałanie bezrobociu,
- ✓ zaspokojenie potrzeb grup specjalnej troski – dzieci, chorych, osób starszych i niepełnosprawnych.

2) Wybrane projekty mogą być związane z obligatoryjnymi, bieżącymi zadaniami samorządu, ale nie ograniczają się tylko do takich zadań.

Zaproponowane zostały również kryteria, które automatycznie predysponowały projekt do włączenia do strategii:

- 1) projekt odpowiada projektom zgłoszonym do strategii województwa,
- 2) projekt jest zgodny z projektami proponowanymi przez inne jednostki (w tym również przez Starostwo Powiatowe),
- 3) projekt jest już rozpoczęty.

W trakcie planowania projektów uczestnicy warsztatów zastanawiali się, jakie są realne szanse na ich wdrożenie - jakie działania mogą decydować o tym, że przedsięwzięcie powiedzie się, a czego już na etapie planowania należy się wystrzeżać, by nie dopuścić do porażki.

5.2. Określenie zbieżności Strategii Rozwoju Gminy Zbuczyn do roku 2020 ze Strategią Województwa Mazowieckiego

Zgodnie z zasadami tworzenia dokumentów, określających kierunki strategicznego rozwoju poszczególnych województw, powiatów i gmin, poniżej uwzględniono i wskazano w dokumencie Strategii Rozwoju Gminy Zbuczyn projekty zbieżne z planami rozwoju województwa (Strategią i Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego).

Zbieżność Strategii Rozwoju Gminy Zbuczyn z wojewódzkimi programami zawartymi w dokumencie „*Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego*” przedstawia się następująco:

Strategia Wojewódzka	Strategia Gminy Zbuczyn na lata 2008-2015
Cele pośrednie i kierunki działań	PROJEKTY
Przemysł i produkcja	
1. Tworzenie warunków do generowania i absorpcji innowacji	
2. Rozwój produkcji: tworzenie warunków przyjaznych dla inwestorów i przedsiębiorców	2.2.1, 2.2.2
3. Wspieranie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw produkcyjnych	
4. Umiędzynarodowienie gospodarcze	
5. Tworzenie warunków do zwiększenia inwestycji pozarolniczych – głównie w przemyśle rolno-spożywczym	
Gospodarka	
6. Wykorzystanie i wzmacnianie specjalizacji regionalnych	
7. Wspieranie rozwoju nowych technologii, w szczególności biotechnologii i biomedycyny, nanotechnologii, fotoniki i optoelektroniki, technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) i kosmicznych	
8. Warszawa jako ośrodek stołeczny – rozwój i uzupełnianie funkcji metropolitalnych	
9. Wspieranie rozwoju miast regionalnych i subregionalnych	
10. Restrukturyzacja miast w celu wzmocnienia ich funkcji społeczno-gospodarczych	
11. Wzmacnianie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego obszarów wiejskich	2.1.2, 2.1.3, 2.1.4, 2.2.4
12. Zwiększanie dostępu do szerokopasmowego Internetu i e-usług	

Strategia Rozwoju Gminy Zbuczyn do roku 2020

Przestrzeń i transport	
13. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej wewnątrz regionu	
14. Spójność wewnątrzregionalna – koncentracja na najbardziej zapóźnionych podregionach	1.2.1, 1.2.2, 1.2.3, 1.2.4, 1.2.5
15. Rozwój form transportu przyjaznych dla środowiska i mieszkańców	
16. Zapobieganie nadmiernej suburbanizacji i kreowanie ładu przestrzennego	
17. Udrożnienie systemu tranzytowego	
Spoleczeństwo	
18. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego	
19. Aktywizacja rezerw rynku pracy oraz działania na rzecz poprawy sytuacji demograficznej	
20. Rozwój priorytetowych dla regionu dziedzin nauki	
21. Wzrost wykorzystania zasobów ludzkich poprzez zwiększenie mobilności zawodowej i przestrzennej	
22. Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, integracja społeczna	
23. Wyrównanie szans edukacyjnych	3.1.1, 3.1.2, 3.1.3,
24. Podnoszenie standardów funkcjonowania infrastruktury społecznej oraz działania na rzecz ochrony zdrowia i bezpieczeństwa publicznego	3.1.4
Środowisko i energetyka	
25. Dywersyfikacja źródeł energii i jej efektywne wykorzystanie	1.3.6
26. Wspieranie rozwoju przemysłu ekologicznego i eko-innowacji	
27. Zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zachowanie wysokich walorów środowiska	2.1.1
28. Modernizacja i rozbudowa lokalnych sieci energetycznych oraz poprawa infrastruktury przesyłowej	
29. Przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym	
30. Poprawa jakości wód, odzysk/unieszkodliwianie odpadów, odnowa terenów skażonych oraz ograniczenie emisji zanieczyszczeń	1.1.2, 1.3.1, 1.3.5
31. Produkcja energii ze źródeł odnawialnych	1.3.1, 1.3.6
Kultura i dziedzictwo	
32. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego do zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu	2.2.2
33. Upowszechnianie kultury i twórczości	3.1.4
34. Kreowanie miast jako centrów aktywności kulturalnej	
35. Wspieranie rozwoju sektora kreatywnego	
36. Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w działalności gospodarczej	

5.3. Zakres czasowy planowanych przedsięwzięć

Planowane projekty mają różny zakres czasowy – autorzy projektów, planując realizację przedsięwzięć, starali się brać pod uwagę skalę potrzeb i możliwości budżetowe Gminy. Poniżej został przedstawiony zbiorczy plan realizacji poszczególnych projektów w okresie obowiązywania strategii.

Nr projektu	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.1.1													
1.1.2													
1.2.1													
1.2.2													
1.2.3													
1.2.4													
1.2.5													
1.3.1													
1.3.2													
1.3.3													
1.3.4													
1.3.5													
1.3.6													
2.1.1													
2.1.2													
2.1.3													
2.1.4													
2.2.1													
2.2.2													
2.2.3													
2.2.4													
3.1.1													
3.1.2													
3.1.3													
3.1.4													
3.1.5													
3.2.1													
3.2.2													
3.2.3													

5.4. Prezentacja i uzasadnienie programów i projektów strategicznych

Cel strategiczny nr 1

Rozwój infrastruktury technicznej

Program 1.1. System wodno-kanalizacyjny

Podstawowym elementem infrastruktury technicznej jest system wodno-kanalizacyjny. Nie ulega wątpliwości, że obecnie każde gospodarstwo domowe musi mieć dostęp do sieci wodociągowej i musi posiadać uregulowany status w zakresie odprowadzania odpadów płynnych. Podczas gdy potrzeby w sferze zaopatrzenia w wodę są już częściowo rozwiązane, to zaprojektowanie i wybudowanie systemu kanalizacyjnego w Gminie zajmie jeszcze wiele lat.

W ramach programu, dotyczącego gospodarki wodno-kanalizacyjnej w Gminie, sformułowano dwa projekty, które zostały opisane poniżej.

Charakterystyka projektów

1.1.1. Dalsze wodociągowanie Gminy

Ograniczone środki powodują, że dalsze wodociągowanie Gminy będzie przedsięwzięciem rozłożonym na kilka lat, mimo że i na realizację tego projektu przewidywane jest pozyskanie środków z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz funduszy unijnych.

W latach 2007-2009 budowa sieci wodociągowej pochłonie blisko 4 mln zł. Efektem powinno być dokończenie wodociągowania wszystkich miejscowości na terenie Gminy.

Aktualnie trwają prace związane z budową sieci wodociągowej na terenie kilku miejscowości: Czuryły, Olędy, Cielemeć, Ługi-Rętki, Ługi Wielkie, Lucynów, Lipiny, Tarcze, Zbuczyn, Wólka Kamienna oraz Tchórzew-Plewki. W 2008 roku rozpoczęto prace związane z wodociągowaniem miejscowości Dziewule, a pozostałe miejscowości i kolonie posiadają już opracowaną dokumentację projektową. Podczas realizacji przedsięwzięć związanych z budową wodociągów Gmina Zbuczyn korzysta przede wszystkim ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, uwzględniane są również fundusze pochodzące z Funduszy Strukturalnych Unii Europejskiej w ramach ogłaszanych naborów wniosków Regionalnego

Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego oraz Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

1.1.2. Budowa sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków w Gminie

Koncepcja gospodarki ściekowej w Gminie Zbuczyn zakłada: budowę sieci kanalizacyjnej, której wykonanie zaplanowano na lata 2007-2015. Oszacowany koszt to 15 mln zł.

Ścieki z istniejącej sieci kanalizacyjnej jak również z planowanej do budowy odprowadzane są do komunalnej oczyszczalni ścieków w Zbuczynie posiadającej przepustowość 250 m³/d. W związku z planowaną rozbudową sieci kanalizacyjnej i podłączeniem posesji w miejscowościach Jasionka i Borki – Kosy, oczyszczalnia ścieków w miejscowości Zbuczyn będzie poddana przebudowie pozwalającej na przyjmowanie ścieków w ilości 400 m³/d.

Aktualnie trwają prace związane z budową sieci kanalizacyjnej w miejscowości Krzesk Królowa – Niwa doprowadzające ścieki do oczyszczalni mechaniczno – biologiczną w miejscowości Tęczki. Planowane jest wykonanie w pierwszej kolejności sieci kanalizacyjnej dla miejscowości Krzesk-Królowa Niwa, Krzesk-Majątek, Stary Krzesk i Tęczki. Oczyszczalnia ścieków w Tęczkach docelowo będzie punktem zbiorczym odbierającym ścieki z miejscowości w północno – wschodniej części Gminy Zbuczyn.

W planach inwestycyjnych Gminy Zbuczyn do roku 2020 znajduje się również budowa „prydomowych oczyszczalni ścieków” funkcjonujących przy budynkach komunalnych, budynkach użyteczności publicznej oraz na terenach zabudowy kolonijnej nie przewidzianych w koncepcji gospodarki ściekowej w Gminie Zbuczyn do objęcia zbiorczym kolektorem. Przykładem tego typu planowanej inwestycji jest oczyszczalnia przy budynkach oświatowych w Borkach Wyrkach, Borkach – Kosach, Czuryłach i Dziewulach.

W kolejnych latach planowane jest dalsze kanalizowanie kolejnych miejscowości na terenie Gminy Zbuczyn dzięki wykorzystaniu środków zewnętrznych. Będą to pieniądze pochodzące z Funduszy Strukturalnych Unii Europejskiej, a także środków krajowych, w tym z Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego.

Program 1.2. Infrastruktura drogowa

W czasie prac nad strategią rozwoju Gminy Zbuczyn istotną kwestią, zasługującą na wyodrębnienie w osobnym programie, był system drogowy Gminy, bowiem jednym z warunków dalszego rozwoju Gminy jest istnienie gęstej, rozwiniętej i dobrze utrzymanej sieci połączeń

zarówno wewnątrz Gminy – między poszczególnymi miejscowościami, jak i pomiędzy Gminą a jej otoczeniem, tj. głównymi ośrodkami miejskimi w regionie. Współcześnie to właśnie sieć drogowa ma strategiczne znaczenie dla rozwoju Gminy, zarówno pod względem gospodarczym jak i społecznym. To właśnie infrastruktura drogowa wpływa najbardziej na rozwój poszczególnych gałęzi gospodarki oraz ma bardzo duże znaczenie dla poprawy spójności oraz atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej subregionu. Inwestycje w ramach tych projektów będą też miały wpływ na poprawę warunków życia społeczności lokalnych, m.in. w takich kwestiach jak dostęp do edukacji, kultury i służby zdrowia.

Analiza wykazała, że stan, pozostających w gestii samorządu, dróg gminnych jest niezadowolający, istniejące nawierzchnie są w złym stanie, a znaczna część z tych dróg nie jest w ogóle utwardzonych. Osobną kwestią jest konieczność partycypowania w kosztach inwestycji na drogach powiatowych, poprawa układu drogowego miejscowości Zbuczyn, jak również zwiększenie bezpieczeństwa na drogach, w tym budowa chodników i przejść dla pieszych oraz modernizacja oświetlenia ulicznego. Ważnym punktem jest również wyznaczenie i budowa ścieżek rowerowych, które pozytywnie wpłyną na rozwój turystyki i agroturystyki.

Odpowiedzią na powyższe problemy są cztery projekty strategiczne dotyczące kwestii dróg i infrastruktury im towarzyszącej, zaproponowanych do realizacji w ramach niniejszej Strategii Rozwoju Gminy Zbuczyn do roku 2020.

Charakterystyka projektów

1.2.1. Kategoryzacja dróg gminnych

Znaczna część dróg gminnych służy nie tylko mieszkańcom Gminy i działającym na jej terenie podmiotom gospodarczym, ale także ruchowi tranzytowemu przez nią przebiegającemu. Drogi należące do tej kategorii są również jednym z podstawowych kryteriów przy wyborze lokalizacji inwestycji. Z tych powodów stanowią bardzo istotny element infrastruktury technicznej – ich wysoka jakość powoduje większą dostępność komunikacyjną Gminy oraz przyczynia się do poprawy bezpieczeństwa uczestników ruchu.

Na terenie Gminy jest 215 km dróg gminnych, z których około 38% jest utwardzonych. Jest to bardzo niski współczynnik, a ponadto szereg odcinków dróg wymaga modernizacji i natychmiastowych gruntownych remontów. Nie każda z dróg będących własnością Gminy ma jednakowe znaczenie dla ruchu kołowego. Są drogi o dużym nasileniu przepływu pojazdów, są też takie, które służą jedynie jako dojazd sprzętu rolniczego do łąk i pól uprawnych i są eksplo-

atowane tylko przez rolników. W celu efektywnego wykorzystania nakładów inwestycyjnych stwierdzono konieczność dokonania podziału dróg gminnych na trzy kategorie w zależności o ich aktualnego i potencjalnego stopnia wykorzystania. Katalogując drogi kierowano się także planami przyszłych kierunków inwestycyjnych na terenie Gminy Zbuczyn. Drogi I kategorii stanowić będą połączenia poszczególnych wsi z siecią dróg powiatowych oraz drogą krajową nr A2 i służyć mają sprawnej i bezpiecznej komunikacji mieszkańców (samochody osobowe, autobusy, samochody ciężarowe). Drogi te będą miały priorytetowe znaczenie dla układu komunikacyjnego na terenie Gminy Zbuczyn. Drogi zaliczone do II kategorii przyjmować będą ruch kołowy o mniejszym nasileniu. W tej grupie będą drogi stanowiące połączenia ciągów komunikacyjnych zaliczonych do I kategorii oraz stanowiące dojazd do mniejszych skupisk ludności (kolonie wsi). Drogi III kategorii umożliwiać będą połączenia mieszkańców poszczególnych wsi z polami uprawnymi i innymi użytkami rolnymi. Podział ten będzie miał istotne znaczenie podczas procesu decyzyjnego, które z dróg w pierwszej kolejności będą przeznaczone do ułożenia nowej nawierzchni bądź wyremontowania dotychczasowej. Będzie on brany również podczas planowania kolejnych inwestycji na terenie Gminy.

1.2.2. Nawierzchnia asfaltowa na drogach I kategorii oraz mających duże znaczenie dla ruchu lokalnego

Zakłada się, że bezpieczną i komfortową jazdę zapewnić mogą jezdnie o nawierzchni asfaltowej. Trwałość tego typu nawierzchni zapewnić może położenie dostatecznie grubej warstwy masy bitumicznej (zalecane są 2 warstwy o grubości 4 cm każda) na odpowiednio przygotowanej podbudowie.

W celu uzyskania zakładanego efektu należy w kolejnych latach wykonać nawierzchnie asfaltowe na następujących drogach zakwalifikowanych do I kategorii gminnych:

- ✓ droga Grochówka – Wesółka – Krzesk-Królowa Niwa (nr 361310W) – odcinek 5,4 km,
- ✓ droga Izdebki-Kośmidry – Sobicze (nr 361326W) – odcinek 2,6 km,
- ✓ droga Wólka Kamienna - Kwasy (nr 361311W) – odcinek 3,0 km,
- ✓ droga Tchórzew-Plewki - Tchórzew (nr 361321W) – odcinek 2,5 km,
- ✓ droga Chromna - Jasionka (nr 361323W) – odcinek ok. 0,35 km oraz remont przepustu drogowego i urządzeń odwadniających,

- ✓ droga Krzesk – Królowa Niwa – Krzesk Majątek, Stary Krzesk – droga krajowa nr 2 (nr 311328W i 361310W) – odcinek ok.5,8 km oraz budowa chodnika.

Planowany koszt wykonania wyżej wymienionych inwestycji drogowych będzie wynosił około: 5 250 000 zł

Planuje się także uzupełnienie ubytków oraz wykonanie dodatkowej warstwy asfaltu na drogach posiadających aktualnie nawierzchnię bitumiczną. Szczególnie należy tutaj zwrócić uwagę na te ciągi komunikacyjne, które nieremontowane będą ulegały dalszemu procesowi niszczenia. Zakładany koszt tego typu remontów i napraw jest szacowany na kwotę 2 250 000 zł i będzie rozłożony na kolejne lata obowiązywania Strategii.

Z tego powodu przed władzami samorządowymi przez cały okres realizacji strategii stoją zadania, polegające na budowie nawierzchni, bądź modernizacji dróg. W latach 2008 – 2020 planuje się modernizację następujących odcinków dróg, które posiadają również duże znaczenie dla ruchu lokalnego mieszkańców:

- ✓ odcinek drogi w miejscowości Rówce,
- ✓ ulica Północna w miejscowości Dziewule,
- ✓ ulica Polna w miejscowości Zbuczyn,
- ✓ ulica Jana Pawła II w miejscowości Zbuczyn,
- ✓ droga Łęcznowola – Grodzisk,
- ✓ droga Łęcznowola – Dziewule,
- ✓ ulice Jasna i Wesoła w Zbuczynie,
- ✓ ulice Dębowa i Piwna w Zbuczynie.

W ramach tych środków zaplanowano także modernizację rowów odwadniających się w bezpośrednim sąsiedztwie tych dróg. Całkowity koszt tych inwestycji szacuje się na blisko 9,6 mln zł. Władze Gminy liczą na znaczący udział unijnych środków pomocowych przeznaczonych na budowę oraz naprawę infrastruktury drogowej oraz dotacje od Samorządu Województwa Mazowieckiego. Wkład własny na potrzeby składanych wniosków zostanie zabezpieczony w budżecie Gminy Zbuczyn. Na potrzeby inwestycji drogowych aplikowane będą także wnioski do Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego z działań dotyczących budowy i remontów dróg gminnych.

1.2.3. Współfinansowanie remontów dróg powiatowych

Inwestycje na drogach powiatowych nie należą do obowiązków Gminy jako jednostki samorządu terytorialnego, jednak Gmina Zbuczyn wydatkowała pewne kwoty na inwestycje w te szlaki komunikacyjne, a w szczególności na oświetlenie na tych drogach, które bardzo często przebiegają przez duże miejscowości na terenie Gminy. Na lata 2008 – 2020 Gmina zgłosiła do realizacji kilka tego typu zadań, których zakres rzeczowy dotyczył będzie przede wszystkim wyrównania profilu dróg, ułożenia warstwy wiążącej, modernizacji nawierzchni oraz poprawa oświetlenia na odcinkach dróg powiatowych, przechodzących przez teren Gminy. W finansowaniu projektu będzie partycypować Gmina, Starostwo Powiatu Siedleckiego, do którego należy zarząd nad tymi drogami. Dlatego właśnie wszystkie konieczne prace będzie koordynowało Starostwo Powiatowe.

W celu poprawy nawierzchni najważniejszych i najczęściej uczęszczanych dróg powiatowych przebiegających przez teren Gminy Zbuczyn, Rada Gminy postanowiła działać wspólnie ze Starostwem Powiatowym w Siedlcach w celu ulepszenia jakości szlaków komunikacyjnych zaliczanych do grupy dróg powiatowych. Dlatego współpraca ta jest planowana w formie zawarcia dwustronnego porozumienia z władzami Powiatu Siedleckiego, które będzie dotyczyło remontów dróg powiatowych. Pierwsze tego typu przedsięwzięcie dotyczyło drogi Wólka Kamienna – Zaolszynie i zostało zrealizowane w 2008 roku. Prace remontowe będą polegały na poprawieniu nawierzchni drogi poprzez wyrównanie profilu drogi oraz położenie nowej warstwy bitumicznej na odcinku znajdującym się na terenie Gminy Zbuczyn. Możliwe będzie również partycypowanie w kosztach remontów oraz wymiany nawierzchni dróg powiatowych w uzasadnionych przypadkach oraz przy użyciu środków pozyskanych ze źródeł zewnętrznych. Szczególnie chodzi tutaj o współpracę ze Starostwem Powiatowym, Urzędem Marszałkowskim Województwa Mazowieckiego, jak również korzystanie z dostępnych środków pochodzących z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

1.2.4. Poprawa układu drogowego miejscowości położonych w granicach oddziaływania drogi krajowej nr 2

Projekt planowany do realizacji kolejne lata do roku 2020 ma poprawić stan bezpieczeństwa w miejscowości położonych w granicach bezpośredniego oddziaływania drogi krajowej nr 2, m.in.: Chromna, Zawady, Zbuczyn. Główne zadania będą dotyczyły modernizacji układu ulic i chodników, wymiany nawierzchni, jak również rozbudowy istniejącej sieci oświetleniowej,

szczególnie w bezpośrednim sąsiedztwie drogi krajowej. Łączny koszt wszystkich zakładanych inwestycji to około 5 500 000 zł i ma być pokryty z budżetu Gminy, przy współudziale zewnętrznych środków pomocowych, szczególnie z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Największe problemy wynikną przy poprawie układu komunikacyjnego miejscowości Zbuczyn. Część ulic przebiegających przez wieś jest drogami powiatowymi, natomiast główne ulice Siedlecka i Terespolska wyznacza droga krajowa, w związku z czym ich modernizację będzie finansować również Starostwo Powiatowe w Siedlcach oraz Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad w Warszawie.

Dodatkowo w celu zapewnienia większego bezpieczeństwa mieszkańców Gminy oraz osób podróżujących drogą krajową nr 2 planowana jest budowa w obrębie miejscowości dróg gminnych, które pozwolą uczestnikom ruchu lokalnego uniknąć korzystania z drogi krajowej. Także dzieci uczęszczające do Zespołu Szkół Publicznych w Zbuczynie ominą ruchliwy i niebezpieczny odcinek drogi krajowej przebiegający przez środek miejscowości. Rozwiązanie to znacznie usprawni komunikację oraz pozytywnie wpłynie na poprawę bezpieczeństwa w miejscowościach, szczególnie w okresie nasilonych prac polowych. Pierwszym z tego typu planowanych ciągów komunikacyjnych będą drogi przebiegające przez południową część Zbuczyna, równoległe do trasy krajowej A2 – dotyczy to w szczególności budowy i przebudowy ulic Jana Pawła II, ul. Południowej, ul. Spokojnej, ul. Błękitnej, ul. Spacerowej. Jeszcze w roku 2008 rozpoczną się prace mające na celu połączenie ulicy Poręby (droga powiatowa) z ulicą Jasną, a w dalszej kolejności poprzez ulicę Jana Pawła II z ulicą Lipową (droga powiatowa). Po ukazaniu się działań z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 w zakresie infrastruktury drogowej Gmina będzie również aplikowała po środki na modernizację dróg na ulicach: Jasnej, Piwnej i Dębowej. Ważną kwestią będzie również budowa odpowiedniej liczby miejsc parkingowych, szczególnie w pobliżu budynków użyteczności publicznej, sklepów oraz miejsc przeznaczonych do prowadzenia handlu.

1.2.5. Budowa i modernizacja chodników, przejść dla pieszych, oświetlenia ulicznego i ścieżek rowerowych

Warunkiem koniecznym dla zwiększenia bezpieczeństwa na terenie Gminy Zbuczyn jest budowa chodników dla pieszych i ścieżek rowerowych. Projekt pochłonie blisko 4 mln zł, a jego realizacja rozpocznie się w 2006 roku i potrwa do roku 2020. Finansowanie zapewnią: środki zabezpieczone w budżecie Gminy Zbuczyn oraz Starostwo Powiatowe w Siedlcach przy współudziale środków pomocowych z programów i działań unijnych. Gmina będzie przy tym działa-

niu korzystała z Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego oraz Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013. Zwiększeniu bezpieczeństwa ma służyć także rozbudowa i modernizacja oświetlenia ulicznego, jak również zorganizowanie dodatkowych środków na sfinansowanie opłat za energię za wydłużony czas świecenia lamp ulicznych. Praktycznie każda miejscowość na terenie Gminy posiada ulice i miejsca, gdzie należy zamontować nowe punkty oświetleniowe. Dlatego planowane są działania mające na celu zwiększenie liczby punktów świetlnych oraz projektowanie kolejnych linii oświetleniowych w miejscowościach na terenie Gminy. W ramach działania Odnowa Wsi z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 oraz innych dostępnych funduszy unijnych budowane będą sieci chodników w poszczególnych wsiach Gminy Zbuczyn. Poprawi to znacznie bezpieczeństwo pieszych i dodatkowo pozytywnie wpłynie na walory wizualne wsi na terenie Gminy. Również z tych funduszy zostanie sfinansowana budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy Zbuczyn. Tego rodzaju infrastruktura pozwoli na rozwój aktywnej turystyki oraz agroturystyki. Jednocześnie pozwoli mieszkańcom Gminy na aktywne spędzanie wolnego czasu w sportowym duchu, a także przyciągnie ludzi chcących aktywnie spędzić czas na rowerach z pobliskich miast.

Program 1.3. Ochrona środowiska

Znaczna część przedstawionych wyżej programów dotyczy zagadnień związanych, bezpośrednio lub pośrednio, z poprawą stanu środowiska naturalnego. Przykładem może być tutaj rozwój sieci wodociągowej bądź budowa kanalizacji w Gminie.

Jednym z najistotniejszych problemów w zakresie ochrony środowiska jest kwestia likwidacji nielegalnych wysypisk usytuowanych na terenie Gminy Zbuczyn. Są to najczęściej miejsca w lasach lub w ich bezpośrednim otoczeniu, co w jeszcze większym stopniu niszczy środowisko naturalne. Istotnym problemem na terenie Gminy jest także kwestia wywozu i neutralizacji odpadów płynnych z gospodarstw rolniczych oraz drobnych przedsiębiorstw działających na terenie Gminy Zbuczyn. Obecnie bardzo często tego rodzaju nieczystości trafiają na pola i do przydrożnych rowów lub cieków wodnych.

Do głównych planowanych projektów w obszarze ochrony środowiska i ekologii będzie należała przede wszystkim omawiana już w punkcie 1.1.2. dalsza rozbudowa sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy. Środki dostępne w Wojewódzkim Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz w działaniach unijnych na cele poprawy ochrony środowiska na obszarach wiejskich w znacznym stopniu pokryją koszty budowy infrastruktury kanalizacyjnej. Kolejnym

przedsięwzięciem zaplanowanym do realizacji od 2009 roku będzie budowa zbiornika retencyjno – rekreacyjnego w sąsiedztwie miejscowości Rówce, przy rzece Zbuczynie. Ten sztuczny akwen będzie miał ogromne znaczenie dla równowagi ekologicznej w tej części Gminy, ponieważ pozwoli on kontrolować rzekę Zbuczynkę, która w okresie wiosennym bardzo często zalewa łąki i pola znajdujące się w jej bezpośrednim sąsiedztwie, uniemożliwiając tym samym pracę uprawiającym je rolnikom. Zbiornik będzie pełnił również funkcję rekreacyjną, przez co znacząco wpłynie na rozwój turystyki i agroturystyki w tej części Gminy Zbuczyn. W związku z budową bazy turystycznej w bliskim sąsiedztwie zbiornika Gmina oraz zainteresowane podmioty będą korzystać z funduszy Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013. W związku z coraz droższymi cenami paliw wykorzystywanych do ogrzewania budynków władze Gminy Zbuczyn zdecydowały się na zamontowanie na budynkach Urzędu Gminy oraz Gminnego Ośrodka Zdrowia systemów solarnych. W kolejnych latach obowiązywania Strategii Rozwoju Gminy Zbuczyn będą wdrażane działania zwiększające pozyskiwanie energii ze źródeł odnawialnych, szczególnie w budynkach użyteczności publicznej należących do Gminy Zbuczyn. Będzie to przede wszystkim energia ciepła używana do ogrzewania tych budynków oraz pomieszczeń uzyskiwana dzięki systemom solarnym. Prowadzone są także wstępne prace polegające na zbieraniu koniecznych informacji dotyczących możliwości zastosowania na terenie Gminy Zbuczyn elektrowni wiatrowych.

W Gminie Zbuczyn znajdują się tereny o bardzo dogodnej charakterystyce i warunkach dla tego typu inwestycji. Zastosowanie nowych sposobów na pozyskiwanie energii pozwoli nie tylko lepiej chronić środowisko naturalne, dzięki ograniczeniu wykorzystywania paliw spalanych, ale umożliwi także dostęp mieszkańcom Gminy do tańszych i ekologicznych źródeł energii oraz pozwoli spełnić wymagania Unii Europejskiej odnośnie pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych.

Ochronie środowiska służą także inne przedsięwzięcia, które zostały uwzględnione w niniejszym programie. Jest to przede wszystkim dalszy rozwój segregacji odpadów oraz zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców poprzez organizowanie wykładów oraz konkursów współfinansowanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego oraz inne programy pomocowe. Wraz z pojawieniem się możliwości dofinansowania pochodzącego z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej Gmina Zbuczyn rozpocznie proces usuwania eternitu oraz innych materiałów zawierających związki azbestu. Obecnie opracowywany jest plan systemowego przeprowadzania przedsięwzięcia. Wymaga to opracowania odpowiednich procedur usuwania tego typu materiałów z gospodarstw i ich dalszej utylizacji.

W związku z przyjęciem w roku 2015 przez Radę Gminy Zbuczyn Planu gospodarki niskoemisyjnej Gmina Zbuczyn podejmie szereg działań zmierzających do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych do atmosfery

Charakterystyka projektów

1.3.1. Dalszy rozwój segregacji odpadów

Od 30.12.2003 r. Gmina Zbuczyn należy do Międzygminnego Związku Komunalnego z siedzibą w Międzyrzeczu Podlaskim. Gminy zrzeszone w tym Związku mają zapewniony odbiór segregowanych odpadów od swoich mieszkańców. W roku 2004 Gmina Zbuczyn zakupiła 372 pojemniki 1100 litrowe na odpady segregowane. Kompletory pojemników na makulaturę, tworzywa sztuczne i szkło zostały rozmieszczone równomiernie na terenie Gminy w poszczególnych miejscowościach w miejscach ogólnodostępnych. Odpady komunalne są odbierane przez Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych w Siedlcach na podstawie indywidualnych umów z mieszkańcami Gminy. Umowy dotyczące odbioru odpadów podpisało 1279 gospodarstw domowych, czyli 40,39% właścicieli posesji ma uregulowaną gospodarkę odpadami. Niestety liczba wszystkich gospodarstw domowych na terenie Gminy Zbuczyn to 3560, więc nadal 2281 gospodarstw nie ma uregulowanej sprawy wywozu śmieci. Ta grupa mieszkańców (z uwagi na wysoki koszt usługi wywozu odpadów) pozbywa się odpadów w sposób szkodzący środowisku naturalnemu (spalanie, zakopywanie, wywóz na „dzikie wysypiska”). Pomysłem na usprawnienie systemu zbiórki selektywnej jest zakup dla wszystkich gospodarstw na terenie Gminy indywidualnych zestawów do segregacji odpadów w gospodarstwie domowym w powiązaniu z programem edukacji ekologicznej mieszkańców. Takie rozwiązanie pozwoliłoby na wyeliminowanie osób zaśmiecających zbiorcze kontenery na odpady segregowane oraz zmobilizuje właścicieli wszystkich posesji do uregulowania kwestii śmieci.

Sprawa odbioru i utylizacji odpadów komunalnych również wymaga rozwiązania systemowego. Istnieje pilna konieczność zorganizowania systemu odbioru odpadów od wszystkich mieszkańców Gminy i wywozu na odpowiednio zabezpieczone wysypisko śmieci. Zadaniem Gminy będzie także likwidacja i rekultywacja „dzikich wysypisk”, najczęściej zlokalizowanych w lasach i na ich obrzeżach. Śmieci i odpady w takich miejscach pozostawiają najczęściej ludzie, którzy nie posiadają podpisanych umów na odbiór odpadów z własnych gospodarstw. Dlatego pracownicy Urzędu Gminy wraz z funkcjonariuszami Policji i sołtysami poszczególnych miej-

sowości kontrolują gospodarstwa, które nie mają uregulowanej dotychczas tej ważnej, z punktu widzenia ekologii i ochrony środowiska, kwestii.

1.3.2. Zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców

Działania w zakresie ochrony środowiska podejmowane przez Gminę muszą mieć także na względzie zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców, uwrażliwianie ich na problemy związane z eksploatacją środowiska naturalnego przez człowieka. Stąd powstał projekt, mający na celu edukację mieszkańców. Będzie ona realizowana przez akcje szkoleniowe, wyjazdy „techniczno – edukacyjne”, wykłady i spotkania z mieszkańcami poszczególnych miejscowości na terenie Gminy. Głównym adresatem tego typu działań jest młodzież i dzieci. Wydarzenia, które mają za zadanie uwrażliwić młodych ludzi i pozostałych mieszkańców na sprawy ekologii, to: Dzień Ziemi, Dzień Sprzątania Świata, akcje sprzątania lasów, miejsc użyteczności publicznej, cyklicznie przeprowadzane konkursy i happeningi o tej tematyce.

Ponadto Gmina postanowiła poddać edukacji również przedsiębiorstwa. Będzie się to odbywało poprzez dostarczanie materiałów szkoleniowych w celu zwiększenia świadomości firm, co do spraw związanych z ekologią: selektywna zbiórka odpadów, zasady przestrzegania ochrony środowiska naturalnego. Planowane są również spotkania informacyjne na temat możliwości pozyskiwania środków na działania proekologiczne, w tym na modernizację przedsiębiorstw i gospodarstw w kierunku zwiększenia ochrony środowiska. Środki będą pochodziły głównie ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

1.3.3. Wdrażanie projektów mających na celu pozyskiwanie i wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii

W 2008 roku Gmina Zbuczyn zainstalowała systemy solarne w budynkach Urzędu Gminy oraz Ośrodka Zdrowia w Zbuczynie. Ta pionierska inwestycja rozpoczęła zaplanowany na kolejne lata proces pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych, przez co będziemy mogli ograniczyć emisję gazów do atmosfery. Dzięki możliwości refundacji części kosztów zakupu i montażu całej instalacji z funduszy krajowych i europejskich Gmina zamierza w kolejnych latach zainstalować kolejne systemy solarne, fotowoltaiczne oraz pompy ciepła w budynkach publicznych, a przy ukazaniu się wystarczających środków również dla indywidualnych mieszkańców Gminy zastosowanie tych technologii także w domach indywidualnych mieszkańców. Kolejnym krokiem władz Gminy Zbuczyn w stronę promowania i stosowania odnawialnych

źródeł energii są plany zbudowania elektrowni wiatrowej na terenie Gminy. Projekt ten jest obecnie na etapie zbierania koniecznych informacji potrzebnych do wdrożenia tego typu działania. Zbierane dane pozwolą na ustalenie zasadności i opłacalności zainstalowania technologii wiatrowych na terenie Gminy Zbuczyn, ponieważ lokalizacja tego typu elektrowni potrzebuje spełnienia określonych warunków geograficznych oraz klimatycznych jak również zbudowania określonej infrastruktury. Wszystkie projekty zakładające wykorzystywanie energii ze źródeł odnawialnych będą finansowane przede wszystkim ze środków Unii Europejskiej oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, wkład własny do programów unijnych będzie zabezpieczony w budżecie Gminy Zbuczyn.

1.3.4. Budowa zbiornika retencyjno – rekreacyjnego

Ważnym projektem, który będzie realizowany przez Gminę Zbuczyn w okresie obowiązywania Strategii Rozwoju Gminy Zbuczyn do roku 2020, będzie budowa zbiornika retencyjno – rekreacyjnego. Przedsięwzięcie to zostało zaplanowane do realizacji począwszy od 2009 roku w sąsiedztwie miejscowości Rówce, przy rzece Zbuczynce. Wybudowanie zbiornika wodnego w znacznym stopniu poprawi stosunki wodne w tej części Gminy, co umożliwi wcześniejsze rozpoczęcie prac polowych na łąkach i polach znajdujących się w sąsiedztwie. Zbiornik oraz jego najbliższa okolica będą pełnić również funkcję rekreacyjno – turystyczną, co znacząco wpłynie na rozwój turystyki i agroturystyki w tej części Gminy Zbuczyn.

W związku z budową infrastruktury turystycznej Gmina oraz zainteresowane podmioty będą korzystać z funduszy Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013, a także ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Podczas realizacji tego przedsięwzięcia niewykluczony będzie udział kapitału prywatnego przedsiębiorców zainteresowanych inwestycjami o charakterze turystycznym i usługowym w tym rejonie.

1.3.5. Uruchomienie programu usuwania azbestu.

W dniu 14 maja 2002r. Rada Ministrów przyjęła *"Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski"* (KPUA). Program ten powstał w wyniku przyjęcia przez Sejm RP Rezolucji z dnia 19 czerwca 1997r. w sprawie programu wycofywania azbestu z gospodarki, w której RM zobowiązano do opracowania programu zmierzającego do wycofywania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium

---

Polski i realizacji ustawy z dnia 19 czerwca 1997r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest oraz odpowiednich przepisów wykonawczych do tej ustawy.

Najważniejsze cele Krajowego Programu to oczyszczenie terytorium kraju z azbestu oraz usunięcie stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest, wyeliminowanie spowodowanych azbestem negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców Polski, a także sukcesywna likwidacja oddziaływania azbestu na środowisko i doprowadzenie w określonym czasie do spełnienia wymogów ochrony środowiska.

Pod handlowa nazwą „azbest” kryje się sześć różnych minerałów z grupy serpentynów i amfiboli występujących w postaci włóknistych skupień. Chemicznie są to uwodnione krzemiany magnezu, żelaza, wapnia i sodu. Azbest jest materiałem niezniszczalnym, nie ulega ani degradacji biologicznej, ani termicznej, więc po wprowadzeniu do środowiska może on pozostać tam przez setki lat.

Na terenie Gminy Zbuczyn najczęściej występującą w gospodarstwach domowych odmianą azbestu jest chryzotyl - "azbest biały" - z grupy serpentynu, stosowany w produkcji wyrobów azbestowo - cementowych oraz popularnych wyrobów tkanych i przędz termoizolacyjnych. Trwałość płyt azbestowo - cementowych szacowana jest na 30 lat. Korodujące wyroby azbestowe uwalniają pył azbestowy, który, wnikając do organizmu, wywołuje poważne choroby układu oddechowego.

W *"Programie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski"* szacunkowo określono, że na terenie kraju znajduje się około 15.500 tys. ton wyrobów zawierających azbest, w tym 14.900 tys. ton płyt azbestowo-cementowych (1.351.500 tys. m²) oraz 600 tys. ton rur i innych wyrobów azbestowo-cementowych. Największe nagromadzenie wyrobów azbestowych występuje na terenie województwa mazowieckiego (ok. 3 mln ton).

Ze względu na zagrożenie, jakie stwarzają ww. wyroby, powinny one zostać usunięte ze wszystkich obiektów w kraju do końca 2032 roku. W Polsce azbest najczęściej wykorzystywano do produkcji: pokryć dachów (eternit falisty i płaski), płyt elewacyjnych i balkonowych, rur do wykonywania instalacji wodociągowych, kanalizacyjnych i centralnego ogrzewania, sprzęgieł i hamulców do wind, różnych typów izolacji cieplnej, bojlerów, kotłów, wymienników ciepła, przewodów centralnego ogrzewania, ognioodpornych koców azbestowych.

Azbest stanowi poważne zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi dlatego też Gmina Zbuczyn zamierza przystąpić od 2009 roku do "Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski" przyjętego przez Radę Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej 14 maja 2002r. Program ten nakłada na gminy następujące zadania:

1. Opracowanie Gminnego Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest.
2. Uwzględnienie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest w gminnych planach gospodarki odpadami.
3. Współpracę z lokalnymi mediami celem rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest oraz wyroby z azbestem.
4. Przygotowywanie wykazów obiektów zawierających azbest oraz rejonów występującego narażenia na ekspozycję azbestu.
5. Przygotowywanie sprawozdań finansowych z realizacji zadań "Programu".

Większość budynków na terenie Gminy Zbuczyn posiada pokrycie dachowe wykonane z eternitu. Szacunkowa ilość pokryć dachowych zawierających azbest na terenie Gminy to 471 487m². Z uwagi na niewielkie dochody mieszkańców oraz znaczne koszty usuwania i utylizacji azbestu konieczne jest opracowanie i wdrożenie mechanizmów wsparcia działań na rzecz usuwania azbestu. Szacuje się, że zadanie to Gmina będzie realizowała od 2009 roku aż do końca zakładanego w niniejszej strategii okresu programowania tj. do 2015 r. Środki na realizację tego zadania będą pochodziły głównie ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

1.3.6. Ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i poprawa jakości powietrza

Zanieczyszczone powietrze pogarsza warunki życia oraz zdrowie mieszkańców gminy. Zarówno benzo(α)piren, drobne pyły zawieszone PM10 i PM2,5, jak i ozon (w wysokich stężeniach) niekorzystnie wpływają na organizmy żywe, powodując u nich rozmaite dolegliwości, często prowadząc do ciężkich mutacji, chorób i śmierci. Od zanieczyszczonego powietrza nie ma prostej ucieczki – trzeba ograniczyć emisję szkodliwych związków do atmosfery poprzez realizację wyznaczonych działań, aby jakość powietrza przywrócić do stanu, w którym oddychanie nie będzie niosło zagrożenia dla zdrowia i życia.

Główne kierunki działań w obszarze redukcji emisji zanieczyszczeń do powietrza to:

- instalacja odnawialnych źródeł energii;
- ograniczenie emisji komunalno-bytowej poprzez realizację działań z zakresu ograniczania emisji z indywidualnych systemów grzewczych - wymiana systemów grzewczych opartych na paliwie stałym na ogrzewanie elektryczne, olejowe, OZE;
- termomodernizacje budynków;
- modernizacja taboru autobusowego oraz dróg;

zapisy w planach zagospodarowania przestrzennego dotyczące ograniczania emisji komunalno-bytowej (m. in. poprzez zastosowanie odnawialnych źródeł energii oraz paliw alternatywnych dla węgla kamiennego);

stosowanie zasad „zielonych zamówień publicznych”, uwzględniających ochronę powietrza;

promocja ruchu rowerowego i budowa ścieżek rowerowych;

edukacja ekologiczna mieszkańców – kampanie uświadamiające społeczeństwu zagrożenia dla zdrowia jakie niesie ze sobą spalanie paliw stałych (i odpadów) w paleniskach domowych;

zachęty do podwozów sąsiedzkich (tzw. carpooling), stosowanie się mieszkańców do zasad ecodrivingu;

dbałość o tereny zielone oraz wykonywanie nowych nasadzeń.

Cel strategiczny nr 2

Wspieranie rozwoju gospodarczego Gminy

Program 2.1. Wspieranie rozwoju rolnictwa i jego otoczenia

Diagnoza stanu i przemian gospodarki Gminy Zbuczyn wykazała, że największy regres gospodarczy nastąpił zarówno w samym rolnictwie, jak i w jego otoczeniu, tj. w branżach powiązanych z rolnictwem. Największe bolączki działalności rolniczej na terenie Gminy to: niezadowalająca efektywność produkcji rolniczej (wysokie koszty, niskie ceny zbytu), zwłaszcza przy gospodarowaniu na glebach gorszej jakości oraz problemy ze zbytem tej produkcji. W kontekście wejścia Polski w struktury unijne niepokoić musi także zła struktura agrarna Gminy – ponad połowa rolników prowadzi działalność na gospodarstwach o powierzchni do 5 ha.

Samorząd nie ma możliwości bezpośredniego wpływu na procesy gospodarcze, zachodzące w Gminie, może jednak i powinien podejmować działania o charakterze wspierającym, takie jak zwolnienia lub ulgi podatkowe, doradztwo lub integracja kręgów gospodarczych. Także same inwestycje infrastrukturalne, takie jak: budowa i modernizacja dróg, budowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, przyczyniają się do poprawy warunków prowadzenia działalności gospodarczej na danym terenie. Po to, aby w Gminie mogły się rozwijać już działające firmy oraz rozpoczynać funkcjonowanie nowe, potrzebne są tereny inwestycyjne.

W niniejszym programie zaproponowano 3 różne projekty, których realizacja powinna przyczynić się do aktywizacji działalności gospodarczej na terenie Gminy.

Charakterystyka projektów

2.1.1. Prowadzenie zalesień na gruntach słabych

Obszary o glebach niskiej jakości mogą podlegać ogólnokrajowemu programowi zalesień. Na władzach samorządowych spoczywa obowiązek zestawienia takich terenów i uwzględnienie ich w planie zagospodarowania przestrzennego Gminy. Rolnicy, pragnący zalesić swoje tereny, najpierw muszą zgłosić się do Urzędu Gminy w celu uzyskania potwierdzenia, że dany teren jest przewidziany do zalesienia zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, a następnie udać się do Starostwa Powiatowego w celu zgłoszenia danego terenu do programu.

Istotnym czynnikiem, mającym szansę pozytywnie wpłynąć na wzrost lesistości Gminy, a zarazem wzrost dochodów rolników dzięki prowadzeniu upraw leśnych, jest Ustawa o przeznaczeniu gruntów rolnych do zalesienia z dnia 8 czerwca 2001 roku.

Projekt zalesiania przez rolników z terenu Gminy Zbuczyn użytkowanych przez nich gruntów przewidziany jest do realizacji w latach 2006-2020 i ma być finansowany z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013, dokładnie z jego drugiej osi, w której znajduje się działanie pod nazwą: „Zalesianie gruntów rolnych”. Dzięki wyżej wspomnianemu wsparciu finansowemu rolnicy posiadający grunty słabej jakości będą mogli uzyskiwać dochód pochodzący z zalesienia tego rodzaju działek w postaci dopłat unijnych. Do zadań pracowników Urzędu Gminy będzie należała pomoc rolnikom, chcącym skorzystać z tego typu działań poprzez organizowanie szkoleń i wykładów, a także wsparcie indywidualne podczas pisania wniosków do działań z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

2.1.2. Rozwój stowarzyszeń i grup producenckich

Ważnym elementem Jednolitego Rynku Europejskiego są stowarzyszenia i grupy producenckie. Instytucje te, skupiające rolników, pozwalają zwiększyć efektywność działalności poprzez większą orientację rynkową i większą siłę przetargową w negocjacjach z kontrahentami skupującymi płody rolne oraz dostarczającymi rolnikom nawozy, pasze i sprzęt rolniczy.

Gmina nie może sama organizować takich stowarzyszeń, czy grup, ale może przybliżać wiedzę o ich funkcjonowaniu, o możliwościach i zagrożeniach związanych z ich tworzeniem, może w końcu inicjować i ułatwiać pewne, działania mające na celu powstawanie tego typu organizacji.

Na terenie Gminy Zbuczyn istnieje Zrzeszenie Producentów Trzody Chlewnej „Schab-Rol”, skupiające rolników z terenu Gminy. Organizacja działa już kilka lat i zrzesza w swoim gronie rolników z Gminy Zbuczyn i gmin sąsiednich, którzy dzięki współpracy osiągnęły korzystniejsze ceny odbioru swoich produktów, tj. trzody chlewnej.

Drugą grupą jest Stowarzyszenie Przedsiębiorców z terenu Gminy Zbuczyn, które powstało w 2008 roku. W swoich szeregach skupia ono osoby prowadzące działalność gospodarczą o różnorodnym charakterze: usługowym, transportowym i handlowym.

Projekty, zakładane do realizacji w ramach tego celu strategicznego, będą polegały na szeroko pojmowanym wsparciu dla wymienionych stowarzyszeń w postaci szkoleń dla kadry kierowniczej odnośnie prowadzenia grup i pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych na prowadzenie działalności, także zachęcanie do tworzenia organizacji o takim charakterze. Głównym źródłem finansowania projektu będą działania, na które można aplikować w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, jego działania przeznaczone dla rolników, jak również działania z osi Leader dla przedsiębiorców zrzeszonych na terenie działania Lokalnej Grupy Działania.

2.1.3. Edukacja rolników – nowoczesne techniki gospodarowania, przygotowanie do funkcjonowania w ramach Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej

Integracja Polski z Unią Europejską stwarza nowe uwarunkowania życia gospodarczego, politycznego i społecznego. Zmiany dotyczą także funkcjonowania gmin wiejskich i wiejskich gospodarstw domowych. Aby właściwie odnaleźć się w nowej rzeczywistości potrzebna jest wiedza o aspektach funkcjonowania w poszerzonej Unii Europejskiej. Niezbędnym wydaje się dostarczenie rolnikom informacji o zasadach gospodarowania w ramach Jednolitego Rynku, o zasadach wspólnej polityki rolnej i polityki wobec obszarów wiejskich, informacji o możliwościach korzystania z szans związanych z integracją, jak również sposobów ominięcia zagrożeń z nią związanych. Służyć ma temu projekt „Edukacja rolników”, przybliżający nowoczesne techniki gospodarowania, przygotowujący właścicieli gospodarstw do realnej integracji Polski z Unią Europejską. Gmina, przy pomocy Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego, zajmie się udzielaniem wskazówek, edukacją, przekazywaniem informacji, organizowaniem szkoleń oraz pomocą przy wypełnianiu wniosków w ramach ubiegania się o pomoc finansową instytucji unijnych. Działanie to skupi się przede wszystkim na pomocy rolnikom podczas korzystania z programów unijnych przewidzianych na lata 2008 – 2020, szczególnie uwzględniając Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, dopłaty obszarowe, dopłaty do gospodarstw niskotowa-

rowych oraz inne środki pomocowe dostępne dla polskich rolników. Osobom, zajmującym się działalnością rolniczą, będzie udzielane indywidualne wsparcie, a także pomoc w postaci szkoleń i wykładów tematycznych.

2.1.4. Wspieranie inkubatorów przetwórstwa lokalnego

Pomoc w tworzeniu inkubatorów przetwórstwa lokalnego tj. infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych w celu udostępniania jej lokalnym producentom zmierzającym do dywersyfikacji źródeł dochodu

Przez inkubator przetwórstwa lokalnego rozumie się przedsiębiorstwo spożywcze w rozumieniu art. 3 pkt 2 rozporządzenia (WE) nr 178/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 stycznia 2002 r. ustanawiającego ogólne zasady i wymagania prawa żywnościowego, powołującego Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności oraz ustanawiającego procedury w zakresie bezpieczeństwa żywności (Dz. Urz. WE L 31 z 01.02.2002, str. 1, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 6, str. 463, z późn. zm.), w których jest wykonywana działalność w zakresie produkcji, przetwarzania lub dystrybucji żywności pochodzenia roślinnego lub zwierzęcego lub wprowadzania tej żywności na rynek, przy czym podstawą działalności tego inkubatora jest przetwarzanie. Podstawową cechą funkcjonowania inkubatora przetwórstwa lokalnego jest założenie, iż z jego infrastruktury korzystają podmioty odrębne (właściciel inkubatora musi tak dostosować zakład by mógł być w sposób legalny udostępniany lokalnym producentom chcącym przetwarzać posiadane produkty rolne).

Inkubator przetwórstwa lokalnego daje możliwość: przetwarzania produktów rolnych w odpowiednich, kontrolowanych warunkach, zapewnia im uzyskanie certyfikatów (a tym samym pozyskania zaufania odbiorców) oraz wyższej ceny. Chcąc powołać do życia taki podmiot, mieszkańcy muszą mieć najpierw pomysł, co można przetwarzać na ich terenie, aby lokalni rolnicy mogli zarobić sprzedając przetworzony produkt. Następnie zorganizować podmiot, który zbuduje inkubator i będzie nim zarządzał. W inkubatorach tych będzie można zatrudniać pracowników, czyli tworzyć miejsca pracy i opłacać je ze środków unijnych, co jest równie ważne dla obszarów wiejskich.

Program 2.2. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości

Jak już wcześniej wspomniano, niezwykle ważne jest zapewnienie Gminie rozwoju wielofunkcyjnego. Bez dywersyfikacji struktury gospodarczej Gmina może mieć trudności

z zachowaniem długookresowej równowagi dynamicznej. Konieczne jest zatem wspieranie rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej, zmierzające do rozwoju funkcji pozarolniczych w Gminie. Należy pamiętać, że Gmina jest zlokalizowana w pobliżu większych ośrodków miejskich, co pozwala sądzić, że jest możliwość rozwinięcia się szeregu usług na rzecz tychże ośrodków. W ramach tego programu sformułowano 3 projekty, mające na celu stworzenie warunków do przebudowy struktury sektora rolnego, zrównoważonego rozwoju wiejskich obszarów i rozwinięcia pozarolniczych funkcji Gminy.

2.2.1. Wyznaczenie dodatkowych terenów pod inwestycje

Podstawowym warunkiem rozwoju gospodarczego Gminy jest dostępność terenów pod inwestycje. Problemem Gminy jest mała dostępność takich terenów. Własność komunalna to zaledwie 200 ha, co stanowi niewiele ponad 1% ogólnej powierzchni Gminy. Władze zamierzają w latach 2008 – 2020 wykupywać działki od osób prywatnych z przeznaczeniem ich pod inwestycje. Drugim zamierzeniem w ramach tego projektu jest uzbrojenie terenów tak, aby potencjalni przedsiębiorcy mieli teren wyposażony w podstawowe media i gotowy do rozpoczęcia działalności gospodarczej. Planowane jest także stworzenie specjalnego obszaru o określonej powierzchni, umożliwiającej zlokalizowanie tam większości projektów inwestycyjnych planowanych na terenie Gminy. Taki teren pod nazwą Gminnego Parku Przemysłowego będzie w pełni uzbrojony w sieć wodociągową, kanalizacyjną, dostęp do sieci energetycznej oraz utwardzoną drogę dojazdową, pozwalając natychmiast rozpocząć działalność bez konieczności ponoszenia dodatkowych kosztów doprowadzenia mediów. Atrakcyjna lokalizacja w pobliżu trasy krajowej A2 w sąsiedztwie węzłów planowanej autostrady A2 dodatkowo zachęci nowe podmioty do inwestycji na terenie Gminy Zbuczyn. Środki na ten projekt będą uzyskiwane w głównej mierze z działań i projektów składanych w Lokalnej Grupie Działania z programów osi Leader.

2.2.2. Promocja terenów inwestycyjnych

Aby przyciągnąć inwestorów, należy zapewnić właściwą promocję przygotowanych wcześniej terenów. Gmina ma zamiar wykorzystać w tym celu media ogólnokrajowe i lokalne oraz prowadzoną przez Urząd Gminy stronę internetową. Tereny inwestycyjne promowane będą również w środowisku przedsiębiorców, dzięki działającym na terenie Gminy Zbuczyn stowa-

rzyszeniom: Zrzeszeniu Hodowców Trzody Chlewniej „Schab-Rol” oraz Stowarzyszeniu Przedsiębiorców z Gminy Zbuczyn. Działania informacyjno – promocyjne mają istotne znaczenie dla rozwoju inwestycyjnego Gminy, dlatego oprócz środków własnych zabezpieczonych w budżecie Gminy Zbuczyn, władze Gminy będą korzystały również ze środków Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego oraz funduszy unijnych.

2.2.3. Rozwój marketingu Gminy i poszukiwanie nowych form promocji

W społeczeństwie informacyjnym podstawą sukcesu firmy, ale także i Gminy, jest dotarcie z konkretną i trafną informacją do odpowiednich osób. W obecnej rzeczywistości konieczna jest aktywna promocja Gminy i dotarcie z informacją do osób, które mogą wpłynąć pozytywnie na rozwój lokalnej gospodarki. Taką możliwość daje aktywne uczestnictwo w targach, wystawach, imprezach masowych. Duże możliwości tkwią w środkach audiowizualnych, mediach, dzięki którym można zaistnieć i zareklamować swoje walory. Gmina chce tworzyć pozytywny wizerunek regionu w lokalnych mediach, regionu zamieszkałego przez ludzi mobilnych i posiadających zdolność do stałego podnoszenia swoich kwalifikacji. Urzeczywistnieniu tej idei mają służyć szkolenia informatyczne dla mieszkańców i przekazywanie im materiałów do samodzielnej nauki. Częściowo realizacją tego zadania będzie także zwiększanie możliwości dostępu do sieci internetowej dla mieszkańców Gminy. Promocja Gminy będzie trwać w całym okresie obowiązywania Strategii i obejmie wszystkie dostępne środki promocji takie jak: mass media, Internet, targi i wystawy oraz różnego rodzaju spotkania promocyjne.

2.2.4. Wspieranie rozwoju agroturystyki

Ostatnim projektem spośród tej grupy Celów Strategicznych jest cały wachlarz działań mających na celu szeroko pojmowane wspieranie rozwoju agroturystyki na terenach Gminy. Gmina Zbuczyn jest obszarem o dobrych warunkach środowiska naturalnego, gdzie można spotkać miejsca o walorach zabytkowych. Dotychczas nie obserwuje się na tych terenach zauważalnego rozwoju agroturystyki lub turystyki. Projekt ten będzie zakładał pomoc mieszkańcom Gminy, którzy zdecydują się na rozpoczęcie działalności o takim profilu. Gmina wesprze te osoby poprzez organizowanie kursów i szkoleń.

W realizacji tego projektu wykorzystane będą przede wszystkim środki z działań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego.

Cel strategiczny nr 3

Rozwój usług społecznych

Jak wcześniej wspomniano, zaspokojenie podstawowych potrzeb z zakresu infrastruktury technicznej jest jednym z najważniejszych oczekiwań mieszkańców pod adresem władz Gminy. Na obecnym poziomie rozwoju cywilizacyjnego powyższe potrzeby są jednak prawie całkowicie zaspokajane i coraz częściej jest to traktowane jako coś oczywistego. W tej sytuacji nie mniej istotne stają się potrzeby wyższego rzędu, polegające na szerokiej dostępności, tzw. usług społecznych, takich jak usługi zdrowotne, opieka społeczna, oświata, kultura, sport i rekreacja.

Program 3.1. Oświata, kultura, sport

Gmina posiada szeroką sieć szkół i oddziałów przedszkolnych. W ciągu ostatnich 4 lat podjęto szereg działań, mających na celu poprawę warunków nauczania dzieci i młodzieży. Relatywnie dobra sytuacja budżetu Gminy pozwala z optymizmem planować wzrost wydatków w kolejnych latach. Pozostały bowiem do realizacji istotne zadania, takie jak rozbudowa przedszkolnej i szkolnej infrastruktury dydaktycznej i sportowej, poprawa bazy stołówkowej i świetlicowej, unowocześnienie bazy dydaktycznej, rozbudowa infrastruktury sportowo – rekreacyjnej na terenie Gminy.

Efektem wykonania projektu powinno być posiadanie nowoczesnej infrastruktury oświatowej, sprzyjającej wysokiemu poziomowi kształcenia.

W ramach niniejszego programu znalazły się także projekty, dotyczące dalszego rozwoju działalności kulturalnej i sportowej na terenie Gminy.

Charakterystyka projektów

3.1.1. Rozwój i modernizacja przedszkolnej i szkolnej infrastruktury dydaktycznej i sportowej

Pomimo znacznych inwestycji w infrastrukturę oświatową w Gminie w ostatnich 4 latach, pozostało jeszcze wiele do zrobienia w tym zakresie. Omawiany projekt ma uzupełnić braki i zapewnić korzystniejsze warunki nauczania oraz lepsze możliwości uczestniczenia dzieci i młodzieży w życiu sportowym. Jest to szczególnie ważne w kontekście faktu bardzo niskich

nakładów Gminy na Kulturę Fizyczną, Sport i Turystykę (0,5% w 2003 roku). Działania w ramach projektu rozłożone są na cały okres obowiązywania niniejszej Strategii, czyli do 2015 roku. Całkowity koszt projektu to ponad 23 mln zł, a źródła jego pokrycia są zróżnicowane, od budżetu Gminy, poprzez środki pozabudżetowe: sponsorów i środki Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu, a także fundusze pochodzące z Unii Europejskiej. W ramach projektu znalazły się takie działania jak: modernizacja ogrodów, budowa boisk, bieżni, modernizacja dachów, stolarki okiennej i drzwiowej, ocieplenie budynków, odnowa elewacji szkół, budowa sal gimnastycznych. W projekcie tym zostały również uwzględnione następujące inwestycje: dokończenie budowy sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej w Czuryłach oraz budowa sali gimnastycznej w przy Szkole Podstawowej w Dziewulach, ponieważ te placówki, jako jedyne na terenie Gminy, nie posiadają tego typu obiektów. Kolejnymi celami inwestycyjnymi w infrastrukturę dydaktyczno – sportową będą boiska wielofunkcyjne zlokalizowane w pobliżu szkół między innymi przy Zespole Szkół w Krzesku-Królowa Niwa.

3.1.2. Unowocześnienie wyposażenia szkół w pomoce naukowe

Proces dydaktyczny powinien opierać się na wykorzystywaniu nowoczesnych technik informatycznych i sprzętu audiowizualnego. Ważne jest zaznajamianie dzieci od najmłodszych lat z podstawowymi narzędziami cywilizacji informacyjnej. W tym celu zaprojektowano działania, mające na celu zwiększenie efektywności procesu nauczania. Realizacja rozciągnięta jest w latach 2008 – 2020 i pochłonie blisko 500.000 zł, głównie środków budżetu Gminy Zbuczyn. W ramach projektu zaplanowano między innymi: doposażenie szkół w środki audiowizualne, wyposażenie pracowni językowych i przedmiotowych, zakup dodatkowych komputerów wraz z oprogramowaniem i sprzętem informatycznym, sprzętu sportowego, doposażenie sal dydaktycznych, szkolenia dla nauczycieli oraz rozszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych dla uczniów.

Programem, z którego władze gminne będą korzystały w ramach pozyskiwania środków na dofinansowanie oświaty będzie, Program Operacyjny Kapitał Ludzki, a szczególnie poddziałania w nim zawarte dotyczące edukacji i oświaty.

3.1.3. Rozwój przedszkolnej i szkolnej bazy stołówkowej i świetlicowej

Sieć przedszkolna i szkolna w Gminie Zbuczyn posiada braki w zakresie bazy stołówkowej i świetlicowej. Doposażenie i modernizacja kuchni oraz punktów wydawania posiłków to podstawowe potrzeby szkół z terenu Gminy Zbuczyn w zakresie prowadzenia akcji dożywiania dzieci i młodzieży uczęszczających do tych placówek.

Wiadomym jest także, że szkoła ma dbać o właściwe spędzanie czasu pozaszkolnego młodzieży. Aby przyciągnąć uczniów do szkolnych świetlic oraz bibliotek, niezbędny jest zakup wyposażenia tych miejsc w postaci komputerów, gier planszowych, książek itp. Koszt projektu to około 400.000 zł i ma być on realizowany w całym okresie obowiązywania Strategii Rozwoju Gminy Zbuczyn do roku 2020. Projekt oprócz środków z budżetu Gminy Zbuczyn będzie również finansowany z pieniędzy Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

3.1.4. Dalszy rozwój oferty sportowej i kulturalnej

Projekt rozwoju oferty sportowej i kulturalnej zaplanowany do realizacji do 2020 roku zakłada dofinansowanie Gminnego Ośrodka Kultury w celu wyposażenia go w dodatkowy sprzęt, konieczny do prowadzenia zajęć z dziećmi i młodzieżą, a także do organizacji imprez i obsługi wydarzeń okolicznościowych odbywających się na terenie Gminy Zbuczyn. Dodatkowo przyczyni się to do dalszej promocji Gminy i uatrakcyjni życie kulturalne mieszkańców.

Kolejnym zadaniem do zrealizowania w ramach tego projektu jest budowa kompleksu sportowego w Zbuczynie. Zespół ogólnodostępnych boisk, kortów i placów zabaw będzie służył mieszkańcom nie tylko Zbuczyna, ale również całej Gminy. Projekt będzie zakładał budowę pełnowymiarowego boiska trawiastego do piłki nożnej, boiska do koszykówki, siatkówki, piłki ręcznej oraz tenisa ziemnego o nawierzchni poliuretanowej. Zaplanowane są również place zabaw oraz budowa budynku stanowiącego zaplecze do planowanego kompleksu sportowego. Kompleks sportowy w Zbuczynie będzie miejscem aktywnego spędzania czasu, uprawiania różnych dyscyplin sportowych oraz odpoczynku i zabawy dla całych rodzin.

Zadanie planujemy sfinansować z kilku źródeł: Ministerstwo Sportu i Turystyki, Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego, fundusze pochodzące z programów Unii Europejskiej oraz środki zaplanowane na ten cel w budżecie Gminy Zbuczyn.

3.1.5. Przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu

Mieszkańcy Gminy Zbuczyn podobnie jak wielu gmin „ściany wschodniej” Mazowsza borykają się z problemami w zakresie dostępu do nowoczesnych technologii. Najważniejszym przejawem braków jest zagrożenie wykluczeniem cyfrowym. Obecnie na terenie Gminy usługi w zakresie szerokopasmowego dostępu do Internetu świadczy Telekomunikacja Polska S.A. lub przedsiębiorstwa korzystające z jej infrastruktury (światłowody i instalacje telefoniczne) oraz firma LUKMAN oferująca dostęp do sieci za pośrednictwem sieci Wi-Fi. Niestety oferowane usługi nie są ogólnodostępne z uwagi na niewystarczający zasięg operatorów (brak urządzeń) lub niedoskonała jakość świadczonych usług (za pośrednictwem Wi-Fi). Ponadto znaczna część mieszkańców Gminy z uwagi na ograniczenia finansowe nie posiada możliwości nabycia niezbędnego sprzętu oraz zakupu usług dostępu do sieci Internet. Aby przeciwdziałać wykluczeniu cyfrowemu niezbędne jest włączenie się Gminy w działania na rzecz rozszerzenia oferty dostępowej poprzez wybudowanie Infrastruktury niezbędnej do umożliwienia na całym terenie Gminy i również najslabiej sytuowanym mieszkańcom dostępu do nowoczesnych technologii cyfrowych.

Zadanie będzie finansowane z kilku źródeł: Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego, fundusze pochodzące z programów Unii Europejskiej oraz środki zaplanowane na ten cel w budżecie Gminy Zbuczyn.

Program 3.2. Zdrowie, pomoc społeczna, bezpieczeństwo

Na terenie Gminy nie ma problemów z dostępem do podstawowych usług zdrowotnych, aby jednak skorzystać z medycznych usług specjalistycznych trzeba udać się do odpowiednich ośrodków poza terenem Gminy. Prowadzone są działania mające na celu ściągnięcie na teren Gminy Zbuczyn lekarzy specjalistów początkowo na okresowe dyżury w przystosowanych do tego celu ośrodkach.

Gmina Zbuczyn poprzez działalność Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej jest aktywna w sferze socjalnej (podejmuje wiele działań i inicjatyw na rzecz poprawy warunków funkcjonowania osób i rodzin, dotkniętych złożonymi problemami społecznymi oraz na rzecz scalania tych środowisk; inicjatywy te są wynikiem ciężkiej, codziennej pracy, uruchamiania współpracy z wieloma instytucjami, wcielaniem w życie zasad sponsoringu.), ale posiadane środki, jak już wcześniej zaznaczono, nie wystarczają na pomoc wszystkim potrzebującym.

Społeczeństwo uboższe, brakuje profilaktyki zdrowotnej. Bolączką są także bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych, które uniemożliwiają im dostęp do obiektów publicznych.

Problemem są także braki sprzętowe służb mundurowych.

Rozwiązaniu wymienionych problemów ma służyć realizacja niżej opisanych trzech projektów.

Charakterystyka projektów

3.2.1. Dalszy rozwój pomocy społecznej

Z analizy danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zbuczynie wynika, że głównymi problemami społecznymi w Gminie są: ubóstwo, niepełnosprawność oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego. Pomimo nominalnego wzrostu środków na opiekę społeczną i aktywnej działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, zakres realizowanej pomocy wciąż jest niedostateczny w stosunku do potrzeb. Niniejszy projekt ma na celu zwiększenie zakresu świadczonych usług społecznych, zwłaszcza utworzenie warsztatów terapii zajęciowej, poradnictwa specjalistycznego, dalszy rozwój świetlic socjoterapeutycznych, zwiększanie udziału osób starszych w życiu społecznym i szereg innych działań na rzecz potrzebujących, w tym zapobiegających marginalizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje również projekty finansowane z funduszy krajowych oraz pochodzących z Unii Europejskiej mające na celu zwiększenie pomocy oferowanej przez ta instytucję.

Sama Strategia Rozwoju Gminy Zbuczyn na lata 2008 – 2020 wiąże się bezpośrednio w kwestiach pomocy społecznej z Gminną Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Zbuczyn na lata 2008 – 2020, której do głównych założeń należą:

- ✓ właściwa ocena możliwości lokalnego systemu pomocy społecznej i jego rozwój zgodnie ze zmieniającymi się potrzebami społecznymi,
- ✓ istnienie wysokiego poziomu bezrobocia oraz osób nie pracujących na terenie gminy, w szczególności kobiet, co w konsekwencji uniemożliwia realizację celów osobistych i zawodowych oraz pogłębia problem ubóstwa,
- ✓ dysfunkcje opiekuńczo-wychowawcze w rodzinach wymagających profesjonalnej pomocy w rozwiązywaniu pojawiających się trudności rzutujących na wszechstronny rozwój dzieci i młodzieży,
- ✓ uzależnienia jako problem społeczny na terenie Gminy,

- ✓ zapewnienie właściwej opieki osobom starszym, samotnym, niepełnosprawnym oraz długotrwale lub ciężko chorym,
- ✓ niewystarczający poziom pomocy wolontarystycznej, skutecznie utrudniający realizację nowatorskich rozwiązań oraz występowanie o fundusze wspomagające rozwiązywanie lokalnych problemów społecznych,
- ✓ stan zdrowia mieszkańców – istotne ograniczenie możliwości uczestnictwa w otwartym społeczeństwie obywatelskim.

3.2.2. Uzupelnienie braków lokalowych i sprzętowych służb mundurowych

Z prowadzonych badań społecznych wynika, że nie czujemy się bezpiecznie. Znajduje to odzwierciedlenie w statystykach – z roku na rok rośnie przestępczość (szczególnie kradzieże) i liczba wypadków na drogach. Zjawisko to jest konsekwencją wielu czynników, wśród których należy podkreślić wzrost rozwarstwienia społecznego (pogłębianie się obszarów biedy), zmniejszanie nakładów na utrzymanie służb porządku i bezpieczeństwa, coraz więcej pojazdów na drogach i ograniczone środki na budowę i utrzymanie dróg w należyтым stanie.

Dużym problemem są braki sprzętowe służb mundurowych. Uzupelnienie tych braków wydaje się niezwykle ważnym zadaniem, ponieważ służby te zajmują się, na co dzień ratowaniem życia ludzkiego. Wśród zaplanowanych działań jednym z priorytetów stał się remont lub budowa nowego obiektu na potrzeby posterunku Policji i Oddziału Pogotowia Ratunkowego.

Osobnym problemem są potrzeby Ochotniczych Straży Pożarnych. Posiadany sprzęt jest przestarzały. Konieczny jest zakup specjalistycznego sprzętu szczególnie do ratownictwa drogowego oraz uzupelnienie środków ochrony osobistej strażaków (specjalistyczne ubrania ochronne, aparaty tlenowe, środki łączności). Konieczna jest także poprawa warunków lokalowych strażaków, w szczególności kontynuacja remontu budynków OSP w Czuryłach, Krzesku-Królowa Niwa, w Rzażewie i Grochówce.

W 2008 roku już zakupiono nowy samochód ratowniczo-gaśniczy na potrzeby OSP Zbuczyn, który pozwoli ochotnikom ze Zbuczyna szybciej i lepiej ratować życie osób poszkodowanych w wypadkach komunikacyjnych.

Wśród najważniejszych zadań, dotyczących poprawy stanu bezpieczeństwa, planowana jest również budowa nowej strażnicy na potrzeby OSP Dziewule, ponieważ budynek starej strażnicy znajduje się w opłakanym stanie technicznym.

Środki na powyższe cele będą pozyskiwane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego, Związku Ochotniczych Straży Pożarnych oraz budżetu Gminy Zbuczyn.

W miarę możliwości wykorzystane będą również środki z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz z funduszy unijnych.

3.2.3. Likwidacja barier architektonicznych

Jednym z działań, mających na celu umożliwienie uczestniczenia przez osoby niepełnosprawne w życiu publicznym i korzystanie przez nie z usług społecznych, jest projekt budowy odpowiednich podjazdów i wind do budynków publicznych, przede wszystkich szkół, ośrodków zdrowia i innych budynków użyteczności publicznej znajdujących się na terenie Gminy Zbuczyn.

Projekt obejmie swoim zasięgiem wszystkie budynki użyteczności publicznej na terenie Gminy Zbuczyn, do których dostęp dla osób niepełnosprawnych jest w znacznym stopniu utrudniony lub całkowicie niemożliwy. Tego typu działania władz Gminy mają na celu zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych, jak również ułatwienie im korzystanie z tych instytucji.

Budżet Gminy i PFRON będą źródłami, które zapewnią finansowanie tego projektu.

6. WDRAŻANIE STRATEGII ROZWOJU GMINY

System wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Zbuczyn będzie realizowany w oparciu o system wdrażania pomocy strukturalnej Unii Europejskiej. Unia Europejska nakłada na państwa członkowskie – beneficjentów, korzystających ze środków finansowych funduszy strukturalnych, obowiązek przestrzegania zasad i procedur wspólnotowych, które zostały określone w Rozporządzeniu ramowym nr 1260/1999/WE z dnia 21 czerwca 1999 r.

Poszczególne projekty wdrażane będą w oparciu o zasady wydatkowania środków według źródeł ich pochodzenia. Korzystanie ze środków własnych, jak i środków unijnych, wymusza konieczność sprostania wielu wymogom formalnym, głównie za sprawą odmiennych zasad wykorzystania danych środków finansowych.

6.1. Instytucja Zarządzająca Strategią

Funkcję Instytucji Zarządzającej i koordynującej realizację Strategii Gminy Zbuczyn będzie pełnił specjalnie powołany zespół pracowników Urzędu Gminy, w skład, którego wejdą:

- 1) Wójt Gminy,
- 2) Z-ca Wójta Gminy,
- 3) Sekretarz Gminy,
- 4) Skarbnik Gminy.

Zakres zadań Instytucji Zarządzającej obejmuje między innymi:

- ✓ ustalenie szczegółowych zasad i kryteriów realizacji Strategii,
- ✓ zapewnienie zgodności realizacji Strategii z poszczególnymi dokumentami programowymi wyższego rzędu, w tym w szczególności w zakresie zamówień publicznych, zasad konkurencji, ochrony środowiska, jak też zagwarantowanie przestrzegania zasad zawierania kontraktów publicznych,
- ✓ zbieranie danych statystycznych i finansowych na temat postępów wdrażania oraz przebiegu realizacji projektów w ramach Strategii,
- ✓ zapewnienie przygotowania i wdrożenia planu działań w zakresie informacji i promocji Strategii,
- ✓ przygotowanie rocznych raportów na temat wdrażania Strategii, zbieranie informacji do rocznego raportu o nieprawidłowościach,

- ✓ dokonanie oceny po zakończeniu realizacji Strategii.

Do właściwej oceny Strategii, Instytucja Zarządzająca może tworzyć grupy robocze, korzystać z opinii niezależnych ekspertów lub usług innych instytucji.

6.2. Instytucja wdrażająca Strategię

Urząd Gminy Zbuczyn, jako instytucja wdrażająca Strategię, jest odpowiedzialny za:

- ✓ kreowanie, przyjmowanie i składanie wniosków aplikacyjnych od instytucji podległych – beneficjentów pomocy,
- ✓ kontrolę formalną składanych wniosków, ich zgodności z procedurami i z zapisami w Strategii,
- ✓ ewentualne monitorowanie wdrażania poszczególnych projektów,
- ✓ zapewnienie informowania o współfinansowaniu przez UE realizowanych projektów.

7. MONITOROWANIE, OCENA I KOMUNIKACJA SPOŁECZNA

7.1. System monitorowania Strategii

Kluczowe znaczenie w monitorowaniu i stymulowaniu realizacji Strategii posiada Wójt Gminy Zbuczyn oraz Rada Gminy. Instytucja Zarządzająca współpracuje z Wójtem, zastępcą Wójta, Sekretarzem i Skarbnikiem, których główną rolą będzie monitorowanie przebiegu realizacji zadań zawartych w Strategii oraz ewentualne interweniowanie w przypadku stwierdzenia spóźnień lub nieuzasadnionej rezygnacji z realizacji zadania.

7.2. Sposoby oceny Strategii

Skuteczność Strategii będzie poddawana bieżącej ocenie Wójta oraz Rady Gminy przy pomocy wskaźników postępu realizacji i oceny skuteczności wdrażanych projektów. Ponadto istotnym elementem oceny Strategii będzie również opinia mieszkańców Gminy Zbuczyn. Przewiduje przyjmowanie wniosków do Strategii przez cały czas jej realizacji.

7.3. Public Relations Strategii

Zadaniem działań informacyjnych i promocyjnych jest:

- ✓ zapewnienie powszechnego dostępu do informacji o możliwościach ubiegania się o wsparcie ze środków funduszy strukturalnych na realizację projektów, służących rozwojowi regionalnemu dla wszystkich grup docelowych z terenu Gminy Zbuczyn,
- ✓ zapewnienie czytelnej informacji o kryteriach oceny i wyboru projektów oraz obowiązujących w tym zakresie procedurach,
- ✓ zapewnienie bieżącej informowania opinii publicznej o zakresie i wymiarze pomocy wspólnotowej dla poszczególnych projektów i rezultatach działań na poziomie Gminy,
- ✓ inicjowanie dodatkowych działań promocyjnych o zasięgu lokalnym,

- ✓ zapewnienie współpracy z instytucjami zaangażowanymi w monitorowanie i realizowanie Strategii w zakresie działań informacyjnych i promocyjnych poprzez wymianę informacji i wspólne przedsięwzięcia,
- ✓ wykorzystanie nowoczesnych źródeł przekazu i nowoczesnych technologii w celu usprawnienia komunikacji pomiędzy podmiotami uczestniczącymi w realizacji Strategii, m.in.: Internetu, poczty elektronicznej, forum dyskusyjnego, systemu elektronicznego obiegu dokumentów.

Wszelkie działania podejmowane w ramach Strategii Gminy Zbuczyn będą uwzględniały specyficzne potrzeby grup docelowych w kwestii informacji oraz użytych instrumentów w celu osiągnięcia maksymalnej skuteczności. Grupami docelowymi Strategii są:

- 1) społeczeństwo – to bezpośredni beneficjent – kształtowanie i informowanie opinii publicznej poprzez przekazywanie powszechnej wiedzy o działaniach Unii Europejskiej o wdrażaniu i wykorzystaniu środków wspólnotowych, o korzyściach płynących z członkostwa, o budowaniu pozytywnego wizerunku podmiotów zaangażowanych w proces wdrażania pomocy, co przyczyni się do poparcia dla inwestycji;
- 2) beneficjenci - osoby, instytucje lub grupy społeczne bezpośrednio korzystające z wdrażanej pomocy:
  - ✓ jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego,
  - ✓ podmioty będące jednostkami podległymi samorządowi gminnemu bądź realizujące zadania jednostki samorządu terytorialnego,
  - ✓ podmioty gospodarcze,
  - ✓ organizacje zrzeszające przedsiębiorców,
  - ✓ organizacje pozarządowe,
  - ✓ inne organizacje społeczne,
  - ✓ media.

Szczególnie istotną jest potrzeba kształtowania pozytywnego wizerunku Strategii Gminy Zbuczyn. Za jego pośrednictwem należy budować świadomość w zakresie istnienia możliwości pozyskania środków dla jednostek samorządu terytorialnego, od czego uzależnione jest wykorzystanie pomocy w ramach funduszy strukturalnych płynących z Unii Europejskiej.

Aby osiągnąć cele związane z informacją i promocją Strategii, będą stosowane następujące środki i instrumenty:

- ✓ konferencje, seminaria, wykłady, warsztaty, prezentacje – propagujące informacje o możliwościach wykorzystania środków unijnych, o rezultatach wsparcia UE oraz upowszechniające wiedzę na ten temat,
- ✓ wizytacje projektów, ekspozycje projektów – mogące stanowić skuteczne metody prezentacji osiągnięć w zakresie inicjatyw z wykorzystaniem środków unijnych,
- ✓ informowanie o projektach i ich promocja przez beneficjentów –przekazywanie odpowiedniej wiedzy beneficjentom z terenu Gminy Zbuczyn, odpowiedzialnym za spełnienie wymogów w tym zakresie,
- ✓ serwisy internetowe – to szybkie i ogólnodostępne źródło informacji na temat możliwości pozyskania pomocy unijnej, zaś dla opinii publicznej będzie to kompleksowe źródło informacji o osiągnięciach Strategii, o wsparciu ze środków Unii Europejskiej dla Gminy,
- ✓ publikacje, broszury informacyjne, plakaty, reklamy, materiały audiowizualne,
- ✓ ulotki – pozwalają w łatwy, przystępny i atrakcyjny sposób przekazywać wiedzę o Unii Europejskiej i dostępnej pomocy, a także o roli instytucji samorządowych w zarządzaniu tą pomocą,
- ✓ współpraca z mediami – publikacje prasowe, artykuły, relacje, wiadomości w lokalnej i regionalnej telewizji oraz rozgłośniach radiowych, audycje, reklamy lub ogłoszenia to kluczowe źródła przekazu wszelkich informacji o realizacji Strategii w szczególności w odniesieniu do opinii publicznej.